

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικών και Καποδιστριακών
Πανεπιστήμιον Αθηνών

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΣΩΝ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ο δημόσιος λόγος για το ελληνικό #MeToo:

**Οι ηθοποιοί μιλούν για την σεξουαλική κακοποίηση στον
καλλιτεχνικό χώρο**

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΜΑΡΙΑ ΒΑΡΖΑΚΑΚΟΥ

ΑΡ. ΜΗΤΡΩΟΥ: 9983201939203

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΧΡΟΝΑΚΗ

ΑΘΗΝΑ

2021

Η παρούσα διπλωματική είναι αφιερωμένη στους γονείς μου Κατερίνα και Γιώργο, ως μια ελάχιστη ένδειξη της αγάπης μου και του σεβασμού μου προς το πρόσωπό τους. Τους ευχαριστώ και τους ευγνωμονώ για την υλική και κυρίως συναισθηματική υποστήριξη που μου παρέχουν όλα αυτά τα χρόνια, αποτελώντας τους κύριους αρωγούς στην επίτευξη κάθε στόχο μου.

Δεν θα πάψω ποτέ να ακολουθώ το ρητό μας:

*Όταν πιστεύουμε σε κάτι ανύπαρκτο
με πάθος, τελικά το δημιουργούμε.
Ότι δεν συνέβη ποτέ, είναι ότι δεν
ποθήσαμε αρκετά...*

N. Καζαντζάκης

Επίσης ένα μεγάλο «Ευχαριστώ» στην κολητή μου Τίνα Τζάθα για την πολύτιμη βοήθεια της στην εύρεση των συνεντευξιαζόμενων ηθοποιών και στην ηθική συμπαράστασή της. Μέσω της εν λόγω διπλωματικής εργασίας εκτίμησα ακόμη περισσότερο και κατανόησα την αγάπη της για την υποκριτική καθώς και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει στο χώρο που δραστηριοποιείται επαγγελματικά.

Τέλος, δεν θα μπορούσα να ξεχάσω την πολύτιμη βοήθεια της επίβλεπούσάς μου κυρίας Δέσποινας Χρονάκη, η οποία με στήριξε και μου συμπαραστάθηκε στις δυσκολίες που αντιμετώπισαμε κατά την διάρκεια της εκπόνησης της παρούσας διπλωματικής.

«Αν θες να πας γρήγορα πήγαινε μόνος σου, αλλά αν θες να πάς μακριά, πήγαινε με παρέα».

Αφρικανική παροιμία

Αποτελεί τον ελάχιστο φόρο τιμής στις γυναίκες θύματα σεξουαλικής παρενόχλησης και βίας.

Σε όσες μίλησαν, σε όσες παλεύουν καθημερινά με την σιωπή τους και σε όσες δυστυχώς χάθηκαν.

Καμία ποτέ ξανά!

1. Ελένη Τοπαλούδη – Ρόδος 2018
2. 54χρονη – Μεσκλά Χανίων 2021
3. 28χρονη Κωνσταντίνα – Μακρινίτσα 2021
4. 20χρονη Κάρολιν – Γλυκά Νερά 2021
5. 64χρονη – Αγία Βαρβάρα 2021
6. 26χρονη Γαρφυφαλιά- Φολέγανδρος 2021
7. 31χρονη – Δάφνη 2021
8. 47χρονη – Ρέθυμνο 2021
9. 55χρονη – Θεσσαλονίκη 2021

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. **ΕΙΣΑΓΩΓΗ**
2. **ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ #ΜΕΤΟΟ**
 - 1.1 Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ #ΜΕΤΟΟ
 - 1.2 ΚΙΝΗΜΑ #ΜΕΤΟΟ: ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΤΟ ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΤΗ ΦΥΛΗ
 - 1.3 Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟ #ΜΕΤΟΟ
3. **ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑΣ**
 - 2.1 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΜΕ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑΣ
 - 2.2 Η ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΤΗΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΔΙΑΣΗΜΟΤΗΤΩΝ
 - 2.3 Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑΣ: ΟΙ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΩΝ MICHEL FOUCAULT ΚΑΙ JUDITH BUTLER
4. **ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 – ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ**
 - 3.1 ΤΡΟΠΟΣ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ
 - 3.2 ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ
 - 3.3 ΜΕΘΟΔΟΙ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ
 - 3.4 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ
 - 3.5 ΗΘΙΚΗ
 - 3.6 ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ
5. **ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ #ΜΕΤΟΟ ΣΤΟΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟ ΧΩΡΟ**
 - 4.1 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΣΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΜΕΤΟΟ
 - 4.2 Η ΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟ ΚΙΝΗΜΑ #ΜΕΤΟΟ
 - 4.3 ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ #ΜΕΤΟΟ
6. **ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 - ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑΣ**
 - 5.1 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΑ ΜΜΕ
 - 5.2 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΚΦΡΑΣΗΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΑ ΜΜΕ
 - 5.3 ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑΣ ΔΙΑΣΗΜΟΤΗΤΩΝ
7. **ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ**
 - 6.1 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στις 24 Οκτωβρίου 2018, χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά στο Twitter το hashtag #MeToo από την ηθοποιό Alyssa Milano, ως απάντηση σε ισχυρισμούς για σεξουαλική επίθεση από τον παραγωγό του Χόλιγουντ Harvey Weinstein. Το hashtag που χρησιμοποίησε η ηθοποιός για την αναφορά και την δημοσιοποίηση του δυσάρεστου προσωπικού της περιστατικού, εξελίχθηκε σε κίνημα ευαισθητοποίησης κατά της σεξουαλικής κακοποίησης στο χώρο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, σε μια χρονική περίοδο όπου είχε διαρρεύσει σκηνή του τότε πρόεδρου των Ηνωμένων Πολιτειών, Donald Trump, να λέει περιπαιχτικά «αρπάξτε τις γυναίκες από το αιδούο» (Rodino-Colocino, 2018). Μάλιστα, η ίδια η ηθοποιός ενθάρρυνε τα μέλη του κοινού να συμμετάσχουν για να δείξουν το μέγεθος του προβλήματος της σεξουαλικής βίας, κάνοντας χρήση του hashtag. Η δημοσίευσή της αυτή κατόρθωσε να προσελκύσει τόσο την προσοχή του κοινού όσο και των μέσων μαζικής ενημέρωσης καθώς το hashtag χρησιμοποιήθηκε δώδεκα εκατομμύρια φορές κατά το πρώτο εικοσιτετράωρο δημοσίευσής του (CBS, 2017).

Μέσα σε λίγες μέρες μετά την εμφάνιση των πρώτων κατηγοριών εναντίον του Weinstein, γυναίκες που είχαν παρόμοιες εμπειρίες άρχισαν να χρησιμοποιούν την πλατφόρμα #MeToo για να πουν την ιστορία τους. Έκτοτε, το #MeToo έχει γίνει παγκόσμιο φαινόμενο, εξαπλωμένο σε 85 χώρες (Seales, 2018) μεταξύ των οποίων οι ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο, ο Καναδάς, η Αυστραλία, το Ισραήλ, η Ινδία και όχι μόνο (Zarkov & Davis, 2018), παρακινώντας ταθύματα να μοιραστούν την ιστορία τους, ευαισθητοποιώντας ταυτόχρονα μεγάλο αριθμό γυναικών και αντρών στο ζήτημα της σεξουαλικής βίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι, το #MeToo ξεκίνησε στις ΗΠΑ πριν από δεκαπέντε περίπου χρόνια, ως ακτιβισμός από μαύρες γυναίκες που είχαν βιώσει σεξουαλική βία. Συγκεκριμένα για πρώτη φορά χρησιμοποιήθηκε, το 2006 από την Tarana Burke, ακτιβίστρια των γυναικών της Αφρικανικής Αμερικής, αποσκοπώντας στην «ενημέρωση και υπενθύμιση των επιζώντων- θυμάτων ότι δεν είναι μόνα» καθώς και στην δόμηση κλίματος αλληλεγγύης μεταξύ των θυμάτων (Washington Post, 2017).

Έκτοτε, ισχυροί άνδρες του χώρου του θεάματος, των μέσων μαζικής ενημέρωσης, της πολιτικής και του αθλητισμού, συμπεριλαμβανομένων - παραγωγών, ηθοποιών, σκηνοθετών, πολιτικών, γνωστών τηλεοπτικών αντρών, δημοσιογράφων και αθλητικών γιατρών - έχουν κατηγορηθεί δημοσία για σεξουαλική παρενόχληση, επίθεση και βιασμό από έναν αυξανόμενο αριθμό γυναικών. Συγκεκριμένα, στις ΗΠΑ, περισσότεροι από 200 άντρες είχαν ήδη χάσει τις θέσεις ισχύος που κατείχαν όταν ήρθαν αντιμέτωποι με αντίστοιχες κατηγορίες (kathimerini.gr, 2021). Λόγω της αύξησης των καταγγελλόμενων περιστατικών, πολλές πολιτείες κατήγγησαν κάποιες συμφωνίες μη κοινολόγησης που απέτρεπαν θύματα από το να μιλήσουν, ενώ άλλες στο ίδιο πλαίσιο, διεύρυναν νόμους κατά της σεξουαλικής παρενόχλησης στον εργασιακό χώρο και κατέστησαν υποχρεωτική την εκπαίδευση περί παρενόχλησης (kathimerini.gr, 2021).

Η σεξουαλική παρενόχληση, ο βιασμός και η σεξουαλική βία αποτελούσαν κορυφαίες προτεραιότητες στη φεμινιστική ατζέντα κατά τη δεκαετία του 1970 (Rentschler, 2014). Η έννοια της κουλτούρας του βιασμού παρέχει μια ριζική κριτική συμβατικών υποθέσεων σχετικά με τον βιασμό ως παρεκκλίνουσα πράξη ενός αποκλίνοντος ατόμου. Σύμφωνα με τον Gavey (2005), ο βιασμός συνδέεται και ενεργοποιείται από μια πληθώρα καθημερινών κοινωνικών και πολιτιστικών πρακτικών. Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της καθημερινής ετεροφυλοφιλίας που ομαλοποιεί και φυσικοποιεί την ανδρική σεξουαλική επιθετικότητα και

τη γυναικεία σεξουαλική παθητικότητα αναγνωρίζονται ως προϋποθέσεις ύπαρξης σεξουαλικής βίας. (Cavey 2005, Cavey & Senn, 2014). Η φεμινιστική προσοχή στην κουλτούρα του βιασμού, τον σύγχρονο σεξισμό και μισογυνισμό έχει αναβιώσει σε πολλές χώρες, απαντώντας σε ζητήματα όπως η εκτεταμένη σεξουαλική αντικειμενοποίηση των γυναικών στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, η πρακτική που κατηγορεί τα θύματα ως απάντηση σε περιπτώσεις βιασμού από κοινωνικά αναγνωρίσιμα άτομα καθώς και το χιούμορ και την ελαφρότητα με την αντιμετωπίζεται και περιορίζεται η σημαντικότητα της πράξης (Bates 2014, Ringrose & Renold 2012, Valenti 2013).

Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι σύμφωνα με το «Sexualization Report» (2013), τα στοιχεία δείχνουν ότι οι γυναίκες εντάσσονται στις εύάλωτες κοινωνικές ομάδες που διατρέχουν τον κίνδυνο βίας. Σύμφωνα μάλιστα με έρευνα των Attwood, Bale και Barker (2013), περισσότερο από το ένα τρίτο όλων των γυναικών παγκοσμίως – 35,6% - θα υποστούν σωματική ή σεξουαλική βία στη διάρκεια της ζωής τους. Ειδικότερα, στην Ευρώπη, οι γυναίκες με χαμηλό ή μεσαίο εισόδημα αποτελούν τα κύρια θύματα σεξουαλικής κακοποίησης σε ποσοστό 27,2% (Attwood, Bale & Barker, 2013).

Στην χώρα μας, η συζήτηση για τη γυναικεία σεξουαλική κακοποίηση άνοιξε πριν λίγους μήνες στις 22 Δεκεμβρίου 2020, όταν η Ολυμπιονίκης Ιστιοπλοΐας, Σοφία Μπεκατώρου μίλησε σε συνέντευξη της για το βιασμό που υπέστη από παράγοντα της Ομοσπονδίας Ιστιοπλοΐας, το 1998, σε ηλικία 20 ετών (marieclaire.gr, 2020). Η συζήτηση για την σεξουαλική κακοποίηση των γυναικών και εν γένει την έμφυλη βία καθυστέρησε να ανοίξει στη χώρα μας, απαριθμώντας μόνο κατά το προηγούμενο έτος 12 γυναικοκτονίες (tomon.gr, 2020) καθώς και το βιασμό και τη δολοφονία της Έλενης Τοπαλούδη, το 2018, η οποία συγκλόνησε πέραν από την τοπική κοινωνία της Ρόδου και ολόκληρη την ελληνική κοινή γνώμη. Κατά τον Ιανουάριο 2021, η δημόσια καταγγελία της ηθοποιού, Ζέτα Δούκας, περί λεκτικής και σεξουαλικής βίας που υπέστη από τον Γιώργο Κιμούλη, στην πρωινή εκπομπή «Πάμε Δανάη» (megatv.com, 2021), πυροδότησε τη συζήτηση για το ελληνικό #MeToo, γεγονός που αποτυπώθηκε στην ολοένα και αυξανόμενη δημοσιοποίηση καταγγελιών σεξουαλικής παρενόχλησης στο χώρο της υποκριτικής.

Με αφορμή το προαναφερόμενο συμβάν, το οποίο άνοιξε μια ευρεία συζήτηση για την σεξουαλική κακοποίηση και παρενόχληση στον καλλιτεχνικό χώρο, η παρούσα μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία εξετάζει την στάση Ελλήνων ηθοποιών απέναντι στην εξάπλωση και την κορύφωση του ελληνικού #MeToo, στο χώρο επαγγελματικής τους δραστηριοποίησης. Ειδικότερα, το ερευνητικό ερώτημα πάνω στο οποίο δομείται το παρόν ερευνητικό πόνημα είναι το εξής:

Πώς κατασκευάζεται το #MeToo μέσα στο χώρο του θεάματος;

Στο πλαίσιο του παραπάνω κύριου ερευνητικού ερωτήματος προκύπτουν άξονες συζήτησης, οι οποίοι σχετίζονται α) με τις πολιτισμικές αφηγήσεις μέσα από τις οποίες κατασκευάζεται ο χώρος του θεάματος και β) τις ευρύτερες αφηγήσεις γύρω από το σεξουαλικό σώμα και ειδικά το γυναικείο σεξουαλικό σώμα.

Ειδικότερα, στο κεφάλαιο 1 πραγματοποιείται επισκόπηση της ελληνικής και διεθνούς βιβλιογραφίας σχετικά με το εξεταζόμενο θέμα καθώς και η διατυπωμένη κριτική απέναντι στο κίνημα #MeToo και τα θύματα σεξουαλικής παρενόχλησης.

Στο κεφάλαιο 2, γίνεται αναφορά στην κατασκευή της γυναικείας σεξουαλικότητας τόσο στο περιβάλλον των ΜΜΕ όσο και στο χώρο των διασημοτήτων.

Στο κεφάλαιο 3, περιγράφεται η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για την εκπόνηση της παρούσας έρευνας καθώς και οι περιορισμοί που παρουσιάστηκαν κατά τη διεξαγωγή της.

Στο κεφάλαιο 4, αναλύεται το κίνημα #MeToo στον καλλιτεχνικό χώρο συμπεριλαμβανομένης της στάσης της ελληνικής κοινωνίας στο εν λόγω ζήτημα.

Στο κεφάλαιο 5, γίνεται αναφορά στην παρουσίαση της κοινωνικής κατασκευής του γυναικείου σώματος και της γυναικείας σεξουαλικότητας.

Τέλος, στο κεφάλαιο 6 περιγράφονται τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής καθώς και προτάσεις για τη μελλοντική διεξαγωγή παρεμφερών ερευνών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ #ΜΕΤΟΟ

1.1 Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ #ΜΕΤΟΟ

Το κίνημα #Metoo αποτελεί παράγωγο καθώς και αντίδραση στα ολοένα αυξανόμενα περιστατικά καταγγελιών που αφορούν την σεξουαλική παρενόχληση, την έμφυλη βία και το βιασμό γυναικών.

Το φαινόμενο της σεξουαλικής παρενόχλησης, η οποία έγκειται στην «πιεστική και ενοχλητική συμπεριφορά σεξουαλικού περιεχομένου με σχόλια, προτάσεις ή χειρονομίες που απευθύνονται σε κάποιο πρόσωπο, το οποίο όχι μόνο δεν ανταποκρίνεται, αλλά ενοχλείται από αυτήν τη συμπεριφορά» (Μπαμπινιώτης, 1998: 1355) έχει απασχολήσει τα τελευταία χρόνια το σύνολο της ξένης και της ελληνικής βιβλιογραφίας ποικίλων επιστημονικών πεδίων. Παρατηρείται, λοιπόν, η εξέταση και η ανάλυση του εν λόγω φαινομένου από ένα σύνολο επιστημονικών κλάδων, οι οποίες εντάσσονται στο ευρύτερο πλαίσιο των κοινωνικών επιστημών.

Κατά την επισκόπηση της παγκόσμιας ακαδημαϊκής βιβλιογραφίας για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας έγινε αντιληπτή η εξέταση του θέματος κυρίως από τρία επιστημονικά πεδία σπουδών: την ψυχολογία, την νομική και τις φεμινιστικές σπουδές. Ειδικότερα την εγχώρια βιβλιογραφία απαρτίζουν μελέτες και μεταπτυχιακές διατριβές που αναλύουν το θέμα της σεξουαλικής παρενόχλησης υπό το πρίσμα των ψυχολογικών και νομικών διαστάσεων του ζητήματος. Οι παραπάνω έρευνες εστιάζουν στο εύρος των επιπτώσεων (Καμηλιέρη & Παπανικολάου, 2003) που υφίστανται τα θύματα της σεξουαλικής παρενόχλησης (επαγγελματικές, συναισθηματικές, ψυχολογικές, σωματικές, κοινωνικές) καθώς και στο υφιστάμενο νομικό πλαίσιο με στόχο την περαιτέρω νομική ενίσχυση του θύματος. Παράλληλα, παρατηρείται και η εξέταση συγκεκριμένων διαστάσεων της σεξουαλικής παρενόχλησης, όπως η διακρίσεις μορφών βίας κατά την έκφρασή της, οι νομικές διαστάσεις του βιασμού καθώς και η σεξουαλική παρενόχληση γενικά στον εργασιακό χώρο (Γεροβασίλη & Καραγιαννάκη, 2017) (Φράγγου, 2005) και ειδικότερα στις ένοπλες δυνάμεις, στην κατ'οίκον εργασία μεταναστριών στη χώρας μας (Κεφαλάκη, Μανωλαράκη & Μπραουδάκη, 2013) καθώς και σε εμπόλεμες καταστάσεις όπως τις ένοπλες συρράξεις και τις γενοκτονίες (Φραγκάκη). Στο επίπεδο των ψυχολογικών διαστάσεων του φαινομένου αναλύονται το προφίλ και τα κίνητρα του δράστη ή εργοδότη (Κοχλιαρίδου & Κωνσταντίνου, 2018). Αξίζει να σημειωθεί ότι η έρευνα της Κιόση (2012) εξετάζει το ρόλο της εφαρμοσμένης ηθικής στο δημόσιο και στον ιδιωτικό βίο για την εκδήλωση αποκλίνουσας και κακοποιητικής σεξουαλικής συμπεριφοράς (Κιόση, 2012).

Στο πλαίσιο των φεμινιστικών σπουδών και μελετών, η σεξουαλική παρενόχληση δεν συνιστά μόνο μια συμπεριφορά ή πράξη σεξουαλικού χαρακτήρα, αλλά επίσης και για μια μορφή έκφρασης της δύναμης και της υπεροχής του δράστη απέναντι στο θύμα (Αρτινοπούλου & Παπαθεοδώρου, 2006: 70). Την ερμηνεία αυτή έρχονται να ενισχύσουν τα αποτελέσματα διαφόρων ερευνών, από τα οποία προκύπτει ότι οι υφιστάμενοι δράστες, καθώς και οι επικείμενοι δράστες σεξουαλικής παρενόχλησης, έχουν ακραίες, παραδοσιακές απόψεις σχετικά με το κοινωνικό στερεότυπο του «άνδρα» και του «ανδρισμού», την υπεροχή, την επιβολή δύναμης πάνω στις γυναίκες και την κοινωνική και σεξουαλική κυριαρχία των ανδρών (Αρτινοπούλου & Παπαθεοδώρου, 2006: 42-44). Επιπλέον, η σεξουαλική απελευθέρωση, η οποία συντελέστηκε τον 20ο αιώνα, και κυρίως κατά τις δεκαετίες του 1960 και 1970, μαζί με την ταυτόχρονη εξάπλωση της ιδεολογίας του φεμινιστικού κινήματος σε Αμερική και

Ευρώπη, είχε ως αποτέλεσμα ορισμένες συμπεριφορές να πάψουν πλέον να θεωρούνται σεξουαλική παρενόχληση και να ενταχθούν στα πλαίσια του ανεκτού «φλερτ», ενώ συγχρόνως να επινοηθούν νέες συμπεριφορές που αποτελούν σεξουαλική παρενόχληση, όπως η πορνογραφία (Αντωνίου, 2008: Τ.1, 249).

Αναφορικά με την έκφραση της γυναικείας σεξουαλικότητας, η οποία συνδέεται άρρηκτα με την εκδήλωση φαινομένων σεξουαλικής βίας και παρενόχλησης, υπογραμμίζεται η παθογένεια του γυναικείου σώματος και η παρουσίασή του, ως ελλειμματικού μοντέλου του αντίστοιχου αρσενικού (Spector Person, 1980). Η γυναίκα φαίνεται να έχει μετρηθεί και κριθεί με βάση τον κανόνα του άντρα, το βασικό ανθρώπινο υποκείμενο, «το ενεργό, ισχυρό και ηθικό μισό ενός ανθρώπινου συνόλου» (Bailey 1993: 99). Η βιολογική απόκλιση από το ανδρικό πρότυπο χαρακτηρίζει τις γυναίκες ως βιολογικά (και ως εκ τούτου «φυσικά») κατώτερες, ως «θύματα παθολογικής φυσιολογίας» (Balsamo 1996 :42). Ο Αριστοτέλης θεώρησε το θηλυκό «πληγωμένο από φυσικό ελάττωμα», ενώ ο Άγιος Θωμάς ο Ακινάτης είδε τη γυναίκα ως «ατελή άντρα» (de Beauvoir 1988: 16) και «κακογεννημένο αρσενικό» (Tseëlon, 1995 :11). Σύμφωνα πάλι με τον Bailey (1993: 99), οι γυναίκες αποτελούν το άλλο μισό, τα απαραίτητα κακά για την αναπαραγωγή.

Ο ιατρικός και επιστημονικός λόγος επιβεβαίωσε την παθολογία της γυναικείας βιολογίας και νομιμοποίησε την υποτέλεια των γυναικών, ορίζοντας στο παρελθόν ποιες δραστηριότητες πρέπει να ασκούν οι γυναίκες, τι ρούχα πρέπει να φορούν για να διατηρήσουν την κατάλληλη «γυναικεία» υπόσταση, την ηθική τους υποχρέωση να διατηρούν την ενέργειά τους για τον τοκετό και σύντομα να γίνουν μητέρες (King, 2004). Η Kohler Riessman (1992) υποστηρίζει ότι από τα μέσα του δέκατου ένατου αιώνα υπήρξε μια αυξανόμενη «ιατρική θεραπεία» της ζωής των γυναικών, η οποία έχει δει όλο και περισσότερες γυναικείες «καταστάσεις» να προσδιορίζονται με τρόπους «που υποδηλώνουν απόκλιση από κάποιο ιδανικό βιολογικό πρότυπο» (Kohler Riessman 1992 :132).

Γίνεται, λοιπόν, αντιληπτό ότι τόσο στην εγχώρια όσο και στην ξενόγλωσση βιβλιογραφία το θέμα της σεξουαλικής παρενόχλησης εντάσσεται στο στενό πλαίσιο νομικής και ψυχολογικής ανάλυσης ή αποτελεί θέμα έρευνας και συζήτησης ενός σκληρού φεμινιστικού κύκλου ερευνητών. Κατά αυτόν τον τρόπο αγνοείται η πολιτική διάσταση του εξεταζόμενου φαινομένου, το οποίο επηρεάζει το σύνολο της κοινωνίας, υπογραμμίζοντας τις προεκτάσεις του σε ένα ευρύ φάσμα πεδίων όπως την οικονομία, τον πολιτισμό και την εκπαίδευση, αναδεικνύοντας παράλληλα τυχόν υφιστάμενες παθογένειές της.

Για τον λόγο αυτό, η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή καλείται να εξετάσει τον τρόπο κατασκευής του #metoo στο χώρο του θεάματος και να αναδείξει την επίδραση της κατασκευής κοινωνικών αναπαραστάσεων της σεξουαλικότητας των δύο φύλων στο επίπεδο της σεξουαλικής παρενόχλησης.

1.2 ΚΙΝΗΜΑ #ΜΕΤΟΟ: ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΤΟ ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΤΗ ΦΥΛΗ

Ενώ οι καμπάνιες μέσω της χρήσης hashtag που επιδιώκουν να κάνουν ορατή τη σεξουαλική παρενόχληση, την κουλτούρα βιασμών και το μισογυνισμό δεν αποτελούν καινούριο φαινόμενο, το hashtag #MeToo, το οποίο κατέκλυσε τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και ιδιαίτερα το Twitter, το φθινόπωρο του 2017, χαρακτηρίζεται αναμφισβήτητα ένα από τα πιο πρόσφατα και πιο επιδραστικά ψηφιακά κινήματα (Hartley & Askanius, 2020). Η παραπάνω εκστρατεία που εκδηλώθηκε και αναπτύχθηκε κυρίως στο χώρο του διαδικτύου, μετατράπηκε σε ένα κοινωνικό κίνημα με διεθνή συντονισμό και ακολουθεί μια αυξανόμενη τάση δημόσιας διαμαρτυρίας ενάντια στο σεξισμό, την πατριαρχία και άλλες μορφές καταπίεσης μέσω της φεμινιστικής πρόσληψης της ψηφιακής επικοινωνίας (Mendes, Ringrose & Keller 2018). Η

εμφάνιση του κινήματος στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και η επακόλουθη αξιοσημείωτη ορατότητά του εδράζεται σε ένα σύνολο παραγόντων, όπως η εντατικοποίηση της ενσωμάτωσης των μέσων μαζικής ενημέρωσης και ιδιαίτερα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στις προσωπικές και ιδιωτικές ζωές των ατόμων, η έκρηξη της παρουσίας του εαυτού στην άρθρωση των σεξουαλικών ταυτοτήτων, καθώς και η δημοτικότητα του φεμινισμού μέσω του προγενέστερου σημαντικού έργου φεμινιστικών και κοινωνικών κινημάτων και κινητοποιήσεων όπως το «SlutWalk», το «Black Lives Matter», το «The Women's Room» και το «Everyday Sexism» (Gill & Orgard, 2018).

Αξίζει να σημειωθεί ότι παρά την αυξημένη δημοτικότητα του κινήματος, παρατηρούνται και εγείρονται ερωτήματα σχετικά με την εκπροσώπηση συγκεκριμένης μερίδας γυναικών και τις διακρίσεις που αρθρώνονται στη βάση φυλής και δημοτικότητας των θυμάτων σεξουαλικής παρενόχλησης και κακοποίησης. Ενώ η εκστρατεία #metoo πυροδοτήθηκε από την έκθεση των εμπειριών των λευκών ετεροφυλόφιλων γυναικών στις ΗΠΑ, επεκτάθηκε γρήγορα σε παγκόσμια κλίμακα, με όλο και περισσότερες ιστορίες queer γυναικών και ανδρών αντίστοιχα καθώς και έγχρωμων γυναικών να έρχονται στο προσκήνιο. Παρά την εκδήλωση ενδιαφέροντος για τις εμπειρίες σεξουαλικής παρενόχλησης κοσμικών γυναικών, παρατηρήθηκε εξίσου ενδιαφέρον και ασκήθηκε δριμεία κριτική για την σιωπηλή σεξιστική και σεξουαλική βία που υφίσταται γυναίκες σε θρησκευτικά καθεστώτα (Casey Quackenbush, 2017).

Την ίδια στιγμή που το #MeToo έχει επικριθεί από πολλούς για το επίκεντρο των εμπειριών των λευκών δυτικών γυναικών, αξίζει να υπογραμμιστεί ότι ορισμένες σημαντικές μη λευκές φιγούρες ηγήθηκαν του κινήματος και συνέβαλαν στη σημαντική προβολή του (Gill & Orgard, 2018). Σ' αυτές, ενδεικτικά συμπεριλαμβάνονται, η Oprah Winfrey της οποίας η εμπνευσμένη ομιλία στα βραβεία Golden Globes τον Ιανουάριο του 2018 για μια «νέα μέρα στον ορίζοντα» προσέδρασε τεράστια προσοχή, η Μεξικανή ηθοποιός του Χόλιγουντ Salma Hayek και η ακτιβίστρια πολιτικών δικαιωμάτων της Αφρικής-Αμερικής Tarana Burke, η οποία, όπως αναφέρθηκε και στην εισαγωγή, ίδρυσε το πρωτότυπο #Metoo κίνημα το 2006 και ενέκρινε το κίνημα hashtag του 2017. Στο πλαίσιο αυτό, πολλοί αντιλαμβάνονται το κίνημα #metoo ως μια ελπιδοφόρα πλατφόρμα για την οικοδόμηση της φεμινιστικής αλληλεγγύης ανεξαρτήτως τάξεως, φυλής και σεξουαλικού προσανατολισμού. Σύμφωνα με την Sarah Banet-Weiser (2018), «μία από τις πιο ελπιδοφόρες εκδηλώσεις του #metoo ήταν η εστίαση στον τεράστιο αριθμό γυναικών που έρχονται στο προσκήνιο, αναγκάζοντας τους ανθρώπους να ασχοληθούν με τη συλλογικότητα όλων αυτών.» Η εκστρατεία του κινήματος έδωσε την δυνατότητα και το χώρο συμμετοχής σε ένα ευρύτερο φάσμα γυναικών στη δημόσια συζήτηση για τη σεξουαλική παρενόχληση, το σεξισμό και τον βιασμό (Mendes et al., 2018).

Το #Metoo φαίνεται, επίσης, να αποτελεί πρόκληση για τον εξαιρετικά εξατομικευμένο χαρακτήρα πολλών τρεχουσών συζητήσεων και προτάσεων για την αντιμετώπιση της ανισότητας των φύλων και του σεξισμού «διορθώνοντας» τις γυναικείες ψυχές, μια κριτική που αναπτύχθηκε από την Gill και Orgad (2015) για την άνοδο της κουλτούρας εμπιστοσύνης και δημιουργήθηκε από άλλους φεμινιστές μελετητές σε σχέση με τον μεταφεμινισμό (Gill, 2017), το δημοφιλή φεμινισμό (Banet-Weiser, 2018a) ή / και τον νεοφιλελεύθερο φεμινισμό (Rottenberg, 2018). Παρά τον αρχικό ενθουσιασμό και την ευρεία αποδοχή του #Metoo, συμπεριλαμβανομένης της συμπεριληπτικής της φύσης στη βάση της τάξης, της εθνότητας και της φυλής, η πολιτική και η αισθητική του φαίνεται να αποκλείουν κοινωνικά άτομα με προβληματικούς τρόπους, αντηχώντας παρόμοιες κριτικές για προηγούμενα φεμινιστικά κινήματα όπως το SlutWalk (Mendes, 2015). Ειδικότερα, σύμφωνα με την ράπερ Cardi B, το κίνημα #Metoo ευνοεί μια συγκεκριμένη θηλυκότητα που είναι λευκή, «αξιοσέβαστη» (Skeggs, 1997) και «πιστευτή», αποκλείοντας γυναίκες σαν και αυτή (γυναίκα χρώματος,

προηγουμένως στριπτιζέζ, καλλιτέχνης χιπ χοπ) που «δεν χαίρουν κοινωνικής αποδοχής». Ο συντριπτικός αποκλεισμός των γυναικών με αναπηρία από το κίνημα συνιστά μια ακόμη σημαντική αρνητική κριτική (Flores, 2018, Wafula Strike, 2018). Ταυτόχρονα, σύμφωνα με τον Hemmings (2018), το κίνημα προάγει την κατανόηση της σεξουαλικής βίας ως έμφυτη κατά κύριο λόγο μεταξύ των δύο φύλων, ανδρών και γυναικών αντίστοιχα, υπονομεύοντας κατά αυτόν τον τρόπο ευρύτερες ομάδες που αντιμετωπίζουν παρενόχληση στο πλαίσιο της αρρενωπής κυριαρχίας, συμπεριλαμβανομένων των trans γυναικών, των queer και των ατόμων που δεν επιθυμούν να χαρακτηρίζονται στη βάση των δύο φύλων. Αξίζει, όμως, να σημειωθεί ότι παρά τη συζήτηση για την κυριαρχία της αρρενωπής εξουσίας, η καμπάνια του Twitter #yesallwomen υπενθυμίζει στους άνδρες (και στις γυναίκες) ότι κανείς δεν πιστεύει ότι όλοι οι άνδρες παρενοχλούν σεξουαλικά, αλλά ότι όλες οι γυναίκες βιώνουν παρενόχληση στην καριέρα τους (Johnson et al., 2019).

Παράλληλα, το πρωταρχικό πλαίσιο μέσα στο οποίο εμφανίστηκε το #Metoo και με το οποίο έχει συσχετιστεί η αιτία του είναι σχεδόν αποκλειστικά η σεξουαλική βία και συγκεκριμένα η εκδήλωσή της στον εργασιακό τομέα. Ακόμη και σε αυτόν τον τομέα, παρατηρούνται αποκλεισμοί, καθώς το ενδιαφέρον της συζήτησης έχουν μονοπωλήσει ο χώρος του αθλητισμού, της τέχνης και του θεάματος. Η ενδοοικογενειακή βία λείπει, επίσης, από τη συζήτηση γύρω από το κίνημα. Οι οργανώσεις και οι ακτιβιστές ενδοοικογενειακής βίας προσπαθούν να αξιοποιήσουν την ορατότητα του #Metoo για να υποστηρίξουν τους σκοπούς τους (Wallace, 2018) - μια προσπάθεια που αποδεικνύει την αίσθηση αποκλεισμού τους (ή τουλάχιστον περιθωριοποίησής τους) από το κίνημα (Gill & Orgad, 2018).

Ας μη λησμονούμε, βέβαια ότι η παρενόχληση ή ο βιασμός έχουν διαφορετικές σημασίες σε διαφορετικά πολιτιστικά και εθνικά πλαίσια, καθώς το γεγονός που για μερικούς συνιστά μια εγκληματική πράξη είναι για άλλους μόνο ένα καθημερινό περιστατικό (Regulska, 2018). Στις κριτικές που έχουν διατυπωθεί για το κίνημα #Metoo εντάσσεται και εκείνη που αφορά την ανάπτυξη ανδροφοβίας και την αποτυχία διάκρισης μεταξύ διαφορετικών βαθμών σεξουαλικής κακής συμπεριφοράς (De Benedictis, et al., 2019).

1.3 Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟ #METOO

Αρκετά από τα θύματα σεξουαλικής κακοποίησης και παρενόχλησης είχαν το σθένος να αναφέρουν το δυσάρεστο γεγονός είτε δημόσια στα μέσα μαζικής ενημέρωσης είτε να το καταγγείλουν στις αρχές, έχουν βρεθεί στο επίκεντρο δριμείας κριτικής.

Οι επικρίσεις στα θύματα αφορούν συχνά, άμεσα ή έμμεσα, την ιδέα ότι οι γυναίκες που κατήγγειλαν σεξουαλικό παράπτωμα, παρενόχληση ή κακοποίηση μέσω του κινήματος #Metoo ήθελαν και αποζητούσαν τη σεξουαλική προσοχή ανδρών (Horowitz, 2017; Sciandivasci, 2018). Στο πλαίσιο αυτό, ο Lucarini (2020) διαπίστωσε ότι, τα άτομα (ειδικά εκείνα που διακρίνονται για τον υψηλά αμφιλεγόμενο σεξισμό τους) αξιολογούν πιο αρνητικά τις γυναίκες που ανέφεραν σεξουαλική παρενόχληση μετά από καθυστέρηση παρά αμέσως, πιθανώς επειδή η χρονική απόσταση κάνει τους ανθρώπους να αντιληφθούν το συμβάν πιο αφηρημένα και να βασίζονται περισσότερο στα υποστηριζόμενα στερεότυπα (McCrea, Wieber, & Myers, 2012).

Η έρευνα των Moscatelli, Golfieri, Tomasetto και Bigler (2021), η οποία εδράζεται στην μέτρηση της ανοχής της σεξουαλικής παρενόχλησης, βασίστηκε στην θεωρία της αποδοχής των μύθων σεξουαλικής παρενόχλησης (Lonsway et al., 2008:600), που ορίζονται ευρέως ως «οι στάσεις και οι πεποιθήσεις που είναι γενικά ψευδείς αλλά διατηρούνται ευρέως και επίμονα, προσπαθώντας να αρνηθούν την ύπαρξη της ανδρικής παρενόχλησης των γυναικών

και να τη δικαιολογήσουν». Οι παραπάνω μύθοι φαίνεται να απορρίπτουν την εμφάνιση σεξουαλικής παρενόχλησης ή να υποβαθμίζουν τις δυσμενείς συνέπειές της, μετατοπίζοντας ταυτόχρονα την ευθύνη και την απόδοση των ενοχών σε γυναίκες που αποτελούν στόχο σεξουαλικής παρενόχλησης (Diehl et al., 2014).

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο σεξισμός απέναντι στις γυναίκες σχετίζεται άμεσα με διατυπωμένες απόψεις σχετικά με τη σεξουαλική παρενόχληση και κακοποίηση (Hill & Marshall, 2018, Lonsway et al., 2008, Russell & Hoswald, 2015, Suarez & Gadalla, 2010). Σύμφωνα με τον Glick και Hilt (2000) και τον Spence και Helmreich (1978), ο σεξισμός είναι βαθιά ριζωμένος στους παραδοσιακούς ρόλους των φύλων, οι οποίοι με τη σειρά τους τροφοδοτούν τις απόψεις περί κατωτερότητας των γυναικών σχετικά με τους άνδρες και ενισχύουν την εχθρότητα έναντι των γυναικών που υπερβαίνουν τα όρια του καθορισμένου γυναικείου ρόλου. Προκαλεί ιδιαίτερη έκπληξη το γεγονός ότι ο παραπάνω σεξισμός φαίνεται να αναπαράγεται και από το ίδιο το γυναικείο φύλο και πως οι γυναίκες αυτές είναι πιο πιθανό να αμφισβητήσουν την αξία του κινήματος #metoo, ανεξάρτητα από τις γενικές πεποιθήσεις τους σχετικά με τη σεξουαλική παρενόχληση (Moscatelli et al., 2021).

Τέλος, ο γεωγραφικός παράγοντας φαίνεται να διαδραματίζει εξίσου σημαντικό ρόλο στην υιοθέτηση σεξιστικών αντιλήψεων. Ειδικότερα, τις μεσογειακές χώρες, όπως την Ιταλία, αντιπροσωπεύει, ως ένα βαθμό, μια «κουλτούρα τιμής» (Moscatelli et al., 2021). Συμφώναμε την παραπάνω διατυπωμένη πεποίθηση, η κουλτούρα τιμής δίνει αξία στους κανόνες προτεραιότητας και της σκληρότητας για τους άνδρες και τους κανόνες σεμνότητας και ντροπής για τις γυναίκες (Rodriguez-Mosquera et al., 2002, Vandello & Cohen, 2003). Στο πλαίσιο αυτό, υπογραμμίζει τη σημασία που οφείλουν να αποδίδουν οι γυναίκες στηναποφυγή συμπεριφορών (όπως η σεξουαλική ανικανότητα ή η μοιχεία), οι οποίες θα μπορούσαν να απειλήσουν τη φήμη μιας οικογένειας, συχνά δικαιολογώντας σιωπηρά ή ρητά την ανδρική βία κατά των γυναικών, εάν αυτή κρίνεται λειτουργική για τη διατήρηση της ακεραιότητας του άνδρα και της οικογένειας (Pagliaro et al., 2020, Vandello & Cohen, 2003).

Συνοπτικά, τόσο στην εγχώρια όσο και στη ξένη βιβλιογραφία, η σεξουαλική παρενόχληση και το κίνημα #Metoo αναλύονται υπό το πρίσμα συνόλου κοινωνικών επιστημών, όπως η νομική, η ψυχολογία καθώς και οι φεμινιστικές σπουδές. Στο πλαίσιο αυτό, εξετάζεται τόσο το θεσμικό πλαίσιο εντός του οποίου εντάσσεται η σεξουαλική παρενόχληση όσο και οι ψυχολογικές παράμετροι της προσωπικότητας του δράστη και του θύματος. Αντιθέτως, ως αντικείμενο μελέτης των φεμινιστικών σπουδών το κίνημα #Metoo, συνδέεται άμεσα με την έννοια της εξουσίας, ως έκφραση δύναμης και υπεροχής απέναντι στο θύμα. Από την άλλη μεριά, στο επίπεδο των θετικών επιστημών τονίζεται η παθολογία της γυναικείας βιολογίας και σώματος αντίστοιχα, η οποία οδήγησε στην καθιέρωση της εν γένει υποτέλειας του γυναικείου φύλου. Η παραπάνω θέαση του φαινομένου συντείνει στην αγνόηση της πολιτικής διάστασης του, η οποία επηρεάζει ποικιλοτρόπως την κοινωνική ζωή.

Παράλληλα, αξίζει να σημειωθεί ότι έχει ασκηθεί κριτική στο κίνημα, η οποία εδράζεται στο πλαίσιο συμπερίληψης και αποκλεισμού καθώς φαίνεται πως παρατηρούνται διακρίσεις σχετικά με τη φυλή και το φύλο. Συγκεκριμένα, οι στόχοι του κινήματος φαίνεται να αφορούν και να επικεντρώνονται μόνο στον εργασιακό τομέα, παραβλέποντας άλλες μορφές σεξουαλικής κακοποίησης και βίας που λαμβάνουν χώρα σε άλλα κοινωνικά περιβάλλοντα όπως η ενδοοικογενειακή βία. Επιπλέον, κοινωνικές ομάδες όπως τα άτομα με ειδικές ανάγκες ή με διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό φαίνεται να αποκλείονται εξίσου από τους στόχους και την οργάνωση του κινήματος. Τέλος, η κριτική απέναντι στα θύματα αφορά κυρίως την υιοθέτηση και έκφραση σεξιστικών αντιλήψεων της κοινωνίας καθώς και ηθικοπλαστικές πεποιθήσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑΣ

2.1 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΜΕ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑΣ

Σύμφωνα με την Gill (2007), μία από τις πιο σημαντικές πτυχές της μεταφεμινιστικής κουλτούρας των μέσων μαζικής ενημέρωσης είναι η εμμονική ανησυχία της με το σώμα. Στην έρευνά της με τίτλο « Postfeminist media culture: Elements of a sensibility», αποτυπώνει την αλλαγή στο περιβάλλον των ενημερωτικών μέσων σχετικά με την αναπαραγωγή της θηλυκότητας, η οποία πλέον παρουσιάζεται ως μια σωματική ιδιοκτησία παρά ως κοινωνική, δομική ή ψυχολογική. Για τον παραπάνω λόγο, η κατοχή ενός «σέξυ» σώματος παρουσιάζεται ως το κύριο στοιχείο της γυναικείας ταυτότητας στο πλαίσιο της κουλτούρας των ΜΜΕ. Το σώμα προβάλλεται ταυτόχρονα ως πηγή δύναμης των γυναικών και όπως πάντα απείθαρχο, απαιτεί συνεχή παρακολούθηση, επιτήρηση, πειθαρχία και αναδιαμόρφωση προκειμένου να συμμορφωθεί με τις ολοένα και πιο στενές κρίσεις της γυναικείας ελκυστικότητας (Gill, 2007). Στο πλαίσιο αυτό, τα γυναικεία σώματα αξιολογούνται, ελέγχονται εξονυχιστικά τόσο από το αντρικό όσο και από το γυναικείο φύλο, διατρέχοντας πάντα τον κίνδυνο της «αποτυχίας».

Η έντονη εστίαση στα γυναικεία σώματα ως το κυρίαρχο χαρακτηριστικό έκφρασης θηλυκότητας, σχετίζεται για κάποιους μελετητές με τη σεξουαλικοποίηση του σύγχρονου πολιτισμού (Dow, 1996, Gauntlett, 2002, Lotz, 2001, Macdonald, 1995). Η σεξουαλικοποίηση αναφέρεται στον πολλαπλασιασμό των συζητήσεων για το σεξ και τη σεξουαλικότητα σε όλες τις μορφές των μέσων ενημέρωσης, η οποία αναφέρεται από τον Brian McNair (2002) ως μέρος της «κουλτούρας του στριπτίζ», καθώς και στην ολοένα και συχνότερη ερωτική παρουσίαση κοριτσιών, γυναικών και (σε μικρότερο βαθμό) ανδρικών σωμάτων σε δημόσιους χώρους. Σε αυτό το πλαίσιο, σύμφωνα με στοιχεία του Goldman το 2001, το δώδεκα τοις εκατό (12%) των ιστοσελίδων ήταν αφιερωμένες σε πορνογραφικό ή σεξουαλικό περιεχόμενο (Goldman, 2001). Σε αντίστοιχες έρευνες, το 40% των γυναικείων μοντέλων σε διαφημίσεις περιοδικών απεικονίζονταν με ελάχιστα ρούχα ή ήταν εν μέρει ενδεδυμένα ή γυμνά (Reichert, et al., 1999), ενώ το 21% των διαφημιστικών χρησιμοποίησαν σεξουαλικές πληροφορίες (Walker, 2000).

Αξίζει να σημειωθεί ότι, η απεικόνιση των δύο φύλων στα μέσα μαζικής ενημέρωσης πραγματοποιείται μέσω της χρήσης δύο διαμετρικά αντίθετων αφηγήσεων. Πιο αναλυτικά, οι γυναίκες παρουσιάζονται να παράγουν μια ελκυστική και επιθυμητή εικόνα, ως ετεροφυλόφιλα υποκείμενα που έχουν ως κύριο στόχο την σεξουαλική ικανοποίηση των αντρών (Brooks, 1997). Από την άλλη πλευρά, οι άντρες προβάλλονται ως έρμια των ηδονών τους, προσπαθώντας να τις ικανοποιήσουν. Σύμφωνα με διαπίστωση του Ward (2003: 355–358), τα περιοδικά εστιάζουν στον στόχο οι γυναίκες να είναι σεξουαλικά επιθυμητές και να προσελκύουν την προσοχή των ανδρών, παρουσιάζοντας συχνά τον τομέα των σχέσεων την αποκλειστική επίδιωξη των γυναικών. Τείνουν, λοιπόν, να απεικονίζουν τις γυναίκες ως σεξουαλικά παθητικές και τους άνδρες ως επιθετικούς, επιβεβαιώνοντας το παραδοσιακό σεξουαλικό διπλό πρότυπο, ενισχύοντάς το με την απεικόνιση των γυναικών που έχουν μικρή σεξουαλική επιθυμία και πρέπει να είναι προσεκτικές και διακριτικές, ενώ οι άνδρες, αντίστοιχα, πρέπει να βρίσκονται σε μια συνεχή κατάσταση σεξουαλικής επιθυμίας και ετοιμότητας (Ward 2003: 355–358). Η παραπάνω άνιση κατανομή στην συζήτηση περί

σεξουαλικότητας, ακόμη και σε ένα αποκλειστικά ετεροφυλόφιλο πλαίσιο, είναι ζωτικής σημασίας για την κατανόηση της (Gill & Herdieckerhoff 2006, Tincknell et al., 2003).

Παρά την παθητική απεικόνιση της γυναικείας σεξουαλικότητας στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, σύμφωνα με τον Goldman (1992), το ίδιο το γυναικείο φύλο στις μέρες μας έχει επιλέξει την αυτοπαρουσίασή του ως ενεργού, επιθυμητού σεξουαλικού υποκειμένου, καθώς αυτή η παρουσίαση του εαυτού ταιριάζει στην φιλελεύθερη πλέον φύση του. Μάλιστα, οι νέες ετεροφυλόφιλες γυναίκες χαρακτηρίζονται ως σεξουαλικά αυτόνομες και χρησιμοποιούν την σεξουαλική τους δύναμη. Αυτή η αλλαγή εντάσσεται στο πλαίσιο της ιδέας της επιλογής και των μηνυμάτων της γυναικείας αυτοδιάθεσης και ενδυνάμωσης, γεγονός το οποίο αποτυπώνεται πλέον και στα ενημερωτικά μέσα.

Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης φαίνεται να προσφέρουν αντιφατικές και με συγκεκριμένο μοτίβο κατασκευές της γυναικείας σεξουαλικότητας, καθώς παρατηρείται μια μίξη φεμινιστικών και μη ιδεών στο περιβάλλον τους. Η Angela McRobbie (2004b) έχει αναφερθεί στην εν λόγω πρακτική με τον όρο «διπλή ανάμειξη» νεοφιλελεύθερων αξιών σε σχέση με το φύλο, τη σεξουαλικότητα και την οικογενειακή ζωή και των φεμινιστικών ιδεών, ως μέρος της κοινής λογικής, το οποίο προκαλεί φόβο και αποκηρύσσεται σθεναρά. Συνεπώς, από την μία πλευρά οι γυναίκες παρουσιάζονται ως δυναμικές και ανεξάρτητες αλλά από την άλλη επαναγράφονται ως σεξουαλικά αντικείμενα. Από τη μία πλευρά, λοιπόν, προβάλλονται ως ενεργητικά και επιθυμητά κοινωνικά υποκείμενα, ενώ ταυτόχρονα υπόκεινται σε ένα επίπεδο ελέγχου και εχθρικής παρακολούθησης που δεν έχει ιστορικό προηγούμενο (Gill, 2007).

2.2 Η ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΤΗΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΔΙΑΣΗΜΟΤΗΤΩΝ

Κατά την τελευταία δεκαετία παρατηρείται αυξημένο ερευνητικό ενδιαφέρον στην μελέτη της κουλτούρας των διασημοτήτων, καθώς πληθώρα μελετών προερχόμενες από διαφορετικά επιστημονικά πεδία γνώσης των κοινωνικών επιστημών, συμπεριλαμβανομένων της κοινωνιολογίας, της ψυχολογίας και των μέσων μαζικής ενημέρωσης αναλύουν τη σημασία της διασημότητας στον σύγχρονο πολιτισμό. Σύμφωνα, μάλιστα, με τους Holmes και Redmond (2006), η μελέτη της διασημότητας συνιστά ένα πολύ χρήσιμο σημείο εκκίνησης για τη διερεύνηση της ατομικότητας, του σώματος και της εικόνας του σώματος, τον τρόπο που οι εικόνες των μέσων επηρεάζουν το κοινό, για τις υποκουλτούρες καθώς και για τις ψυχολογικές διασταυρώσεις της φήμης. Μάλιστα, ο Ewen (1996) καταγράφει την ιστορία της χρήσης διασημοτήτων στον 20ο αιώνα για τη δημιουργία δημοσιότητας, ενώ άλλοι ερευνητές της επικοινωνίας έχουν επικεντρωθεί στη μελέτη συγκεκριμένων διασημοτήτων και των πιο προνομιούχων ομολόγων τους, ηρώων και προτύπων (Lambiasse, 2003).

Σύμφωνα με τους Heaney και Redmond (2015), το κοινό έρχεται σε επαφή με τη διασημότητα μέσω του σώματος της τελευταίας. Η ενσάρκωση της διασημότητας δεν χαρακτηρίζεται ούτε ουδέτερη, καθώς συνοδεύεται από συζητήσεις και ανησυχίες που αφορούν την κοινωνική αναπαράσταση. Κατά αυτόν τον τρόπο, το σώμα των διασημοτήτων αποτελεί τον αγωγό μέσω του οποίου διαδίδονται κυρίαρχες ιδεολογίες σχετικά με το φύλο, τη φυλή, την κοινωνική τάξη και την σεξουαλικότητα (Holmes & Redmond, 2006). Στο ίδιο πλαίσιο, ο Dyer (1997) υποστηρίζει ότι η κουλτούρα των διασημοτήτων μας δίνει ευκαιρίες να χαρτογραφήσουμε τις μεταβαλλόμενες σχέσεις της κοινωνίας με το σεξ, τη σεξουαλικότητα και τη σεξουαλική έκκληση.

Η έννοια και ο τρόπος κατασκευής της εικόνας των διασημοτήτων, γίνεται κατανοητός μέσω του ορισμού που έδωσαν ο Fraser και Brown (2002) αναθεωρώντας το έργο των Daniel Boorstin και Joseph Campbell σχετικά με τη διερεύνηση των χαρακτηριστικών της διασημότητας, καταλήγοντας στα παρακάτω: οι διασημότητες διακρίνονται από την εικόνα ή το εμπορικό σήμα, δημιουργήθηκαν από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ή εντός του περιβάλλοντος τους και ωθούν τον εαυτό τους στο δημόσιο προσκήνιο καθώς η «κάλυψη της ζωής τους από τα μέσα τους παρέχει αναγνωσιμότητα και κοινωνικό κύρος». Ταυτόχρονα, ως κατασκευή, η εικόνα μιας διασημότητας προκύπτει από την αλληλεπίδραση μεταξύ τριών δημόσιων εικόνων: του επαγγελματικού προσώπου που προκύπτει από δράσεις στη δημόσια ζωή, του επίσημου ιδιωτικού προσώπου που βασίζεται σε πληροφορίες σχετικά με την ιδιωτική ζωή της διασημότητας και του «πραγματικού» ατόμου πίσω από την κατασκευή, «εκτός φρουράς, απρόσεκτο, ήδη» (Holmes 2005: 21).

Η κατασκευή της διασημότητας φαίνεται να βρίσκεται σε διαλεκτική σχέση με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, καθώς τα τελευταία αποτελούν το χώρο μέσα στον οποίο αλληλοεπιδρά με το κοινό, εξασφαλίζοντας την φήμη της καθώς και το περιβάλλον εντός του οποίου συνδιαλέγονται και οι τρεις δημόσιες εικόνες της. Επιπλέον, τα μέσα ενημέρωσης είναι ζωτικής σημασίας για τις διασημότητες στην επικοινωνία τους με τον έξω κόσμο (Evans & Hesmondalgh 2005) αλλά και στο κοινό για πληροφορίες σχετικά με διασημότητες που δεν συναντούν ποτέ προσωπικά (Cashmore 2006).

Η σεξουαλικότητα όπως και η αποτύπωση της προσωπικής ζωής των διασημοτήτων φαίνεται να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην κατασκευή της εικόνας τους. Σύμφωνα με τον Mercer (2013), το κοινό όσο και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, έχουν μια ακόρεστη επιθυμία να μάθουν για τη σεξουαλική ζωή των διασήμων, συνδέουν την έννοια του σεξ με την έννοια της ίδιας της διασημότητας. Το γεγονός αυτό, είναι περισσότερο εμφανές στην αναπαράσταση γυναικών διασημοτήτων, καθώς οι σεξουαλικές τους εικόνες κυκλοφορούν σε πληθώρα στον Ιστό σε αντίθεση με αντίστοιχες ανδρικές εικόνες, οι οποίες χαρακτηρίζονται για την διακοσμητική τους εμφάνιση και παρουσία σε αυτό (Lambiase, 2003). Σύμφωνα με τον Lambiase (2001), οι προαναφερόμενες εικόνες τόσο των αντρών όσο και των γυναικείων διασημοτήτων παράγουν πολιτιστικό αποτέλεσμα, δημιουργώντας παράλληλα μια δημόσια σεξουαλική εικονογραφία στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, η οποία καθοδηγείται από το πατριαρχικό βλέμμα.

Οι ηθοποιοί και οι διάσημοι γενικότερα, ανέκαθεν συνδέονταν με ευρύτερες συζητήσεις σχετικά με το σεξ και τη σεξουαλικότητα, γεγονός το οποίο αποδίδεται σύμφωνα με μερίδα μελετητών στην παρουσίαση τους συχνά με υπερσεξουαλικό τρόπο, η οποία συνακόλουθα οδηγεί στην αποτίμησή τους σύμφωνα με τη σεξουαλική τους γοητεία (Heldman et al., 2016, Lamb & Koven, 2019). Μάλιστα, έχοντας ως επίκεντρο τις φιλοδοξίες, τα ιδανικά και τους φόβους του κοινού τους, συχνά ανταλλάσσουν τη σεξουαλικότητά τους και χρησιμοποιώντας στρατηγικές σεξουαλικής οπτικής κουλτούρας, αποτελώντας αντικείμενο σεξουαλικής επιθυμίας, κερδοσκοπίας και φήμης, και ορισμένες φορές αποδοκιμασίας, προκειμένου να «ανεβάσουν το καύσιμο της φήμης» (Lambiase, 2003).

Αξίζει να σημειωθεί ότι, η σεξουαλικότητα των διασημοτήτων έχει χρησιμοποιηθεί σε όλη την εποχή του Χόλιγουντ για την προώθηση ταινιών και την πώληση προϊόντων καθώς και για την προσέλκυση θεατών αποσκοπώντας στην ταύτισή τους με εικόνες διασημοτήτων (Kilbourne, 1999 & Schroeder, 2002). Στο πλαίσιο αυτό, πολλές διάσημες γυναίκες έχουν καταστεί αντικείμενο επιστημονικής μελέτης αναφορικά με τη συσχέτιση τους στην έκφραση της

γυναικείας σεξουαλικότητας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η μελέτη της Marilyn Monroe , ως «σύμβολο του σεξ» τη δεκαετία του '50 και οι τρόποι με τους οποίους κατασκευάστηκε η εικόνα της μέσα από τους μηχανισμούς προώθησης του στούντιο σε αντιπαράθεση με τις αναπαραστάσεις της που αποκαλύπτουν έναν βαθμό πολυπλοκότητας, ασάφειας και λεπτότητας για τον οποίο σπάνια πιστώνεται (Scheibel, 2013).

Τα διάσημα σύμβολα του σεξ φαίνεται να φέρουν το συμβολικό βάρος του σπασίματος των ταμπού και των μεταβαλλόμενων ηθικών κωδικών γύρω από αυτό που αντιλαμβανόμαστε ως «σέξυ», συνηγορώντας στο απλό συμπέρασμα του ότι η διασημότητα φαίνεται να προκαλεί σεξουαλικότητα (Evans, 2017). Με την πάροδο του χρόνου, αυτές οι εικόνες γνωστών διασημοτήτων αποτέλεσαν ένα είδος δημόσιας σεξουαλικής εικονογραφίας, αποκαλύπτοντας πολλά για τον πολιτισμό και την εξάρτησή του από τη σεξουαλικότητα και τη διασημότητα για νοσηματοδότηση και ταυτότητα (Lambiasi, 2003). Σύμφωνα, λοιπόν, με τα παραπάνω, η φιγούρα της διασημότητας μπορεί να αποκαλύψει τις περίπλοκες και αντιφατικές στάσεις απέναντι στο σεξ και τη σεξουαλικότητα που υπάρχουν εντός και μεταξύ των πολιτισμών (Mercer, 2013), καθώς παρέχει ένα φόρουμ για τη συζήτηση κοινωνικών και ηθικών ζητημάτων (Dyer 1987, 1998, Marshall 2006, Butler Breese 2010, Gorin & Dubied 2011).

2.3 Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑΣ: ΟΙ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΩΝ MICHEL FOUCAULT ΚΑΙ JUDITH BUTLER

Σύμφωνα με τον McNay (1999), κυρίαρχο ρόλο στην κατανόηση της κατασκευής του φύλου και της σεξουαλικότητας διαδραματίζει το έργο του Michel Foucault και της Judith Butler, τα οποία μάλιστα έχουν σημαντική επιπτώσεις στη φεμινιστική θεωρία.

Η εξουσία και η σχέση της με την σεξουαλικότητα καθώς και η ιστορικότητά της συνιστούν τους κύριους άξονες του έργου του Γάλλου φιλοσόφου. Η σύγχρονη εμπειρία της σεξουαλικότητας, αν και αρκετά διαφορετική από την προηγούμενη χριστιανική εμπειρία της «σάρκας», κυριαρχείται από την αρχή της «επιθυμίας του άντρα» (Smart, 1991). Στο έργο του «Ιστορία της σεξουαλικότητας» υποστηρίζει ότι για να παραχθεί μια ανάλυση της συγκρότησης της σύγχρονης εμπειρίας της σεξουαλικότητας, κρίνεται απαραίτητη η ιστορική μελέτη της επιθυμίας και του επιθυμητού υποκειμένου, δηλαδή μια μελέτη των πρακτικών μέσω των οποίων τα άτομα αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους ως υποκείμενα επιθυμίας και ανακαλύπτουν τον πραγματικό τους εαυτό (Foucault, 1980α).

Σύμφωνα με τον Foucault, η δύναμη προέρχεται από το σώμα και παράγεται σε κάθε κοινωνική αλληλεπίδραση. Στον σύγχρονο κόσμο είναι η σχέση μεταξύ των απολαύσεων, της γνώσης και της δύναμης που έχει παραχθεί και στην οποία πειθαρχούν τα άτομα. Οι συζητήσεις αναφορικά με τη σεξουαλικότητα, όχι τις σεξουαλικές πράξεις και οι ιστορίες, είναι το καταλληλότερο μέρος για να κατανοήσουμε τη λειτουργία της εξουσίας στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες (Foucault, 1985).

Ο Foucault υποστηρίζει ότι η υποκειμενικότητά μας, η ταυτότητά μας και η σεξουαλικότητά μας είναι στενά συνδεδεμένες, δεν υφίστανται έξω ή πριν την γλώσσα και την αναπαράσταση, αλλά έχουν έρθει στην επιφάνεια μέσω παρεκβατικών στρατηγικών και πρακτικών αναπαράστασης (Foucault, 1980β). Η σχέση μεταξύ του σώματος και της συζήτησης για την εξουσία- δύναμη δεν είναι αρνητική, καθώς η δύναμη καθιστά το σώμα ενεργό και παραγωγικό. Η σεξουαλικότητα και η ταυτότητα μπορούν να ερμηνευθούν με όρους

πολύπλοκους και συχνά παράδοξους στους οποίους οι απολάψεις, οι γνώσεις και η δύναμη παράγονται και πειθαρχούν στη γλώσσα, και θεσμοποιούνται σε ποικίλους κοινωνικούς χώρους (Biddu, 1992). Για τον Foucault, η αναπαράσταση και οι συζητήσεις είναι καθαυτές πράξεις δύναμης και εξουσίας, πράξεις διαίρεσης και αποκλεισμού, που παράγουν γνώση (Foucault, 1985a). Το σώμα δεν παρέχει γνώση η οποία έπειτα μεταδίδεται μέσω μιας απαραίτητα ουδέτερης γλώσσας και επιτρέπεται ή απαγορεύεται από μια κεντρική μορφή απαγόρευσης. Η συζήτηση κάνει το σώμα αντικείμενο γνώσης και το επενδύει με δύναμη. Στο έργο του Foucault, το «σώμα» δεν έχει επιπλέον ιστορικό νόημα, επιτελεί απλώς μια λειτουργία (Mills, 1992). Λειτουργεί ως σημείο διασκορπισμού, ένας τόπος κατάθλιψης για όλους εκείνους που υποστηρίζουν την κουλτούρα ως απόδραση από το θάνατο ή τη φύση ως αιώνια αγνή. Το σώμα στη συζήτηση του Foucault, δεν αποτελεί μια μετωνυμία για την φύση σε αντίθεση με τον πολιτισμό, αλλά έναν όρο που στέκεται σε αντίθεση με την επιθυμία μας για μια σίγουρη και μοναδική πηγή για την αλήθεια του ανθρώπου (Dean, 1994).

Στην παράδοση του Φουκώ εντάσσεται και το έργο της Judith Butler σχετικά με την επιτελεστική κατασκευή του φύλου (performative construction of gender), η οποία έχει την πιο μεγάλη επιρροή στη φεμινιστική κατανόηση της ταυτότητας του φύλου, γεφυρώνοντας παράλληλα το χάσμα μεταξύ των ψυχοαναλυτικών και κονστρουκτιβιστικών αντιλήψεων (Mills, 1992).

Σύμφωνα με την Butler, το έργο του Foucault φαίνεται να υπονοεί σε αντίθεση με τον ισχυριζόμενο σκοπό του, ότι το σώμα υπάρχει στην πραγματικότητα, πριν από την επιγραφή της εξουσίας, ακριβώς ως μια κενή επιφάνεια - γιατί, τελικά, η δύναμη πρέπει να έχει κάτι να γράψει, και έτσι φαίνεται ότι « το σώμα », το οποίο είναι το αντικείμενο ή η επιφάνεια στην οποία συμβαίνει η κατασκευή, είναι το ίδιο πριν από την κατασκευή» (Disch, 1999). Το σώμα υπάρχει και υφίσταται μόνο ως κοινωνική και πολιτιστική οντότητα, καθώς πριν από την «κατασκευή», δεν υφίσταται καθόλου (Butler, 1993).

Κεντρική για την ιδέα της επιτελεστικότητας των οργανισμών καθίσταται η έννοια της παροδικότητας όχι ως μια σειρά διακριτών στιγμών, αλλά ως μια διαδικασία υλοποίησης στην οποία οι περιορισμοί των κοινωνικών δομών αναπαράγονται και μερικώς υπερβαίνουν τις πρακτικές των δρώντων. Σύμφωνα με τη Butler (1993:78), «η κατασκευή είναι μια χρονική διαδικασία που λειτουργεί μέσω της επανάληψης των κανόνων, μέσω της οποίας το φύλο παράγεται και αποσταθεροποιείται κατά τη διάρκεια αυτής της επανάληψης». Η ενσωματωμένη ταυτότητα φύλου, λοιπόν, έχει παρόμοια «διπλή ιστορικότητα» (Bourdieu, 1992). Αποτελεί μια κατασταλμένη επίδραση επαναλαμβανόμενων ή τελετουργικών πρακτικών, η επαναλαμβανόμενη επιγραφή των συμβολικών κανόνων της ετεροφυλοφιλίας στο σώμα και η διαβίωση αυτών των κανόνων επιτρέπει την εμφάνιση ενός σταθερού σωματικού εγώ (Butler, 1993). Οι ταυτότητες δεν δημιουργούνται σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή, αλλά μεταβάλλονται ξανά και ξανά, χωρίς απαραίτητα να αλλάζουν ριζικά. Απλώς διαμορφώνονται ιστορικά και χρονικά.

Το σώμα είναι ένας τόπος ευπάθειας, λαχτάρας, ταλαιπωρίας, ασθένειας, αναπαραγωγής (μερικές φορές) και θανάτου. Για να κατανοήσουμε οποιαδήποτε από αυτές τις βαθιές ανθρώπινες διαστάσεις της σωματικής εμπειρίας, πρέπει να θεωρήσουμε το σώμα ως κάτι που όχι μόνο καταλαμβάνει συγκεκριμένες τοποθεσίες και μέρη, αλλά κάτι που είναι επίσης χρονικό. Παρακωλύεται, για παράδειγμα, από κοινωνικούς κανόνες, αλλά εισάγει επίσης εκτεταμένους τρόπους ζωής, τρόπους αξιοποίησης και επανεισαγωγής κοινωνικών κανόνων, τρόπους παροχής υλικής ουσίας σε κανόνες που μπορούν να περιγραφούν μόνο ως διαδικασίες

στο χρόνο (Butler, 1997β). Επομένως, όποια και αν είναι η έννοια της «απόκτησης φυσικής μορφής» με την οποία περιγράφουμε τη ζωή και το θάνατο των σωμάτων θα πρέπει να είναι αυτή που λαμβάνει υπόψη το χρόνο, όχι ως ενδεχόμενο χαρακτηριστικό της σωματικής εμπειρίας, αλλά ως απαραίτητο (Reddy & Butler, 2004). Το σώμα είναι αυτό που ενσωματώνει και θεσπίζει ορισμένα είδη κοινωνικών εννοιών. Και ορισμένες κοινωνικές έννοιες δεν μπορούν καν να πραγματοποιηθούν καθορισμένες με υλικό τρόπο μέσα στο χρόνο.

Σύμφωνα με την Butler, ερμηνευόμαστε με κοινωνικά μέσα. Τα πολιτιστικά αποτυπώματα στο σώμα γίνονται μέρος της ίδιας της φυσιολογίας του σώματος, έτσι ώστε να είναι αδύνατο να διαχωριστεί το βιολογικό από το πολιτιστικό με τρόπους που κάποτε έκαναν κάποιοι μελετητές. Οι απαντήσεις μας στα κοινωνικά περιβάλλοντα με την πάροδο του χρόνου είναι μέρος αυτού που παράγει τα λεγόμενα «γεγονότα» του βιολογικού σώματος (Butler, 1997α). Από τα παραπάνω συνεπάγεται ότι δεν μπορεί να διαχωριστεί το σώμα από τον πολιτιστικό λόγο. Τούτου λεχθέντος, τα αιτιακά μοντέλα που μειώνουν τον πολιτισμό στη βιολογία ή τη βιολογία στον πολιτισμό παρουσιάζουν εσφαλμένα τη δυναμική και ιστορική διαδικασία της αλληλεπίδρασής τους. Κατά συνέπεια, δεν πρέπει να αντιμετωπίζουμε το σώμα ως ένα αποκλειστικά είδος σχιστόλιθου ή επιφάνειας στην οποία επιβάλλονται πολιτισμικές έννοιες (Meijer & Prins, 1998).

Το σώμα λοιπόν, σύμφωνα με τα παραπάνω αποτελεί βασικό στοιχείο για την ανάλυση της κοινωνικής κατασκευής της σεξουαλικότητας καθώς και της κατανόησης του όρου της Susan Bordo «πολιτική του σώματος» (Bordo, 1993), ο οποίος αναφέρεται στις πολιτικές διαστάσεις του ανθρώπινου σώματος στον πολιτισμό. Το εν λόγω επιχείρημα αποτυπώνεται ενεργά στο γεγονός ότι «το ανθρώπινο σώμα είναι από μόνο του μια πολιτικά χαραγμένη οντότητα, η φυσιολογία και η μορφολογία του οποίου διαμορφώνονται από ιστορίες και πρακτικές περιορισμού και ελέγχου». (Bordo, 1993: 21).

Εν κατακλείδι, το γυναικείο σώμα αξιολογείται και ελέγχεται εξονυχιστικά τόσο από τα ΜΜΕ όσο και από τα δύο φύλα, παρουσιάζόμενο ως το κυρίαρχο χαρακτηριστικό της γυναικείας ταυτότητας, γεγονός που σχετίζεται άμεσα με την ευρύτερη σεξουαλικοποίηση του σύγχρονου πολιτισμού. Απόρροια των παραπάνω αποτελεί και η άνιση συζήτηση περί σεξουαλικότητας των δύο φύλων, η οποία περιγράφει την αντρική ως ενεργητική και επιθετική και την γυναικεία ως παθητική και καταπιεσμένη. Εναργέστερη εικόνα για την σεξουαλικότητα και την απεικόνιση του γυναικείου σώματος φαίνεται να προσφέρει η μελέτη της κουλτούρας της διασημότητας, στο πλαίσιο της οποίας εμπεριέχεται ένα ευρύ πεδίο συζήτησης του πολιτισμού, της ατομικότητας και της εικόνας του σώματος. Μάλιστα, οι διασημότητες και οι ηθοποιοί συνιστούν το φόρουμ στο οποίο διατυπώνονται απόψεις περί σεξ, σεξουαλικότητας καθώς και ανησυχίες σχετικές με την κοινωνική αναπαράσταση. Σημαντικό ρόλο, επίσης, στην περαιτέρω κατανόηση των παραπάνω εννοιών διαδραματίζει το έργο του Michel Foucault και της Judith Butler. Σύμφωνα με τον Γάλλο φιλόσοφο, η συζήτηση για τη σεξουαλικότητα συνιστά το καταλληλότερο μέρος για να αντιληφθούμε τη λειτουργία της εξουσίας στο σύγχρονο κόσμο. Στο πλαίσιο αυτό, οι κοινωνικές αναπαραστάσεις συνιστούν πράξεις δύναμης που εντοπίζονται στον αποκλεισμό και την διαίρεση. Τέλος σύμφωνα με την Butler, το σώμα παρουσιάζεται ως κοινωνική κατασκευή, η οποία χαρακτηρίζεται από την μεταβλητότητα της ταυτότητας χρονικά και ιστορικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Έχοντας συζητήσει τη βιβλιογραφία σχετικά με το κίνημα #MeToo και την κατασκευή της γυναικείας σεξουαλικότητας, προέκυψε το εξής ερευνητικό ερώτημα:

Πώς κατασκευάζεται το #MeToo μέσα στο χώρο του θεάματος;

Στο πλαίσιο του παραπάνω κύριου ερευνητικού ερωτήματος προκύπτουν, όπως αναφέρθηκε στην εισαγωγή, άξονες συζήτησης που σχετίζονται α) με τις πολιτισμικές αφηγήσεις μέσα από τις οποίες κατασκευάζεται ο χώρος του θεάματος και β) τις ευρύτερες αφηγήσεις γύρω από το σεξουαλικό σώμα και ειδικά το γυναικείο σεξουαλικό σώμα.

Προκύπτουν, λοιπόν, ερωτήματα σχετικά με την αντιμετώπιση των γυναικών στο χώρο της τέχνης, την αντικειμενοποίηση του γυναικείου σώματος καθώς και για την ηθική τόσο θυτών όσο και των θυμάτων. Παράλληλα, στη συζήτηση εντάσσεται ο ρόλος των μέσων μαζικής ενημέρωσης στην κατασκευή προτύπων γυναικείας ελκυστικότητας καθώς και στην απεικόνιση ενδεδειγμένων συμπεριφορών που αρμόζουν στα εκάστοτε άτομα ανάλογα με το φύλο τους.

3.1 ΤΡΟΠΟΣ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η παρούσα έρευνα καλείται να απαντήσει στο ερευνητικό ερώτημα που συνίσταται στον τρόπο κατασκευής του #metoo μέσα στο χώρο του θεάματος και ιδιαίτερα στο χώρο της υποκριτικής. Επιλέχθηκε η εξέταση του εν λόγω κινήματος στον προαναφερθέν καλλιτεχνικό χώρο λόγω της εμφάνισης πληθώρας αλυσιδωτών καταγγελιών περιστατικών σεξουαλικής παρενόχλησης από τον Ιανουάριο του 2021 και έπειτα.

Στο πλαίσιο αυτό, για την μελέτη του υπό εξέταση θέματος επιλέχθηκε η διενέργεια συνεντεύξεων με Έλληνες ηθοποιούς. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν μέσω της πλατφόρμας zoom, ενώ η εκτιμώμενη διάρκειά τους ήταν σαράντα λεπτά με μία ώρα.

Αναφορικά με τη δομή τους, βασίστηκαν στο πρότυπο της ημιδομημένης συνέντευξης λόγω των πλεονεκτημάτων που αυτή προσφέρει. Στο πλαίσιο του προαναφερθέντος τύπου συνέντευξης περιλαμβάνονται ερωτήσεις κλειστού τύπου, όπως και στη δομημένη συνέντευξη, αλλά ταυτόχρονα υποβάλλονται και ανοικτές ερωτήσεις για πληρέστερη κατανόηση της απάντησης που δόθηκε με την κλειστή ερώτηση. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι ο προαναφερόμενος τύπος συνέντευξης αποτελεί ίσως τον πιο ευέλικτο τρόπο, καθώς παρά την προκαθορισμένη μορφή του ερωτηματολογίου επιτρέπει στον συνεντευκτή να εμβαθύνει περισσότερο στο υπό εξέταση θέμα, δίνοντάς του τη δυνατότητα να τροποποιήσει το αρχικό ερωτηματολόγιο του, προσθέτοντας ή αφαιρώντας ερωτήσεις, αλλάζοντας τη σειρά εμφάνισής τους στη συζήτηση ή ακόμη και διατυπώνοντας νέες διευκρινιστικές ερωτήσεις (Breakwell, 1995). Παράλληλα, οι ημι-δομημένες συνεντεύξεις, έχουν προσελκύσει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και χρησιμοποιούνται ευρέως λόγω της σύνδεσής τους με την προσδοκία ότι οι απόψεις των ερωτηθέντων είναι πιο πιθανό να εκφραστούν σε μια ανοιχτά σχεδιασμένη κατάσταση συνέντευξης παρά σε ένα τυποποιημένη συνέντευξη ή ερωτηματολόγιο (Flick, 2009).

3.2 ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

Η συνέντευξη αποτελεί μια μέθοδο συλλογής δεδομένων που συνίσταται στην προφορική επικοινωνία ανάμεσα σε δύο άτομα, στον συνεντευκτή και στον ερωτώμενο και η οποία διεξάγεται με τέτοιο τρόπο, ώστε ο συνεντευκτή να μπορεί να συγκεντρώσει τις απόψεις και τις στάσεις του ερωτώμενου πάνω σε ένα θέμα (Flick, 2009).

Η χρήση της συνέντευξης για την απόκτηση πληροφοριών είναι τόσο εκτεταμένη σήμερα ως «καθολικός τρόπος συστηματικής έρευνας» (Holstein & Gubrium, 1995) και μάλιστα έχει ειπωθεί ότι ζούμε σε μια «κοινωνία συνέντευξης» (Atkinson & Silverman, 1997, Silverman, 1993). Αξίζει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με την Fontana και Fey (2000), οι συνεντεύξεις δεν αποτελούν ουδέτερα εργαλεία συλλογής δεδομένων αλλά ενεργείς αλληλεπιδράσεις μεταξύ δύο (ή περισσότερων) ατόμων που οδηγούν σε διαπραγματεύσεις, με βάση τα συμφραζόμενα αποτελέσματα. Για τον λόγο αυτό, η συνέντευξη έχει καταστεί ένα μέσο σύγχρονης αφήγησης, όπου τα άτομα αποκαλύπτουν προσωπικές πληροφορίες ως απάντηση στις υποβληθείσες ερωτήσεις (Gubrium & Holstein, 1998).

Σύμφωνα με τον Atkinson και Silverman (1997), υπάρχει εγγενής πίστη ότι το αποτέλεσμα της συνέντευξης είναι αξιόπιστο και ακριβές, καθώς η σχέση μεταξύ ερευνητή και ερωτώμενου που εξελίσσεται κατά τη διεξαγωγή της, δεν περιέχει στοιχεία μεροληψίας (Silverman, 1993). Μάλιστα, οι συμμετέχοντες στην συνέντευξη δημιουργούν «ενεργά» γνώσεις γύρω από ερωτήσεις και απαντήσεις (Holstein & Gubrium, 1995). Παράλληλα, ο εξομολογητικός χαρακτήρας της συνέντευξης έχει οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι «αποτελεί ένα διαπροσωπικό δράμα με μια αναπτυσσόμενη πλοκή, το οποίο είναι μέρος ενός ευρύτερου ισχυρισμού ότι η πραγματικότητα είναι ένα συνεχές, ερμηνευτικό επίτευγμα» (Holstein & Gubrium, 1995 :16). Η πραγματικότητα, σύμφωνα με τον Garfinkel (1967), συνιστά ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο επίτευγμα βασισμένο στην πρακτική συλλογιστική των μελών της κοινωνίας. Συνεπώς, η συνέντευξη θεωρείται μια πρακτική παραγωγή, η έννοια της οποίας επιτυγχάνεται μέσω της αλληλεπίδρασης του ερευνητή και του ερωτώμενου (Fontana & Frey, 2000).

Στον αντίποδα των παραπάνω, βρίσκονται ο Atkinson και ο Silverman (1997), υποστηρίζοντας ότι ο ερευνητής και ο ερωτώμενος συνεργάζονται στο πλαίσιο της συνέντευξης και δημιουργούν μια ουσιαστικά μονολογική και όχι ρεαλιστική όψη της πραγματικότητας. Επισημαίνεται ότι τα ανθρώπινα όντα είναι περίπλοκα και η ζωή τους αλλάζει συνεχώς ανάλογα με τις συνθήκες και τα προσωπικά τους βιώματα. Για τον παραπάνω λόγο γίνεται αντιληπτό ότι κάθε άτομο έχει τη δική του κοινωνική ιστορία και προοπτική για τον κόσμο. Μέσω της συνέντευξης, λοιπόν, με τα άτομα που μοιράζονται διαφορετικά εθνογραφικά χαρακτηριστικά όπως το φύλο, η ηλικία ή η επαγγελματική εμπειρία πραγματοποιείται μια προσπάθεια σφαιρικότερης αποτύπωσης και ερμηνείας της πραγματικότητας (Fontana & Fey 2000).

3.3 ΜΕΘΟΔΟΙ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Η παρούσα έρευνα βασίστηκε στην ποιοτική έρευνα και συγκεκριμένα στη μέθοδο της θεματικής ανάλυσης με στοιχεία ανάλυσης λόγου.

Η θεματική ανάλυση συνίσταται στη συστηματική αναγνώριση, οργάνωση και κατανόηση επαναλαμβανόμενων μοτίβων νοήματος εντός ενός συνόλου δεδομένων (Braun & Clarke 2012: 57). Η διαδικασία της ανάλυσης προϋποθέτει τον ενεργητικό και δημιουργικό ρόλο του ερευνητή, ο οποίος, αναπτύσσοντας μια διαλογική σχέση με τα δεδομένα του, περισσότερο

παράγει και συγκροτεί τα θέματα παρά τα ανακαλύπτει (Τσιώλης, 2016: 487). Σύμφωνα με τον Braun και Clarke (2012), η θεματική ανάλυση λογίζεται ως μια ευέλικτη μέθοδος ανάλυσης, η οποία μπορεί να αξιοποιηθεί με πολλαπλούς τρόπους από ερευνητές που εκκινούν από διαφορετικές θεωρητικές αφετηρίες.

Η παραπάνω μέθοδος αναπόφευκτα έχει στοιχεία ανάλυσης λόγου (discourse analysis). Η ανάλυση λόγου (discourse analysis) διατηρεί την επιστημολογική παραδοχή ότι όλα τα αντικείμενα και οι δράσεις έχουν επενδεδυμένα νοήματα, και ότι το νόημα αυτό απορρέει από ιστορικά συγκεκριμένα συστήματα κανόνων (Potter, 2004). Κάθε λόγος αποτελεί μια κοινωνική και πολιτική κατασκευή που εγκαθιδρύει ένα σύστημα σχέσεων μεταξύ διαφορετικών αντικειμένων και πρακτικών, ενώ παράλληλα παρέχει τις υποκειμενικές θέσεις υπό τις οποίες ταυτίζονται οι φορείς δράσης υπό το πρίσμα του σχηματισμού ταυτοτήτων/ υποκειμενιοτήτων (Howarth & Stavrakakis, 2000). Μάλιστα, μέσα από την ανάλυση λόγου μπορούν να αποκαλυφθούν οι ιδεολογίες των ομιλητών ή των συγγραφέων, ύστερα από την προσεκτική ανάγνωση και συστηματική ανάλυση των λεγομένων τους, καθώς μέσω της γλώσσας και της επικοινωνίας εκφράζονται ρητά ή ακούσια οι πεποιθήσεις τους (van Dijk, 2006). Σε αυτό το πλαίσιο, όλες οι περιστάσεις αποτελούν αντικείμενα λόγου, καθώς η σημασία τους εξαρτάται από ένα κοινωνικά κατασκευασμένο σύστημα κανόνων και σημαίνοντων διαφορών, ενώ οι αναλύσεις επικεντρώνονται στο λόγο αυτό καθαυτό, θεωρώντας ότι οι πολιτικές και κοινωνικές πρακτικές κατασκευάζονται από αυτόν (Brown & Yule, 1983).

3.4 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

Προκειμένου να απαντηθεί το ερευνητικό ερώτημα της παρούσας πτυχιακής εργασίας το οποίο συνίσταται στον τρόπο κατασκευής του #MeToo στο χώρο του θεάματος, πραγματοποιήθηκαν μια σειρά από συνεντεύξεις σε Έλληνες ηθοποιούς σχετικά με τη θέση τους στο υπό εξέταση ζήτημα.

Συνολικά πραγματοποιήθηκαν δέκα (10) συνεντεύξεις στις οποίες, κατόπιν επιλογής της ερευνήτριας, συμμετείχε ισόποσος αριθμός ανδρών και γυναικών συμμετεχόντων. Η παραπάνω επιλογή αποσκοπεί στην ίση εκπροσώπηση των απόψεων και των δύο φύλων σχετικά με το κίνημα #MeToo. Παράλληλα, με στόχο εξίσου τον πλουραλισμό των απόψεων για το ερευνώμενο θέμα, τα χρόνια επαγγελματικής δραστηριότητας των συμμετεχόντων στο χώρο της υποκριτικής όσο και η ηλικία τους ποικίλουν. Αξίζει, ωστόσο να σημειωθεί ότι όλοι συνεντευξιαζόμενοι, πλην ενός, αποτελούν μέλη του Συλλόγου Ελλήνων Ηθοποιών (ΣΕΗ). Στον παρακάτω πίνακα αναλύονται τα στοιχεία των συμμετεχόντων στις συνεντεύξεις. Λόγω της λεπτότητας του εξεταζόμενου ζητήματος, το οποίο αφορά το θέμα της σεξουαλικής κακοποίησης και παρενόχλησης καθώς και τη συναισθηματική και ψυχολογική φόρτιση που αυτό επιφέρει, αποδόθηκαν ψευδώνυμα στους συνεντευξιαζόμενους. Επιπλέον, οι αφηγήσεις των συμμετεχόντων αφορούν την περιγραφή και τον σχολιασμό βιωμένων εμπειριών, τα οποία για λόγους προστασίας της ιδιωτικότητας και των προσωπικών δεδομένων δεν θα ήταν σωστό να καταστούν ευρέως γνωστά.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

ΨΕΥΔΩΝΥΜΟ	ΦΥΛΟ	ΗΛΙΚΙΑ	ΜΕΛΟΣ ΣΕΗ	ΧΡΟΝΙΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ	ΘΥΜΑ ΣΤΕΦΟΥΛΑΙΚΗΣ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗΣ
Ηθοποιός 1	Γυναίκα	26	ΝΑΙ	6	ΟΧΙ
Ηθοποιός 2	Γυναίκα	30	ΝΑΙ	2	ΝΑΙ
Ηθοποιός 3	Γυναίκα	30	ΝΑΙ	1,5	ΝΑΙ
Ηθοποιός 4	Γυναίκα	42,5	ΝΑΙ	5	ΟΧΙ
Ηθοποιός 5	Γυναίκα	32	ΝΑΙ	4	ΟΧΙ
Ηθοποιός 6	Άνδρας	30	ΝΑΙ	7	ΟΧΙ
Ηθοποιός 7	Άνδρας	42	ΝΑΙ	10	ΟΧΙ
Ηθοποιός 8	Άνδρας	28,5	ΝΑΙ	8	ΝΑΙ
Ηθοποιός 9	Άνδρας	41	ΝΑΙ	19	ΝΑΙ
Ηθοποιός 10	Άνδρας	32	ΟΧΙ	5	ΟΧΙ

3.5 ΗΘΙΚΗ

Όλοι οι συμμετέχοντες στη έρευνα ήταν ενημερωμένοι για τον σκοπό διεξαγωγής της, την εκτιμώμενη διάρκεια της καθώς και τη διαδικασία που θα ακολουθηθεί. Αναφορικά με την διατήρηση της εμπιστευτικότητας και την προστασία της ιδιωτικότητας των συνεντευξιαζόμενων, διατηρήθηκε η πλήρης ανωνυμία τους και η παράθεση των λεγομένων τους με την χρήση ψευδώνυμων που τους είχαν αποδοθεί (Sales & Folkman, 2000). Για τον λόγο αυτό, προηγήθηκε συζήτηση με τους συμμετέχοντες σχετικά με τον τρόπο χρήσης και επεξεργασίας των παρεχόμενων από αυτούς πληροφοριών καθώς της διαβεβαίωσης τους ότι πρόσβαση στο υλικό των συνεντεύξεών τους θα έχει αποκλειστικά η γράφουσα για ερευνητικούς αποκλειστικά σκοπούς.

3.6 ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Κατά τη διεξαγωγή της παρούσας έρευνας παρουσιάστηκε μια σειρά περιορισμών, οι οποίοι μετέβαλαν κάποια στάδια της μεθοδολογίας της.

Λόγω της περιορισμένης χρονικής διάρκειας για την εκπόνηση της εν λόγω έρευνας, καθώς αποτελεί διατριβή στο πλαίσιο ολοκλήρωσης μεταπτυχιακού προγράμματος αλλά και λόγω της ενδεδειγμένης έκτασής της σε συγκεκριμένο όριο λέξεων, πραγματοποιήθηκαν δέκα (10) συνεντεύξεις Ελλήνων ηθοποιών τόσο αντρών όσο και γυναικών σχετικά με το #Μετοο. Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά τον αρχικό σχεδιασμό της έρευνας, η επιλογή του ερευνώμενου δείγματος περιλάμβανε και τη συμμετοχή στο σύνολο των συνεντευξιαζόμενων ατόμων από

επίσημους καλλιτεχνικούς φορείς, όπως το διοικητικό συμβούλιο του Συλλόγου Ελλήνων Ηθοποιών (ΣΕΗ). Ωστόσο, παρά την επαλειμμένη αποστολή mail προς το ΣΕΗ για έκκληση συμμετοχής προσώπων από το διοικητικό συμβούλιο του συλλόγου στο πλαίσιο της παρούσας διατριβής, δεν λήφθηκε καμία απάντηση ούτε αρνητική από τον αρμόδιο φορέα.

Τέλος, λόγω των περιορισμένων που επιβάλλει η πανδημία του κορωνοϊού κατά την συγγραφή της παρούσας διατριβής αλλά και λόγω επαγγελματικών υποχρεώσεων της γράφουσας, οι συνεντεύξεις δεν πραγματοποιήθηκαν δια ζώσης αλλά μέσω της πλατφόρμας του Zoom.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ #ΜΕΤΟΟ ΣΤΟΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟ ΧΩΡΟ

4.1 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΣΤΟ ΚΙΝΗΜΑ #ΜΕΤΟΟ

Η εμφάνιση του κινήματος #Μετοο στο χώρο του θεάματος, ως απόρροια του αυξημένου ποσοστού καταγγελιών σεξουαλικής παρενόχλησης σε αυτόν, εδράζεται σε κοινωνικούς παράγοντες που αφορούν τόσο τις επικρατούσες οικονομικές συνθήκες στον καλλιτεχνικό γίγνεσθαι όσο και την άσκηση εξουσίας στο παρόν εργασιακό περιβάλλον. Μάλιστα, σύμφωνα με την Rodino-Colocino (2018), το κίνημα έχει μια δεύτερη αποστολή πέραν από την αποκάλυψη των περιστατικών σεξουαλικής κακοποίησης, η οποία εντοπίζεται στην αποκάλυψη συστημάτων καταπίεσης και προνομίων των οποίων η σεξουαλική παρενόχληση και επίθεση είναι αιτία και αποτέλεσμα. Κατά αυτόν τον τρόπο, η συζήτηση εστιάστηκε «στη δύναμη και στα προνόμια» (Rodino-Colocino, 2018).

Η συζήτηση για τη σεξουαλική κακοποίηση στο χώρο του θεάτρου «έθεσε επιτέλους το ζήτημα της εξουσίας σε αυτό και πως την διαχειρίζονται οι άνθρωποι ή τι όριο υπάρχει στην άσκηση της εξουσίας» (Ηθοποιός 4), η οποία σχετίζεται άμεσα με συμπεριφορές που συνδέονται με τις εργασιακές συνθήκες. Άλλωστε, σε αντίθεση με την επικρατούσα δημοφιλή πεποίθηση η σεξουαλική παρενόχληση και ο βιασμός αποτελούν κυρίως ισχυρισμούς δύναμης και επιθετικότητας παρά έκφραση σεξουαλικής ανάγκης (Groth et al. 1977). Οι δυσκολίες του επαγγέλματος του ηθοποιού ποικίλουν με την κυριότερη να είναι η ανεργία σε τακτά χρονικά διαστήματα το έτος («Το επάγγελμα του ηθοποιού και το θέατρο είναι κάτι πολύ σκληρό, είναι ένας αγώνας επιβίωσης καθώς αποτελεί τη μοναδική δουλειά στον κόσμο που ψάχνεις δουλειά τρεις φορές τον χρόνο», Ηθοποιός 7) και την κατάργηση της συλλογικής σύμβασης εργασίας («...και βέβαια όλο αυτό συνδέεται άμεσα, κατά τη γνώμη μου, με τα εργασιακά δικαιώματα. Με τις εργασιακές συνθήκες. Με τις συμβάσεις, με τη ζήτηση και την προσφορά της εργασίας», Ηθοποιός 4), η οποία επιβλήθηκε τον Μάρτιο του 2013 λόγω της γενικευμένης οικονομικής ύφεσης (monopolι.gr, 2020). Η παραπάνω συνθήκη φαίνεται να είναι απόρροια του νόμου της προσφοράς και της ζήτησης, καθώς στην χώρα μας λειτουργούν 27 δραματικές σχολές σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη και Βόλο, εκ των οποίων οι 2 είναι κρατικές (artmag.gr, 2009). Σύμφωνα και με στοιχεία του ΣΕΗ που χρονολογούνται το 2009, καθώς δεν βρέθηκαν πιο πρόσφατα, το ποσοστό των ηθοποιών που εργάζονται στον τομέα κυμαίνεται από 30% έως 35%, άρα αναλογικά το ποσοστό της ανεργίας ανέρχεται στο 65% με 70%, ανάλογα με τις δουλειές που προκύπτουν κάθε εποχή (rizospastis.gr, 2009).

Το παρόν εργασιακό πλαίσιο και περιβάλλον φαίνεται να επηρέασε άμεσα την συμπεριφορά των ιεραρχικά ανώτερων παραγόντων του καλλιτεχνικού χώρου προς τους ηθοποιούς με την συνεχή υποτίμηση και εκμετάλλευση των τελευταίων. Η εν λόγω συμπεριφορά σχετίζεται με την «παρερμηνευμένη σχέση εξουσιαστή - εξουσιαζόμενου εντός πολλών εισαγωγικών... καθώς πολλές φορές νομίζουμε, ότι οι ηθοποιοί, δεν κάνουν ένα επάγγελμα, αλλά πρέπει να περάσουν δια πυρός και σιδήρου, σε σημείο που είναι πολύ λάθος να ταυτίζουμε τον ηθοποιό, με έναν τύπο, που πρέπει να φτύσει χώμα, αίμα, σάλιο και όλα αυτά τα σχετικά» (Ηθοποιός 3), ενώ παράλληλα αποτελεί «ένα φαινόμενο που αφορά γενικά όλους τους κλάδους μέσα από μια πατριαρχική κατάσταση των πραγμάτων, των επαγγελμάτων και τις συνθήκες εξουσίας όπου εξουσιαστής καπηλεύεται τον εξουσιαζόμενο» (Ηθοποιός 7). Η εκμετάλλευση των ηθοποιών ως απότοκο της οικονομικής δυσπραγίας που χαρακτηρίζει το χώρο του θεάματος αποτελεί μια παγιωμένη πρακτική για την οποία μάλιστα ενημερώνονται ήδη κατά την φοίτησή τους στις δραματικές σχολές και επεκτείνεται και στο επίπεδο της σεξουαλικής παρενόχλησης («Παιδιά, άμα βγείτε στη δουλειά, αν σας βρίσουν μόνο, να είστε και ευχαριστημένοι!», Ηθοποιός 5). Σύμφωνα με την

Garber (2018), το κίνημα #MeToo θεωρεί τη σεξουαλική παρενόχληση, τις διακρίσεις και την επίθεση ως μέσα και συμπτώματα «συστημικής ανισότητας και αδικίας στο χώρο εργασίας που έχουν αποτρέψει τις υποεκπροσωπούμενες ομάδες από την πλήρη αξιοποίηση των δυνατοτήτων τους». Στο ίδιο πλαίσιο, οι νέοι ηθοποιοί έχουν πλήρη επίγνωση της ανασφάλειας που χαρακτηρίζει τον καλλιτεχνικό χώρο (*«Από την πρώτη που ασχολείσαι με την υποκριτική κάπως το έχεις στο νου σου αυτό ότι δεν είναι ασφαλής ο χώρος»*, Ηθοποιός 2). Ηφήμη, η οποία είναι ένα συνυφασμένο ενδεχόμενο της ενασχόλησης ενός ατόμου με την υποκριτική μπορεί να ειπωθεί ότι χαρακτηρίζεται από σεξουαλική παράβαση και σε πιο θεμελιώδες επίπεδο (Kanva 2020), καθώς η κουλτούρα των διασημοτήτων χαρακτηριζόταν πάντα από μονοκατευθυντικές επιθυμίες και ακραίες ανισοροπίες εξουσίας (Evans, 2017).

Παρά τον απτικό χαρακτήρα των καλλιτεχνικών επαγγελματιών (*«γιατί εμείς είμαστε από φύση, είμαστε λίγο πιο πολύ της αφής, της αγκαλιάς...»*, Ηθοποιός 9), ο οποίος εντάσσεται στο πλαίσιο δόμησης εμπιστοσύνης και οικειότητας (*«Είναι δουλειά εμπιστοσύνης! Εμπιστοσύνης απόλυτης προς πάσα κατεύθυνση. Πρέπει να νιώθεις ασφαλής σε αυτό που κάνεις»*, Ηθοποιός 2) με στόχο τον διαμοιρασμό συναισθημάτων και εμπειριών μεταξύ ενός θιάσου, υφίσταται η υπέρβαση των προσωπικών και επαγγελματικών ορίων. Η προαναφερόμενη υπέρβαση εκδηλώνεται μέσω της σεξουαλικής παρενόχλησης κυρίως γυναικών, η οποία κυμαίνεται από έναν καθαρά λεκτικό ως και σωματικό χαρακτήρα. Η παρενόχληση λόγω φύλου περιλαμβάνει αρνητική μεταχείριση των γυναικών που δεν είναι απαραίτητα σεξουαλική, αλλά μπορεί να περιλαμβάνει πράγματα όπως μια εποπτική αρχή ή συνεργάτης που κάνει σεξιστικές παρατηρήσεις, λέει ακατάλληλες ιστορίες ή προβάλλει σεξιστικό υλικό (Johnson et al., 2019) (*«μπορώ, να κάνω, ότι θέλω, να σε διώξω, να μην σε διώξω, να μου κάσσεις, να μη μου κάσσεις»*, Ηθοποιός 1). Επιπλέον, η ανεπιθύμητη σεξουαλική προσοχή περιλαμβάνει συμπεριφορές συναδέλφου ή επόπτη, όπως κοιτάζοντας επίμονα, βλέποντας, κοιτάζοντας, ή ανεπιθύμητο άγγιγμα (Johnson et al., 2019) (*«Τη χούφτωσε, την τράβηξε προς το μέρος του, να τη φιλήσει»*, Ηθοποιός 1). Τέλος, ο σεξουαλικός εξαναγκασμός περιλαμβάνει δωροδοκία ή πίεση για σεξουαλική συμπεριφορά (Johnson et al., 2019) (*«...μου είχε προτείνει εγώ και αυτός να παίξουμε μαζί και να πάμε και στην Ιταλία να κάνουμε και εκεί παραστάσεις και ότι θα βγάλουμε πολλά λεφτά... προσπαθούσε να με προσεγγίσει με αφορμή αυτή τη δουλειά και προσπαθούσε να με αγκαλιάσει, προσπαθούσε να με χουφτώσει»*, Ηθοποιός 9).

Έχει διατυπωθεί πληθώρα απόψεων σχετικά με το βιασμό και τη σχέση του με την εξουσία. Σύμφωνα με τους φεμινιστικούς μελετητές θεωρείται μια μορφή βίας που συνεπάγεται τραυματισμό του φυσικού σώματος, ενώ άλλοι φιλελεύθεροι μελετητές, βλέπουν τον βιασμό ως παραβίαση της αυτονομίας που καταστρατηγεί το δικαίωμα να αποφασίζει πότε και με ποιον θα έχει σεξουαλικές σχέσεις το εκάστοτε άτομο (Peters & Besley, 2019). Διάφορες μορφές των τελευταίων περιλαμβάνουν επίσης εκείνους που βλέπουν τον βιασμό ως ηθικό τραυματισμό ή ως εισβολή ηθικής ακεραιότητας. Οι παραπάνω θεωρίες φαίνεται να διαφέρουν, φυσικά, από τις ριζοσπαστικές φεμινιστικές αφηγήσεις που ακολουθούν τις Brownmiller και MacKinnon που εξηγούν τον βιασμό ως έκφραση δύναμης στο πλαίσιο της πατριαρχικής κοινωνίας (Peters & Besley, 2019).

4.2 Η ΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟ ΚΙΝΗΜΑ #ΜΕΤΟΟ

Το κίνημα #Metoo, εμφανίστηκε και εξαπλώθηκε στο περιβάλλον των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, δίνοντας τη δυνατότητα στα θύματα σεξουαλικής παρενόχλησης να καταγγείλουν το εν λόγω περιστατικό μέσω της χρήσης του συγκεκριμένου hashtag. Στο πλαίσιο αυτό, οργανώθηκε μια κοινότητα στήριξης μεταξύ των θυμάτων, η οποία έπρεπε να ενημερώσει άλλους επιζώντες ότι δεν είναι μόνοι» και να δημιουργήσει αλληλεγγύη με τα θύματα (Zarkov & Davis, 2018).

Μάλιστα, ήδη από το 2014, παρατηρείται μια στροφή προς τις ψηφιακές τεχνολογίες και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ως πλατφόρμες διαλόγου και οργάνωσης ενάντια στο σύγχρονο μισογυνισμό, τον σεξισμό και την κουλτούρα του βιασμού (Mendes et al., forthcoming). Τα τελευταία χρόνια, οι φεμινιστικές μελέτες στον τομέα των μέσων ενημέρωσης έχουν εξετάσει τους τρόπους με τους οποίους οι ψηφιακοί χώροι είναι συχνά εξαιρετικά δημιουργικοί ιστότοποι, όπου το κοινό μπορεί ταυτόχρονα να μάθει και να παρέμβει στην κουλτούρα του βιασμού (Horeck, 2014, Keller et al., 2016, Phipps et al., 2017, Rentschler, 2015, Thrift, 2014). Το #MeToo ακολουθεί μια αυξανόμενη τάση της προθυμίας του κοινού να αντιμετωπίσει αντιστάσεις και προκλήσεις στον σεξισμό, την πατριαρχία και άλλες μορφές καταπίεσης μέσω της φεμινιστικής πρόσληψης της ψηφιακής επικοινωνίας (Mendes et al., 2018).

Η χώρα μας δεν αποτέλεσε εξαίρεση στην έκφραση της παρούσας συνθήκης, παρατηρώντας διακύμανση στις γνώμες των Ελλήνων πολιτών, οι οποίες εντάσσονται στην πλήρη υποστήριξη προς το κίνημα ως την απαξίωση και την κριτική των θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης.

«Ένα πολύ μεγάλο κομμάτι της ελληνικής κοινωνίας ήταν αντάξια αυτού, δηλαδή, συμπεριφέρθηκε όπως περίμενα, ήταν πάρα πολύ υποστηρικτική» (Ηθοποιός 3), στηλιτεύοντας την πράξη της σεξουαλικής παρενόχλησης και υποστηρίζοντας ταυτόχρονα το θύμα, καθώς *«κυριάρχησαν οι φωνές υποστήριξης»* (Ηθοποιός 7) και *«το βάρος έπεφε στον θύτη»* (Ηθοποιός 6). Σύμφωνα με τον Browne, (1996), η βία συχνά φαίνεται να βοηθά στην υποκίνηση του ακτιβισμού και τη δημιουργία κοινότητας. Η αλληλεγγύη και η στήριξη των θυμάτων εντοπίζεται στον όρο «ενδυνάμωση μέσω της ενσυναίσθησης», η οποία καταπολεμά τη σκληρότητα της σεξουαλικής παρενόχλησης και επίθεσης (Rodino-Colocino, 2018). Στο ίδιο πλαίσιο, παρατηρείται πως ο σχολιασμός των περιστατικών σεξουαλικής κακοποίησης στις ψηφιακές πλατφόρμες δικτύωσης ανοίγει νέα ερωτήματα σχετικά με την εξέλιξη κοινωνικών κινήματων, τις πρακτικές κριτικής και επίπληξης («call out practices»), όπως προκύπτει από σύνολο φεμινιστικών και queer μελετητών (Keller et al., 2018, Rentschler & Thrift, 2015, Ryan & Keller, 2018). Ταυτόχρονα, η προσοχή των ψηφιακών ΜΜΕ στο ζήτημα της σεξουαλικής επίθεσης ωθεί επίσης την κινητοποίηση ενάντια στη σεξουαλική επίθεση (Sanday, 1996). Μάλιστα, η φεμινιστική έρευνα έχει διερευνήσει διάφορους τρόπους με τους οποίους τα διαδικτυακά μέσα ενημέρωσης παρέχουν μια χρήσιμη πλατφόρμα για τον φεμινιστικό ακτιβισμό, συμπεριλαμβανομένης της ανταλλαγής και τεκμηρίωσης εμπειριών σεξισμού και ευαισθητοποίησης για θέματα φύλου (Ryan Bowles Eagle 2015, Jessalynn Keller, Kaitlynn Mendes & Jessica Ringrose 2018).

Στον αντίποδα των παραπάνω, η διατυπωμένη κριτική απέναντι στα θύματα εντοπίστηκε στο πλαίσιο της εδραιωμένης κοινωνικής γυναικείας αναπαράστασης, της χρονικής καθυστέρησης αναφοράς του καταγγελλομένου περιστατικού καθώς και της οικονομικής ή επαγγελματικής σκοπιμότητας που προκύπτει από την εν λόγω αργοπορία.

Παρατηρείται η ενοχοποίηση και η στοχοποίηση του θύματος από μερίδα πολιτών της ελληνικής κοινωνίας *«με φωνές να το βρίζουν, να το κακοποιούν, να ξεκινάει ένα πράγμα ανθρωποφαγικό»* (Ηθοποιός 4). Η παραπάνω συνθήκη περιγράφεται εναργέστερα στον ορισμό

της κουλτούρας του βιασμού, σύμφωνα με την Maxwell (2014), ως «μια κουλτούρα στην οποία η σεξουαλική βία συνιστά τον κανόνα και τα θύματα κατηγορούνται για την επιθέσεις που έχουν δεχθεί». Η κουλτούρα του βιασμού υποστηρίζεται από την αποδοχή του μύθου του βιασμού (Herman, 1988, Kondos, 2016, Lonsway & Fitzgerald, 1994). Οι μύθοι για τον βιασμό αποτελούν ψευδείς πεποιθήσεις για το βιασμό, τα θύματα βιασμού και τους βιαστές και συχνά είναι προκαταρκτικοί και στερεότυποι (Burt, 1980, Finley, 2016), ενώ η αποδοχή του μύθου για τον βιασμό είναι ο βαθμός στον οποίο τα άτομα υποστηρίζουν ή πιστεύουν σε μύθους βιασμού. Οι μύθοι του βιασμού βασίζονται πολιτιστικά, χρησιμοποιούνται για να εξηγήσουν ένα σημαντικό πολιτιστικό φαινόμενο και δικαιολογούν πολιτιστικές ρυθμίσεις (Lonsway & Fitzgerald, 1994), ενώ παράλληλα, ρίχνουν το φταίξιμο στο θύμα, αθρώνοντας κατά αυτόν τον βιαστή (Bohner et al., 1998).

Όπως προκύπτει και από έρευνες, ο πολλαπλασιασμός και η επανάληψη ιστοριών σεξουαλικής βίας, ειδικά στα κοινωνικά μέσα, μπορεί να κάνει τη διανομή του «διαδικτυακού βιτριολίου» εύκολη, επίμονη και μοχθηρή, δημιουργώντας έναν τοξικό και λιγότερο ασφαλή, όχι ασφαλέστερο χώρο για τις γυναίκες εκφράσεις των φωνών τους (Jane, 2017, Keller et al., 2018, Citron, 2014, Jane, 2014, 2017, Poland, 2016, Powell & Henry, 2017). Σύμφωνα με τον Min-Sook Heo (2017), οι έρευνες για σεξουαλική επίθεση συχνά διαιωνίζουν τον μύθο της θυματικότητας και της μεροληψίας εναντίον των θυμάτων, κατηγορώντας τα ότι είναι ανεπαρκώς υβριστικά και αμφισβητώντας την αλήθεια των κατηγοριών τους. Κατά την ίδια άποψη υπάρχουν διαδεδομένοι «μύθοι βιασμού», σύμφωνα με τους οποίους οι γυναίκες απολαμβάνουν την πράξη του βιασμού, ενισχύοντας έτσι την ιδέα ότι υπάρχουν «θολές» γραμμές γύρω από τη συναίνεση, η οποία έχει προκαλέσει ευρεία δυσπιστία στα θύματα βιασμού και χαμηλά ποσοστά καταδίκης των δραστών (New York Radical Feminists 1974, Lazarus & Wunderlich 1975, Herman 1989, Buchwald et al., 1993).

Ειδικότερα, αναφορικά με την σεξουαλική παρενόχληση στον καλλιτεχνικό χώρο διατυπώθηκαν σχόλια σχετικά με την χρονικότητα των καταγγελιών. Σχόλια όπως «*Εεε καλά τώρα το θυμήθηκε*» (Ηθοποιός 8) και «*Γιατί το είπε τώρα;*» (Ηθοποιός 10) φαίνεται πως κυριάρχησαν στο δημόσιο διάλογο. Σύμφωνα με τους Lucarini et al. (2020), τα άτομα (ειδικά εκείνα που είχαν υψηλό αμφιθυμικό σεξισμό) αξιολόγησαν πιο αρνητικά τις γυναίκες που ανέφεραν σεξουαλική παρενόχληση μετά από καθυστέρηση και όχι αμέσως, πιθανώς επειδή η χρονική απόσταση κάνει τους ανθρώπους να αντιλαμβάνονται το γεγονός πιο αφηρημένα και να βασίζονται περισσότερο στα εγκεκριμένα στερεότυπα (McCrea et al., 2012). Κατά αυτόν τον τρόπο, οι καταγγελίες των γυναικών θεωρούνται υπερεκτιμημένες, χαρακτηρισμός που κινητοποιείται τακτικά ως μέσο ελαχιστοποίησης, αγνόησης και απαξίωσης επιζώντων σεξουαλικής επίθεσης (Jan Jordan, 2015).

Παράλληλα, παρατηρείται η αμφισβήτηση των καταγγελλόμενων ή δημοσιοποιημένων περιστατικών σεξουαλικής παρενόχλησης και η επίρριψη της ευθύνης στο θύμα για την αποκλίνουσα συμπεριφορά του θύτη. Στο πλαίσιο αυτό, διατυπώθηκαν σχόλια όπως «*Τα' θέλε*» (Ηθοποιός 9) ή «*Πήγαινε γυρεύοντας*». Αξίζει να σημειωθεί ότι η επίρριψη ευθύνης στα θύματα αφορά είτε την χρήση του σεξ ως μέσο για επαγγελματική ή οικονομική ανέλιξη («*εντάξει μωρέ τον έφαγε για να κάνει καριέρα*», Ηθοποιός 8) («*Η νεαρή δηλαδή ηθοποιός θα βρει έναν παραγωγό που μπορεί να του αρέσει και να τον εκμεταλλευτεί αυτή για να ανέβει*», Ηθοποιός 10) είτε ως λογικό επακόλουθο της σεξουαλικοποιημένης εικόνας των ηθοποιών («*Ααα, αυτή είναι το θύμα; Που κυκλοφορεί με τα μίνι;*», «*είχε κάνει μια φωτογράφιση με μαγιό και ήταν...*») (Ηθοποιός 8 & Ηθοποιός 4). Οι ηθοποιόι και άλλες προσωπικότητες, πράγματι, παρουσιάζονται συχνά με υπερσεξουαλικό τρόπο και εκτιμώνται σύμφωνα με τη σεξουαλική τους γοητεία, (Heldman et al., 2016, Lamb & Koven, 2019). Η εν λόγω σεξουαλική εμφάνιση, σύμφωνα με τον Pacilli et al. (2017) μπορεί να οδηγήσει στην απόσυρση βοήθειας σε γυναίκες που υπέστησαν βία ή σεξουαλική παρενόχληση στο χώρο εργασίας (Gramazio et al., 2018).

Ωστόσο, σημαντικό ρόλο στην παρούσα συνθήκη διαδραματίζουν και τα MME μέσω του τρόπου πλαισίωσης και περιγραφής του περιστατικού σεξουαλικής βίας. Οι λογαριασμοί των μέσων ενημέρωσης έχουν συχνά συμπεριλάβει λεπτομέρειες μιας επίθεσης, συμπεριλαμβανομένης της μέθης του θύματος ή της προκλητικότητας της ενδυμασίας ή της στάσης του θύματος, που υποδηλώνουν ότι το θύμα συμμετείχε στην υπαιτιότητα της επίθεσης (Armstrong et al., 2014). Η απαξίωση των θυμάτων έγκειται και στην αρνητική πλαισίωση του χώρου του θεάματος καθώς «ο χώρος ήταν ανέκαθεν χαρακτηρισμένος και συνώνυμο ελαφρών ηθών. Αυτό υποσυνείδητα υπάρχει!... Δεν παίρνουμε τους ρόλους και τις δουλειές μας με το σεξ» (Ηθοποιός 4). Οι παραπάνω διατυπωμένες απόψεις φαίνονται να σχετίζονται επίσης και με το ρόλο της πορνογραφίας στον σύγχρονο πολιτισμό. Στο πλαίσιο αυτό, μελέτες έχουν επίσης διαπιστώσει ότι όσο περισσότερη πορνογραφία παρακολουθούν άνδρες και γυναίκες, τόσο λιγότερο πιθανό είναι να παρέμβουν και τόσο πιθανότερο να πιστεύουν σε μύθους βιασμού, όπως η άποψη ότι οι γυναίκες μπορεί να φταίνε για τη σεξουαλική βία εναντίον τους (Folbert Brosi, & Bannon, 2011, Folbert, Brosi, Bannon, & Yandell, 2011).

Συνολικά, η κριτική απέναντι στα θύματα της σεξουαλικής παρενόχλησης έγκειται στην «πατριαρχική κουλτούρα και τον συντηρητισμό που διέπει την ελληνική κοινωνία και τον δυτικό κόσμο» (Ηθοποιός 9) εν γένει. Λόγω των παραπάνω χαρακτηριστικών της ελληνικής κοινωνίας «το πιο πιθανό είναι να φταίει η γυναίκα» (Ηθοποιός 4), καθώς ο σεξισμός είναι βαθιά ριζωμένος στους παραδοσιακούς ρόλους του φύλου, που τροφοδοτούν τις απόψεις των γυναικών ως κατώτερων από τους άνδρες και εχθρότητας απέναντι στις γυναίκες που ξεπερνούν τα όρια του καθορισμένου θηλυκού ρόλου, ακόμη και μεταξύ άλλων γυναικών (Glick & Hilt, 2000, Spence & Helmreich, 1978). Αυτή μάλιστα, η εχθρική στάση και ο σεξισμός απέναντι στις γυναίκες σχετίζονται με τη στάση σχετικά με τη σεξουαλική παρενόχληση (Hill & Marshall, 2018, Lonsway et al., 2008, Russell & Hoswald, 2015, Suarez & Gadalla, 2010) και την τάση προς αυτή (Pryor et al., 1995). Επιπλέον, σύμφωνα με την Gill (2009), τα πράγματα έχουν γίνει πιο περίπλοκα στη μεταφεμινιστική εποχή μας, στην οποία η παρενόχληση είναι ενσωματωμένη σε μια κουλτούρα όπου η πορνογραφία είναι πανταχού παρούσα και η αυτονομία των γυναικών μεταφράζεται πάντα στην προθυμία τους για σεξ. Προκαλεί ιδιαίτερη εντύπωση ότι οι γυναίκες ήταν περισσότερο επικριτικές στα θύματα υποστηρίζοντας ότι «Έλα τώρα, άσε μας! Σιγά όλες τα πάθαμε και τι έπαθες» (Ηθοποιός 5), κανονικοποιώντας κατά αυτόν τον τρόπο μια παθογένεια, η οποία εδράζεται στους παραδοσιακούς ρόλους φύλου της ελληνικής κοινωνίας. Οι γυναίκες υποστηρίζουν το διπλό πρότυπο πιο έντονα από τους άνδρες, το οποίο στηρίζεται στις άνισες ηθικές απαιτήσεις για γυναίκες και άνδρες, σύμφωνα με τους Baumeister και Twenge (2002).

4.3 ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ #METOO

Η ανάδειξη του ζητήματος της σεξουαλικής παρενόχλησης αρχικά στον χώρο του αθλητισμού μέσω των δηλώσεων της Σοφίας Μπεκατώρου καθώς αργότερα και των μαζικών καταγγελιών περιστατικών σεξουαλικής βίας στο χώρο του θεάματος πυροδότησε μια συζήτηση η οποία ανέδειξε τις αδυναμίες στη φύση και στη δομή του κινήματος καθώς και τις μελλοντικές προοπτικές του στην Ελλάδα.

Κατά κύριο λόγο, η κριτική απέναντι στο #Metoo εντάσσεται στο πλαίσιο του αποκλεισμού και της συμπερίληψης. Παρατηρείται, λοιπόν, περισσότερο η εκπροσώπηση και η προβολή συγκεκριμένης κοινωνικής ομάδας ως θυμάτων σεξουαλικής βίας, μη συμβάλλοντας κατά αυτόν τον τρόπο στην καθολική εκπροσώπηση των ατόμων. Το παραπάνω γεγονός αποτυπώνεται και στην ανάδειξη και δημοσιοποίηση αυτού του κοινωνικού προβλήματος από διάσημους κατά κύριο λόγο ηθοποιούς, καθώς αν οι καταγγελίες πραγματοποιούνταν από λιγότερο ή καθόλου αναγνωρίσιμα πρόσωπα «δεν θα γίνονταν πιστευτές» (Ηθοποιός 1) «Οι πιο

μικροί, δεν ξέρω αν θα ακουγόντουσαν τόσο πολύ» (Ηθοποιός 6). Η εγκυρότητα των λεγόμενων τους φαίνεται να εδράζεται στην αναγνωσιμότητα του καταγγέλλοντος αφού *«βρίσκονται καιρό στα πράγματα και τους ξέρουμε, ξέρουμε τη δουλειά τους, οπότε δεν θα μας πουν μπαρούφες. Δεν τα βγάζουν από την κοιλιά τους, αυτά που θα σου λένε»* (Ηθοποιός 2). Σύμφωνα με την Kathy και Darkon (2018), τον πυρήνα του κινήματος #MeToo συνιστούν ισχυρές, πλούσιες και διάσημες προσωπικότητες, γνωστές τηλεοπτικές φιγούρες, δημοσιογράφοι και μέλη πολιτικών ελίτ. Η παραπάνω διαπίστωση αναδεικνύει την περιορισμένη εμβέλεια δράσης του κινήματος, η οποία εντοπίζεται σε συγκεκριμένα εργασιακά περιβάλλοντα, *«αφορώντας συγκεκριμένα άτομα και χώρους εργασίας»* (Ηθοποιός 8). Υπάρχουν ακόμα πολλές γυναίκες που δεν θα μπορούσαν να συμμετάσχουν σε αυτό που έγινε γνωστό ως το κίνημα #MeToo, είτε επειδή δεν έχουν πρόσβαση στα κοινωνικά μέσα ενημέρωσης είτε επειδή οι κυρώσεις θα ήταν πολύ μεγάλες (Kathy & Darkon, 2018). Για τον λόγο αυτό, φαίνεται πως η περίοδος της καραντίνας λόγω κορωνοϊού αποτέλεσε την καταλληλότερη συνθήκη για την δημόσια αποκάλυψη περιστατικών σεξουαλικής βίας στον καλλιτεχνικό χώρο, καθώς είχε σταματήσει κάθε οικονομική και επαγγελματική δραστηριότητα, γεγονός το οποίο δεν έθετε σε κίνδυνο την απασχόληση των καταγγέλοντων θυμάτων (*«δεν φοβάμαι μήπως χάσω τη δουλειά μου. Την έχω χάσει ήδη!»*...) (Ηθοποιός 5). Κατά αυτόν τον τρόπο, *«τα ηχηρά ονόματα δεν είχαν και τόσα πολλά να ρισκάρουνε πλέον»* (Ηθοποιός 3). Στο ίδιο πλαίσιο, σύμφωνα με έρευνα των Economic Times, με τίτλο #Metoo έδειξε ότι το 80% των γυναικών δεν αναφέρουν ποτέ παρενόχληση, ενώ αντίστοιχα το 78% που αντιμετώπισαν σεξουαλική παρενόχληση δεν την κοινοποίησαν στην διοίκηση ανθρώπινου δυναμικού, όπου εργάζονταν προκειμένου να μην έρθουν αντιμέτωπες με την απόλυση (Economic Times, 2020). Το αντίστοιχο ποσοστό γυναικών θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης στην Ευρώπη, αγγίζει το 75% (Θεοδωράκου, 2021: 220).

Η περιορισμένη έκφραση των σκοπών του κινήματος δεν παρατηρείται μόνο σε επίπεδο εργασιακών χώρων αλλά και σε άτομα με συγκεκριμένα φυλετικά χαρακτηριστικά. Στοχοποιώντας μόνο ισχυρούς άνδρες ως δράστες και αναδεικνύοντας νέες, όμορφες γυναίκες διασημότητες ως θύματα ενέχει ο κίνδυνος να ξεχάσουμε ότι η σεξουαλική παρενόχληση, επίθεση και βία αποτελούν μεγάλο μέρος της καθημερινής ζωής πολλών διαφορετικών γυναικών και ανδρών, το οποίο σύμφωνα με τις φεμινίστριες συνιστά ζήτημα *«σχέσεων εξουσίας»* που δεν περιορίζεται μόνο σε έναν αριθμό ισχυρών ανδρών (Tuerkheimer, 2019). Αξίζει να σημειωθεί ότι το #Metoo στην Ελλάδα, εστιάζει στην σεξουαλική παρενόχληση των ετεροφυλόφιλων γυναικών παραβλέποντας *«ότι έχουν παρενοχληθεί σεξουαλικά και άντρες»* (Ηθοποιός 1) καθώς και άτομα με διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό και πολιτιστικό υπόβαθρο, όπως των queer και gay γυναικών και αντρών αλλά και των αλλοδαπών (Gill & Orgad, 2018). Σύμφωνα με την Hemmings (2018), το #MeToo προωθεί την κατανόηση της σεξουαλικής έμφυλης βίας, κυρίως μέσω μιας δυαδικής σχέσης μεταξύ ανδρών και γυναικών, υπονομεύοντας έτσι ευρύτερους συνασπισμούς όπως εκείνων που αντιμετωπίζουν παρενόχληση ενάντια στην ανδρική κυριαρχία, συμπεριλαμβανομένων των trans ανδρών και γυναικών, των ατόμων με μη προσδιορισμένο φύλο και των queer. Παράλληλα, στο ίδιο πλαίσιο το κίνημα #Metoo έχει επικριθεί για την ανδροφοβία την οποία τροφοδοτεί (De Benedictis et al., 2019, Gill & Orgad, 2018, North, 2018) λόγω της κυρίαρχης προβολής των γυναικών ως θύματα σεξουαλικής παρενόχλησης, αναπαράγοντας ρητορικά το φεμινιστικό σύνθημα που κυριαρχούσε την δεκαετία του 1970 *«σε κάθε άνδρα κρύβεται ένας βιαστής»* (Davis & Zarkon, 2018). Επιπλέον, όπως γράφει ο Bumiller (2008), προτείνοντας ότι *«κάθε άντρας θα μπορούσε να είναι βιαστής»* ή *«οποιαδήποτε γυναίκα θα μπορούσε να είναι θύμα ενδοοικογενειακής βίας»*, οι υποστηρικτές του κινήματος προσπαθούσαν να καταργήσουν ένα ευρύ φάσμα υποθέσεων που κατηγορούσαν το θύμα. Ωστόσο, η παραπάνω πρακτική φαίνεται να σήμανε την έναρξη ενός πολέμου μεταξύ των φύλων, προκαλώντας μεγαλύτερες πολιτιστικές ανησυχίες για την ασφάλεια και το έγκλημα, καθώς και τη φυλή και την τάξη

(Bumiller, 2008). Αξίζει, παρόλα αυτά να τονιστεί ότι σύμφωνα με έρευνες έχει αποδειχθεί ότι οι άντρες υφίστανται εξίσου σεξουαλικές επιθέσεις, τις οποίες οι περισσότεροι δεν καταγγέλλουν και των οποίων οι συνέπειες μπορεί να έχουν παραλληλισμούς με το σύνδρομο τραυματισμού του βιασμού που περιγράφεται σε γυναίκες θύματα (Burgess & Holmstrom, 1974, Mezey & Taylor, 1988).

Ταυτόχρονα, εκφράζονται ενδοιασμοί σχετικά με τη βιωσιμότητα του κινήματος, οι οποίοι έγκεινται τόσο στην χρονική περίοδο κατά την οποία πήρε μεγάλη δημοσιότητα στη χώρα μας καθώς και στην οργάνωση και στον τρόπο επικοινωνίας των σκοπών του. Η περίοδος της πανδημίας διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην δημοσιοποίηση και εξάπλωση του κινήματος, λόγω αρχικά της αυξημένης προβολής του από τα ΜΜΕ και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης όσο και λόγω των μη γρήγορων ρυθμών ζωής, καθώς *«υπήρχε μια απόλυτη ησυχία και ξαφνικά έσκασε μια βόμβα. Σε μια απόλυτη βαβούρα, μια βόμβα θα ακουγόταν πολύ λιγότερο»* (Ηθοποιός 9). Για τον παραπάνω λόγο, εκδηλώνεται η πεποίθηση ότι το κίνημα θα χάσει την αρχική δυναμική του τα επόμενα χρόνια, *«ξεφουσκώνοντας»* (Ηθοποιός 8), αν παραμείνει με την παρούσα οργάνωση και δομή. Μάλιστα το σύνολο των συμμετεχόντων στην έρευνα ηθοποιών, εξέφρασε την επιθυμία του για την *«προώθηση θεσμικών αλλαγών»* (Ηθοποιός 3) μέσω του κινήματος στον τομέα της πληροφόρησης, της εκπαίδευσης (*«...ενημέρωση στα σχολεία»*, Ηθοποιός 10) και της νομοθεσίας, υπερβαίνοντας το επίπεδο της *«δημόσιας καταγγελίας»* (Ηθοποιός 5), εκφράζοντας κατά αυτόν τον τρόπο την ανάγκη *«για το πέρασμα της επικράτησης του φαινομένου του βιασμού στο επίπεδο της πρόληψης»* (Bachar & Koss, 2001). Σύμφωνα με την Regulska (2018), το κίνημα #MeToo φαίνεται να αποτελεί μια περίπλοκη στιγμή γιατί απαιτεί από εμάς την αναγνώριση ότι διαμορφώνεται από το τοπικό πολιτισμικό πλαίσιο, το πολιτικό κλίμα, τους ισχυρούς θεσμούς, την τάξη, τα φυλετικά και εθνικά προνόμια, την ετεροκανονικότητα και πολλές άλλες πιέσεις, που ασκούνται από δίκτυα εξουσίας και κυριαρχίας. Σε αυτό το πλαίσιο, τα πατριαρχικά πρότυπα διαμορφώνουν τους κανόνες, καθώς το σύνολο των θεσμών διέπεται και κυριαρχείται από άνδρες (Regulska, 2018).

Επομένως το ερώτημα που προκύπτει είναι κατά πόσο και σε ποιον βαθμό το #MeToo, το οποίο είναι ουσιαστικά ένα (κοινωνικό) κίνημα μέσω μαζικής ενημέρωσης, μπορεί να προκαλέσει άλλες δράσεις και μορφές ακτιβισμού (Davis & Zarkov, 2018). Η κινητοποίηση, βέβαια, ενάντια στον βιασμό και τη σεξουαλική επίθεση χρονολογείται δεκαετίες πίσω, και έγινε πιο εμφανής με την παρουσία των κινημάτων για τα δικαιώματα των γυναικών στη δεκαετία του 1960 και του 1970. Τα εν λόγω κινήματα είχαν δύο κύριους στόχους, οι οποίοι εδράζονταν σε πρώτο επίπεδο στην μεταρρύθμιση των νόμων για τον βιασμό και σε δεύτερο στη μεταρρύθμιση του πολιτισμού που ενισχύθηκε από τέτοιους νόμους (Rose, 1977). Αναμφισβήτητα, οι οργανώσεις και τα κινήματα έχουν επιτύχει εν γένει στην αναθεώρηση των νόμων καθώς και στην αλλαγή του πολιτιστικού διαλόγου γύρω από τη σεξουαλική επίθεση, αν και απομένει πολύ δουλειά, ιδιαίτερα στο σχολικό και πανεπιστημιακό περιβάλλον (Bevacqua, 2000).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑΣ

Η κοινωνική αντίληψη γύρω από την αναπαράσταση και αποτύπωση του γυναικείου σώματος καθώς της γυναικείας σεξουαλικότητας αποτελεί άρρηκτα συνδεδεμένο κομμάτι της ανάλυσης του φαινομένου της σεξουαλικής παρενόχλησης.

Σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της εν λόγω αναπαράστασης διαδραματίζουν τα ΜΜΕ και οι τρόποι με τους οποίους επιλέγουν να παρουσιάσουν τα σώματα καθώς και την έκφραση της σεξουαλικότητας των δύο φύλων. Το σώμα διαπλάθεται μέσα από τον πολιτισμό. Συνεπώς, το φυσικό σώμα είναι παντού και πάντοτε κοινωνικό σώμα. Έχει μια υλική παρουσία, αλλά ερμηνεύεται πολιτισμικά. Μπορεί να απεικονίζει έναν πολιτισμό αλλά και τις κοινωνικές πρακτικές που σημασιοδοτούν ένα πολιτισμικό πλαίσιο (Φράγγου, 2005).

Στην περίπτωση της σεξουαλικής παρενόχλησης, το σώμα «αποκτά κοινωνική και πολιτισμική σημασιοδότηση που το καθιστά αντικείμενο διαρκούς παρατήρησης, επιτήρησης και αξιολόγησης με γνώμονα τις κυρίαρχες κοινωνικές επιταγές» (Μακρυνιώτη, 2004 : 29). Με αυτό τον τρόπο, το γυναικείο σώμα, πολλές φορές ταυτίζεται με το προκλητικό νοηματοδοτώντας το γυναικείο φύλο μέσα από την έννοια του σώματος (Μακρυνιώτη, 2004 :58). Κυρίαρχο ρόλο σε αυτή την αντίληψη διαδραματίζει και η εννοιολογική κατηγορία του «φύλου» μέσα από την οποία εκφράζονται «ρυθμιστικά κανονιστικά πρότυπα» (Μακρυνιώτη, 2004 : 182) που ίδια η κοινωνία παράγει και αναπαράγει και τα οποία αφορούν τις κοινωνικές σχέσεις και συμπεριφορές ανάμεσα στα δύο φύλα (Φράγγου, 2005).

5.1 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΑ ΜΜΕ

Τα μέσα μαζικής επικοινωνίας φαίνεται να επιλέγουν συγκεκριμένα πλαίσια παρουσίασης των δύο φύλων, τα οποία αποτυπώνονται μέσω της αναπαράστασης ενός συγκεκριμένου «*διαδικού μοντέλου*» και «*διπόλων*» (Ηθοποιός 2).

Συγκεκριμένα, η κυρίαρχη εικόνα παρουσίασης του γυναικείου σώματος είναι η «*άντυπη*», και η «*γδυμένη*» (Ηθοποιός 1), η οποία θεωρείται «*χρόνια εκμεταλλεύσιμη*» (Ηθοποιός 10) για την πώληση προϊόντων, αποτελώντας ταυτόχρονα παράγωγο της εύκολης πλέον πρόσβασης στην ελεύθερη πορνογραφία. Κατά αυτόν τον τρόπο, προβάλλεται «*η σεξιστική διάθεση του γυναικείου σώματος...με την έννοια ότι η εικόνα είναι πιο πορνογραφική*» (Ηθοποιός 7). Η δημοφιλής κουλτούρα συχνά χρησιμοποιεί σεξουαλικές εικόνες ή σεξουαλικούς υπαινιγμούς σε μορφή κειμένου. Το έργο της Attwood (2006) με τίτλο «*Sexed Up: Theorizing the Sexualization of Culture*», ενέταξε τον «σεξουαλικοποιημένο πολιτισμό» σε ένα πιο διευρυμένο πλαίσιο, συμπεριλαμβανομένης της εκδήλωσής του ως νεοφιλελεύθερου καπιταλιστικού φαινομένου που συνδέεται με τον καταναλωτισμό και τις συζητήσεις για τις διασημότητες, τις επιλογές και την ενδυνάμωση (Coleman, 2008, Gill, 2008, Ringrose & Renold, 2011, Wood, 2017). Σύμφωνα με τον Goldman (2001), δώδεκα τοις εκατό (12%) των ιστοσελίδων είναι αφιερωμένες σε πορνογραφικό ή σεξουαλικό περιεχόμενο. Σε αντίστοιχες έρευνες, το 40% των γυναικείων μοντέλων σε διαφημίσεις περιοδικών απεικονίζονται με ελάχιστα ρούχα ή είναι εν μέρει ενδεδυμένα ή γυμνά (Reichert et al., & Zavoina, 1999), ενώ το 21% των διαφημιστικών χρησιμοποιούν σεξουαλικές πληροφορίες (Walker, 2000). Σε συνέχεια των παραπάνω στατιστικών, το 65% των κορυφαίων εξωφύλλων περιοδικών ανδρών

το 2000 παρουσιάζει κάποια γυναικεία ή ανδρική διασημότητα με σεξουαλική αμφίεση (Lambiasi & Reichert, 2003) και το 8% των προβαλλόμενων τηλεοπτικών διαφημίσεων τις ώρες αυξημένης θέασης περιέχουν σεξουαλικό περιεχόμενο (Lin, 1998). Παράλληλα, οι συμβάσεις της διαδικτυακής πορνογραφικής προβολής, όπως η διαφήμιση μεγάλου αριθμού φωτογραφιών ή η παρουσίαση συλλογής φετιχιστικών εικόνων χρησιμοποιούνται για ελαφρώς σεξουαλικοποιημένους κύριους ιστότοπους, προκειμένου να αξιοποιήσουν μια δεξαμενή σεξουαλικών εννοιών γνωστών στους χρήστες του Διαδικτύου που έχουν πρόσβαση σε πορνογραφικούς ιστότοπους (Lambiasi, 2003). Σύμφωνα με τον Kilbourne (1999), η στρατηγική επιδεικτικής χρήσης σεξουαλικών εικόνων στη λαϊκή κουλτούρα και στη διαφήμιση, αποτελεί δάνειο από την πορνογραφία, αποσκοπώντας να «σπάσει την σύγχυση». Οι ιστότοποι με ρητή πορνογραφία στο διαδίκτυο παρέχουν μεγάλη δημόσια πρόσβαση στα γυναικεία σώματα» (DeVoss, 2002: 83).

Τα γυναικεία σώματα τα οποία προβάλλονται στα MME χαρακτηρίζονται ως «*παραμορφωμένα*» και «*μη πραγματικά*» (Ηθοποιός 4) καθώς παρουσιάζονται οι γυναίκες που πληρούν «*το πρότυπο της Barbie... δηλαδή, ένα ωραίο, αδύνατο σώμα, πλαστικές, φραβιγγιμένη, μια λίγο εξωπραγματική κατάσταση*» (Ηθοποιός 6) ή οι ιδανικές αναλογίες «*90-60-90... και όλες οι υπόλοιπες γυναίκες είναι απλά... υπάρχουν διάφοροι χαρακτηρισμοί για όλες τις άλλες*» (Ηθοποιός 5). Γίνεται, λοιπόν, αντιληπτό ότι το ιδανικό της γυναικείας ομορφιάς έχει μετατοπιστεί από ένα σύμβολο γονιμότητας σε ένα με μαθηματικά υπολογισμένες αναλογίες, λαμβάνοντας τη μορφή μιας εικόνας που ανταποκρίνεται στις σεξουαλικές επιθυμίες των ανδρών (Bonafini & Pozzilli, 2011). Μάλιστα, η εμμονή με το λεπτό σώμα στην κοινωνία μας τονίζεται από τα καλλιστεία, μια παράδοση μέσω της οποίας η κοινωνία καθορίζει το ιδανικό της ομορφιάς, συμπεριλαμβανομένου του σωματικού βάρους και του σχήματος (Bonafini & Pozzilli, 2011). Στο πλαίσιο αυτό, μάλιστα, παρατηρείται και η ρητή εστίαση στην εξαγορά της ανανέωσης (Hollows, 2000), η οποία αποτυπώνεται μέσω της «*τοξικής ντροπής*» (Peck, 1995) λόγω ανεπαρκειών στην γυναικεία εμφάνιση.

Σύμφωνα με τους Evans και Riley (2013) και Gill (2007), η έννοια «*σέξυ*» παραμένει ομοιογενής και ιεραρχική καθώς το λευκό, λεπτό, γυναικείο σώμα μεσαίας τάξης φαίνεται να διεγείρει την ερωτική επιθυμία. Στο ίδιο πλαίσιο, παρατηρείται και η έμφαση σε συγκεκριμένα μέρη του γυναικείου σώματος, καθώς «*η γυναίκα είναι αυτή που στάνταρ εμφανίζεται να είναι λεπτή με καμπύλες, πλούσιο στήθος...*» (Ηθοποιός 10) ή να έχει «*ένα σώμα το οποίο έχει επιθέματα στους γλουτούς και το στήθος. Αδύνατο που όμως έχει αυτά τα τέσσερα εξογκώματα πάνω του*» (Ηθοποιός 4). Ένας βασικός όρος για την κατανόηση της γυναικείας σεξουαλικότητας ήταν η «*αντικειμενοποίηση*», όπου η επιλεκτική διαδικασία μετατροπής της οπτικής εικόνας του σώματος των γυναικών σε διακριτά μέρη αποτελεί μια μορφή δύναμης του φύλου, στην οποία καθίσταται ιδιαίτερα εμφανής η σεξουαλικοποίηση των ποδιών, του στήθους, των χειλιών και των γλουτών (Evans, 2017).

Στο πλαίσιο της παρουσίας του γυναικείου σώματος εντάσσεται και η συζήτηση για τον ηλικιακό ρατσισμό («*ageism*»), η οποία ωστόσο φαίνεται να κυριαρχεί αναφορικά και με τα δύο φύλα. «*Και όλα αυτά τα σώματα είναι πάρα πολύ νεανικά. Δεν υπάρχουν άλλα σώματα. Και στους μεν και στους δε. Δηλαδή, σαν ένα σώμα που είναι 60 χρονών να μην έχει κανένα ενδιαφέρον. Δηλαδή, ότι δεν πουλάει προϊόντα, ότι δεν θέλει το σύστημα να πείσει τον καταναλωτή ότι αυτό πρέπει να επιθυμεί σεξουαλικά, δηλαδή ότι δεν λειτουργεί σαν δόλωμα, δεν υπάρχει. Και για τις γυναίκες και για τους άντρες*» (Ηθοποιός 4). Μόνο τα νεανικά σώματα ή τα σώματα με την εμφάνιση της νεότητας θεωρούνται όμορφα και εκτιμώνται στην κοινωνία μας, αλλά όπως επισημαίνει ο Tseëlon (1995): «*Ενώ και τα δύο φύλα φοβούνται τη γήρανση, είναι η γυναίκα που αναμένεται να το αποτρέψει*» (Tseëlon, 1995: 82). Η υφή και η εμφάνιση του δέρματος απαιτεί μεγάλη προσοχή, καθώς σύμφωνα με την Bartky (2015), το δέρμα μιας

γυναίκας «πρέπει να είναι απαλό, ελαστικό, άτριχο και λείο. ιδανικά, δεν πρέπει να προδίδει κανένα σημάδι φθοράς, εμπειρίας, ηλικίας ή βαθιάς σκέψης » (Bartky, 2015 :68).

Αξίζει να σημειωθεί ότι η απεικόνιση του γυναικείου σώματος ακολουθεί συγκεκριμένα μοτίβα πλαισίωσής του, ενώ στο αντρικό παρατηρείται μια ποικιλία κατά την αναπαράσταση και αποτύπωσή του. (*«το αντρικό σώμα παρουσιάζεται με τον οποιονδήποτε τρόπο»*, Ηθοποιός 5). Η προαναφερόμενη σχεδόν εμμονική παρουσίαση του γυναικείου σώματος, σύμφωνα με την King (2004), ενισχύει τη θέση της γυναίκας ως σώμα, επιβεβαιώνοντας το ρόλο της ως πρωταρχικά διακοσμητικό. Μάλιστα, τα κυρίαρχα ανά τα χρόνια γυναικεία πρότυπα χρησίμευαν για να επιβεβαιώσουν το μύθο της γυναίκας ως : υπερσεξουαλικοποιημένης, λεπτής και αδύναμης, ή ναρκισσιστικής, επιπόλαιης και εμμονικής με ασήμαντα στοιχεία: εφήμερη, μεταβλητή, απατηλή και υπερβολική» (Tseïlon, 1995: 23).

Παρόλα αυτά, παρατηρείται προσπάθεια αλλαγής της κυρίαρχης απεικόνισης του γυναικείου σώματος, η οποία εδράζεται στην εισαγωγή της ποικιλίας των διαφορετικών σωματότυπων καθώς και ενός γενικότερου προσανατολισμού προς την αποδοχή *«έχουν γίνει κάποιες πολύ αξιόλογες προσπάθειες...το ότι ένα σώμα το οποίο έχει ραγάδες είναι υγιές. Ένα σώμα το οποίο έχει κυτταρίτιδα είναι υγιές. Η κοπέλα, η οποία έχει παραπάνω κιλά, μπορεί να γίνει μπαλαρίνα. Ό,τι μπορείς να κάνεις τα πάντα...ό,τι μα ό,τι επιθυμείς! Αυτό το πράγμα που σου δόθηκε είναι ναός, πρέπει να το εξυμνήσεις, να το αγαπήσεις και να είσαι η καλύτερη εκδοχή αυτού που θες να είσαι εσύ βασικά. Δεν υπάρχει σωστό και λάθος!»* (Ηθοποιός 2). Οι έννοιες της επιλογής, του να είσαι ο εαυτός και ευχαριστημένος με αυτό, είναι κεντρικές στην μεταφεμινιστική κουλτούρα, η οποία σύμφωνα με την Gill (2007) ενοχλεί τα σύγχρονα δυτικά μέσα ενημέρωσης. Ο Lois McNay (2002), μάλιστα, ονόμασε την παραπάνω συνθήκη ως «επανιδιωτικοποίηση» ζητημάτων που έχουν πολιτικοποιηθεί σχετικά πρόσφατα.

5.2 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΚΦΡΑΣΗΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΑ ΜΜΕ

Η κυρίαρχη απεικόνιση έκφρασης της γυναικείας σεξουαλικότητας προβάλλεται εν γένει ως καταπιεσμένη. Το παραπάνω γεγονός εντοπίζεται μέσα στην πατριαρχική κουλτούρα, όπου οι κοινωνικές και σεξουαλικές σχέσεις των γυναικών καθώς και οι ταυτότητές τους διαμορφώνονται σύμφωνα με τους ρόλους και τις εικόνες που η εν λόγω ιδεολογία εγκρίνει (Tickner, 1978).

Στους περισσότερους δυτικούς πολιτισμούς οι γυναίκες δεν μπορούν να αποκτήσουν σεξουαλική εμπειρία, καθώς διδάσκονται να είναι σεξουαλικά παθητικές, να επικεντρώνονται στην ανδρική ικανοποίηση κατά τη διάρκεια της σεξουαλικής επαφής και όχι στη δική τους, ενώ ταυτόχρονα αποθαρρύνονται να εκφράσουν τις σεξουαλικές τους ανάγκες στους συντρόφους τους (Farley Hurlbert, 2008). Εντάσσοντας την παραπάνω συζήτηση στο εγχώριο πλαίσιο, γίνεται αντιληπτό ότι *«είμαστε ένας λαός που δεν είναι απελευθερωμένος σεξουαλικά...είμαστε αρκετά συντηρητικοί... και αυτό έχει να κάνει με πράγματα που έχουν να κάνουν από παιδιά...πως μεγαλώνουμε»* (Ηθοποιός 9). *«Κοίτα, θα σου χρησιμοποιήσω απόκες που έχω ακούσει σε διάφορες συζητήσεις τώρα τελευταία ότι πχ είναι το οικογενειακό τραπέζι και είναι τα δύο δεκάχρονα ένα αγόρι και ένα κορίτσι και αρχίζουν στο δεκάχρονο το αγοράκι «έλα, πες σου αρέσει καμιά γκομενίτσα;» ή ξέρω εγώ όταν είναι 15 και 17 λένε «εε ριχ'ησένα να ηρεμήσει». Αντίστοιχα, στο κορίτσι δεν θα το κάνουν αυτό. Οπότε αυτομάτως δημιουργούνται δύο πόλοι...το κορίτσι που πρέπει να είναι σεμνό, να μην δίνει δικαιώματα κλπ και ο άντρας πρέπει να είναι πηδίκουλας. Αυτό είναι κάτι το οποίο γαλουχείται από πολύ μικρή ηλικία»* (Ηθοποιός 9). Αξίζει ,μάλιστα, να σημειωθεί ότι διαθέσιμα στοιχεία ερευνών υποδηλώνουν ότι η καταστολή της γυναικείας σεξουαλικότητας κατά τη διάρκεια της εφηβικής ηλικίας προέρχεται απευθείας και κυρίως από γυναικείες πηγές (Baumeister & Twenge, 2002).

Επιπλέον, η παραπάνω περιγραφή εντάσσεται, σύμφωνα με τον Posadas (2017), στο πλαίσιο του προβλήματος της αρρενωπότητας. Η σεξουαλική βία στη Δύση είναι βασικά πρόβλημα αρρενωπότητας - μια εκδήλωση του φαινομένου που οι μελέτες φύλου ονομάζουν ως «τοξική αρρενωπότητα». Η κουλτούρα βιασμού είναι ο μηχανισμός που διοχετεύει την τοξική αρρενωπότητα σε συγκεκριμένες, κοινωνικά νομιμοποιημένες πρακτικές σεξουαλικής βίας, και εάν θέλουμε να την εξαλείψουμε, πρέπει να μεταβάλλουμε τους μηχανισμούς και τους θεσμούς μέσα στους οποίους τα αγόρια γαλουχούνται και μετατρέπονται σε τοξικά αρρενωπούς άνδρες (Posadas, 2017).

Σύμφωνα με έρευνα των Moscatelli et al. (2021), στις μεσογειακές χώρες, όπου αντιπροσωπεύονται από μια «κουλτούρα τιμής» παρατηρείται ευρέως η υιοθέτηση σεξιστικών αντιλήψεων. Οι εν λόγω πολιτισμοί τιμής δίνουν αξία στους κανόνες προτεραιότητας και της σκληρότητας για τους άνδρες και τους κανόνες σεμνότητας και ντροπής για τις γυναίκες (Rodriguez-Mosquera, Manstead, & Fischer, 2002; Vandello & Cohen, 2003). Κατά αυτόν τον τρόπο, υπογραμμίζουν τη σημασία που οφείλουν να αποδίδουν οι γυναίκες στην αποφυγή συμπεριφορών (όπως η σεξουαλική ανικανότητα ή η μοιχεία), οι οποίες θα μπορούσαν να απειλήσουν τη φήμη μιας οικογένειας, συχνά δικαιολογώντας σιωπηρά ή ρητά την ανδρική βία κατά των γυναικών, εάν αυτή κρίνεται λειτουργική για τη διατήρηση της ακεραιότητας του άνδρα και της οικογένειας (Pagliaro, Pacilli, & Baldry, 2020; Vandello & Cohen, 2003).

Σύμφωνα με τους Nichols (1988) και White (1990) οι γυναίκες δίνουν ιδιαίτερη αξία στην οικειότητα και την εγγύτητα στις οικείες σχέσεις, σε αντίθεση με την παραδοσιακή έμφαση των ανδρών στην αυτονομία. Σε γενικές γραμμές, τα αρσενικά τείνουν να είναι πιο γενετικά προσανατολισμένα και πιο σεξουαλικά ενεργά από τις γυναίκες και δίνουν λιγότερη έμφαση στα συναισθηματικά στοιχεία μιας στενής σχέσης από ό,τι οι γυναίκες (Darling, 1991). «*Η γυναίκα φαίνεται πιο συναισθηματική, ευάλωτη. Στους άντρες είναι πιο ελεγχόμενο το συναίσθημα. Είναι πιο απόμακροι, αποστασιοποιημένοι από τα συναισθήματα*» (Ηθοποιός 10). Σύμφωνα με την Gill (2007), τα κορίτσια και οι γυναίκες διερευνώνται ως δείκτες όλων των σεξουαλικών και συναισθηματικών σχέσεων, υπεύθυνες για την παραγωγή τους ως επιθυμητά ετεροφυλόφιλα υποκείμενα, που έχουν ως στόχο την σεξουαλική ικανοποίηση των ανδρών, την προσωπική προστασία τους από σεξουαλικά μεταδιδόμενες ασθένειες και την υποστήριξη συγχρόνως της φήμης τους. Ακόμη και στο πλαίσιο μιας σχέσης, σύμφωνα με τον Hyde και Durik (2000), η σεξουαλική συμπεριφορά είναι αποτέλεσμα ανδρικής δύναμης και γυναικείας υποταγής. Αυτή η άνιση κατανομή των συζητήσεων για το σεξ ακόμη και σε ένα αποφασιστικά ετεροφυλόφιλο πλαίσιο, είναι ζωτικής σημασίας για την κατανόηση της σεξουαλικοποίησης (Gill, 2006, Tincknell et al., 2003).

Η καταστολή της γυναικείας σεξουαλικότητας μπορεί να θεωρηθεί ως μία από τις πιο αξιόλογες ψυχολογικές παρεμβάσεις στη δυτική πολιτιστική ιστορία (Baumeister & Twenge, 2002). Σύμφωνα με τη δήλωση της Sherfey (1966), η σεξουαλική ορμή της ανθρώπινης γυναίκας είναι φυσικά και εγγενώς ισχυρότερη από αυτή του αρσενικού, και κάποτε αποτελούσε μια ισχυρά αποσταθεροποιητική απειλή για τη δυνατότητα κοινωνικής τάξης. Για να αναπτυχθεί η πολιτισμένη κοινωνία, ήταν δήθεν απαραίτητο ή τουλάχιστον βοηθητικό να καταπνίξει τη γυναικεία σεξουαλικότητα (Baumeister & Twenge, 2002). Για τον παραπάνω λόγο, «*η γυναίκα (είναι) πιο παθητική για να μην φτάσει τον άντρα.... δεν εκφράζει την σεξουαλικότητάς της, γιατί τα κάνει όλα ο άντρας! Πέφτει, η καταπίεση!*» (Ηθοποιός 1).

Το διπλό πρότυπο που αφορά διαφορετικές ηθικές αφηγήσεις για τα δύο φύλα, για παράδειγμα, αποτελείται από κρίσεις ότι πολλές συγκεκριμένες σεξουαλικές συμπεριφορές είναι αποδεκτές για τους άνδρες αλλά απαράδεκτες για τις γυναίκες (D'Emilio & Freedman, 1997, Whyte, 1978), το οποίο συνιστά ένα σημάδι ότι ορισμένα μηνύματα σεξουαλικού περιορισμού απευθύνονται κυρίως σε γυναίκες. Σύμφωνα με τα παραπάνω «*η γυναίκα παρουσιάζεται*

λίγο...ξέρεις...ευαίσθητη, αγαπησίαρα, μη μου άπτου.... Ενώ ο άντρας, βάζουμε κάποια πρότυπα του πιο βίαιου χαρακτήρα συνήθως...ότι είναι πιο σκληροί...» (Ηθοποιός 6), ενώ η απελευθερωμένη, σεξουαλικά γυναίκα παρουσιάζεται ως η εξαίρεση *«...η ανεξάρτητη που ορίζει τον εαυτό της και θέλει, λέω τώρα' γω, να πειραματιστεί, με τη σεξουαλικότητά της και ανήκει στον εαυτό της ή δεν αφήνει καθόλου τον περίγυρο, ακόμα και τους γονείς, να την επηρεάσουνε ή τα κατάλοιπα που έχει ή οι πληγές, που μπορεί, να φέρει αυτή η γυναίκα»* (Ηθοποιός 3).

Η φεμινιστική θεωρία προσφέρει αρκετές πιθανές βάσεις για τον ανδρικό έλεγχο της γυναικείας σεξουαλικότητας (Brownmiller, 1975, Travis & White, 2000). Σε γενικές γραμμές, η φεμινιστική ανάλυση απεικονίζει τις κοινωνικές ρυθμίσεις που αντικατοπτρίζουν τη θυματοποίηση των γυναικών από άνδρες. Η κοινωνία χαρακτηρίζεται ως πατριαρχική επειδή δημιουργείται από και για άνδρες και οι γυναίκες αποτελούν τα θύματά της. Μία από τις κορυφαίες προτεραιότητες των ανδρών είναι να κρατούν τις γυναίκες κάτω και να τις χρησιμοποιούν για τους δικούς τους σκοπούς. Εντάσσοντας ξανά τη συζήτηση στο εγχώριο πλαίσιο, *«Δεν νομίζω ότι έχουμε ξεφύγει ακόμα από την πατριαρχία, την οποία κουβαλάμε βαθιά μέσα μας και είναι ριζωμένη στο DNA μας, δηλαδή δεν ξέρω αν τα παιδιά μου θα μπορέσουν να ξεφύγουν»* (Ηθοποιός 8), καθώς *«... (η γυναίκα) παρουσιάζεται πιο περιορισμένη και πιο καταπιεσμένη και πιο ελεύθερος και με επιλογές ο άνδρας»* (Ηθοποιός 4).

Ο McIntosh (1978) κατέληξε πιο ξεκάθαρα ότι *«η σεξουαλικότητα των γυναικών καταστέλλεται από τους άνδρες ή προς το συμφέρον της πατριαρχίας»* (McIntosh, 1978: 64), και εξαιτίας αυτής της καταστολής οι γυναίκες *«εμποδίζονται να αξιοποιήσουν πλήρως τις δυνατότητές τους»* (McIntosh, 1978: 64). Δήλωσε ότι η μεγαλύτερη σεξουαλική επιθυμία και η σεξουαλική δραστηριότητα των ανδρών *«είναι μια πτυχή του ανδρικού προνομίου»* (McIntosh, 1978: 62) και ότι η μικρότερη σεξουαλικότητα των γυναικών προκύπτει επειδή η πατριαρχική κουλτούρα καταστέλλει τη γυναικεία σεξουαλική επιθυμία (McIntosh, 1978: 55). Ένα πιο σαρωτικό επιχείρημα είναι ότι η γυναικεία σεξουαλικότητα αντιπροσωπεύει μια δυνητική απειλή για την εύτακτη κοινωνία που θέλουν οι άντρες. Ο Lerner (1986) κατέληξε στο συμπέρασμα ότι *«η σεξουαλική ρύθμιση των γυναικών είναι ένα από τα θεμέλια πάνω στα οποία στηρίζεται το κράτος»* (Lerner, 1986 :140) και αποτελεί *«ουσιαστικό χαρακτηριστικό της πατριαρχικής εξουσίας»* (Lerner, 1986: 140).

Στον αντίποδα των παραπάνω παρατηρείται και η προβολή του προτύπου της σεξουαλικά απελευθερωμένης γυναίκας της *«femme fatale»* (Ηθοποιός 10) καθώς και η εν γένει αυτοδιάθεση της γυναικείας σεξουαλικότητας *«κάπως αυτό, λίγο τώρα, θεωρώ ότι είχε αρχίσει λίγο πιο πριν να γίνεται λίγο αποδεκτό από τα ΜΜΕ. Τώρα με το #metoo, θεωρώ ότι έγινε ακόμη πιο έντονο...το τι θα κάνω εγώ μια γυναίκα στη ζωή μου, είναι καθαρά δική μου απόφαση»* (Ηθοποιός 5). Στον πυρήνα αυτής της ιδέας έγκειται ο όρος *« επιλογή βιογραφίας»* και η σύγχρονη αντίληψη της γεμάτης νόημα ζωής μέσα από την αφήγηση της ελεύθερης επιλογής και αυτονομίας, η οποία ωστόσο παρουσιάζεται περιορισμένα (Rose 1996, Walkerdine et al., 2001).

5.3 ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑΣ ΔΙΑΣΗΜΟΤΗΤΩΝ

Η παρουσίαση της σεξουαλικότητας των διασημοτήτων από τα ΜΜΕ εδράζεται στην προβολή στοιχείων και πληροφοριών που αφορούν την ερωτική τους ζωή σε επίπεδο οικογένειας ή σεξουαλικής ταυτότητας. Στο πλαίσιο αυτό, η προβολή της μίας ή της άλλης πλασίωσης έγκειται *«Ανάλογα με την ανάγκη που υπάρχει κάθε στιγμή...αλλά και με το αν θέλουν αυτός ο άνθρωπος να μείνει στη δημοσιότητα ή όχι. Ή αν θέλουμε να επανέλθει στη δημοσιότητα»* (Ηθοποιός 8).

Αναφορικά με την πρώτη πλαισίωση παρατηρείται έντονα η εστίαση στην προσωπική και οικογενειακή ζωή της διασημότητας, η οποία αποτυπώνεται μέσα από την προβολή του «αν έχει σχέση ή όχι» (Ηθοποιός 5). Στο επίπεδο της γυναικείας σεξουαλικότητας εστιάζεται η προσοχή στο αν έχει δημιουργήσει ακόμη οικογένεια ή όχι, καθώς «ακόμα παρουσιάζονται κάπως από τα κανάλια, ότι αυτή που δεν έχει άντρα και παιδιά ή δεν έχει σχέση που να την ξέρουν τα κανάλια, κάπως νομίζω ότι χρησιμοποιούν κάποιες λέξεις στα ρεπορτάζ τους που δίνουν την εντύπωση ότι αυτή μπορεί να είναι και λίγο τσούλα» (Ηθοποιός 5). Για τον λόγο αυτό, προτιμάται η προβολή της «μανούλας» (Ηθοποιός 4), καθώς αναπαράγεται η υπενθύμιση της ηλικιακής περατότητας των γυναικών αναφορικά με την αναπαραγωγική τους ικανότητα «έχεις και ένα χρονικό περιθώριο να κάνεις οικογένεια και παιδιά» (Ηθοποιός 5). Η εν λόγω αναπαράσταση αναγάγει την μητρότητα ως κεντρικό στοιχείο της θηλυκότητας. Στον αντίποδα, παρατηρείται και η διάχυτη αντικειμενοποίηση της γυναικείας σεξουαλικότητας μέσω της επίδειξης συγκεκριμένων μερών του σώματός τους «Δε χρειάζεται να δείχνεις μόνο τον ποπό σου» (Ηθοποιός 2), μια απεικόνιση η οποία προωθείται τόσο από την ίδια την διασημότητα όσο και από τα ΜΜΕ. Εκεί που κάποτε οι σεξουαλικές αναπαραστάσεις γυναικών στα μέσα ενημέρωσης τις παρουσίαζαν ως παθητικά, σιωπηλά αντικείμενα ενός υποτιθέμενου ανδρικού βλέμματος, σήμερα η σεξουαλικοποίηση λειτουργεί κάπως διαφορετικά σε πολλούς τομείς (Gill, 2007). Οι γυναίκες δεν αντικειμενοποιούνται ευθέως, αλλά απεικονίζονται ως ενεργητικά και επιθυμητά σεξουαλικά υποκείμενα που επιλέγουν να παρουσιάσουν τους εαυτούς τους με έναν φαινομενικά αντικειμενοποιημένο τρόπο επειδή ταιριάζει με τα απελευθερωμένα ενδιαφέροντά τους (Goldman, 1992). Σύμφωνα, με μια μεγάλη μερίδα ερευνητών, οι ηθοποιοί και άλλες διασημότητες παρουσιάζονται συχνά με υπερσεξουαλικό τρόπο και αποτιμώνται σύμφωνα με τη σεξουαλική τους γοητεία (Heldman, Frankel & Holmes, 2016; Lamb & Koven, 2019), καθώς η χρήση στρατηγικών σεξουαλικής οπτικής κουλτούρας από διασημότητες «ανεβάζει το καύσιμο της φήμης τους» (Lambiasse, 2003). Αντιθέτως, στην αφήγηση της σεξουαλικότητας του άντρα διάσημου είναι αποδεκτές και κυριαρχούν και οι δύο αφηγήσεις: τόσο του «περιζήτητου εργένη» όσο και του «οικογενειάρχη» (Ηθοποιός 3).

Αναφορικά με την προβολή της σεξουαλικής ταυτότητας των διασημοτήτων εντάσσεται και η αποκάλυψη των ομοφυλόφιλων ερωτικών τους προτιμήσεων, καθώς πλέον «φαίνεται και ο gay» (Ηθοποιός 1) και «υπάρχει, βέβαια, τώρα λίγο περισσότερο, υπάρχει και η προβολή των ομοφυλόφιλων» (Ηθοποιός 8). Το παραπάνω ενδιαφέρον για τον τρόπο δημιουργίας σεξουαλικών ταυτοτήτων και πρακτικών στα μέσα μαζικής ενημέρωσης αποτυπώνεται εναργέστερα στη δημοτικότητα χρήσης όρων όπως «η διαμεσολαβημένη σεξουαλική υπηκοότητα» (Brady et al, 2017), «η οικεία δημοσιότητα» (intimate publics) (Berlant, 2000) και «η διαμεσολαβούμενη οικειότητα» (Andreasson et al., 2017, Barker et al., 2018), γεγονός που αναδεικνύει μια αυξανόμενη κατανόηση των τρόπων με τους οποίους τα μέσα εμπλέκονται στην οικεία ζωή. Επιπλέον, παρατηρείται, εν γένει, ένα ολοένα και αυξανόμενο ακαδημαϊκό ενδιαφέρον, το οποίο εκδηλώνεται μέσω της εξέτασης του ρόλου των αυτό-αναπαραστάσεων στη δημιουργία σεξουαλικότητας και σεξουαλικών ταυτοτήτων καθώς και των προσφερόμενων δυνατοτήτων εντός του περιβάλλοντος των μέσων κοινωνικής δικτύωσης για την επιμέλεια ενός ψηφιακού εαυτού (Connell, 2013, Dobson, 2014, 2016; Fink and Miller, 2013, Kanai, 2015, O'Neill, 2014), που βρίσκεται στο ευρύτερο ενδιαφέρον για την αυτο-εκπροσώπηση (Thumim, 2012). Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι προβάλλεται κυρίως η σεξουαλικότητα των ομοφυλόφιλων αντρών και όχι αντίστοιχα των ομοφυλόφιλων γυναικών «Αλλά, πρόσεξε τώρα... υπάρχει η προβολή των ομοφυλόφιλων ανδρών. Δεν υπάρχει προβολή των ομοφυλόφιλων γυναικών... Υπάρχει μόνο η προβολή των ανδρών. Γιατί άραγε;... Ακόμα και στη διαφορετικότητα σε αυτό το κομμάτι, υπάρχει υποτίμηση του γυναικείου φύλου.» (Ηθοποιός 8), γεγονός το οποίο εντάσσεται στην πατριαρχική οργανωτική δομή της ελληνικής κοινωνίας.

Η εστίαση των ΜΜΕ στην σεξουαλικότητα των διασημοτήτων αποδίδεται στην επιθυμία του κοινού – πολιτών να μάθουν περισσότερα για αυτήν. Μάλιστα, φαίνεται ότι τα μέσα μαζικής

ενημέρωσης και το κοινό έχουν μια ακόρεστη επιθυμία να μάθουν για τη σεξουαλική ζωή των διασημοτήτων και, επιπλέον, συχνά συνδέουν το σεξ με την έννοια της ίδιας της διασημότητας (Mercer, 2013). Η εν λόγω ανάγκη πολλές φορές μεταφράζεται σε απλή περιέργεια, λαμβάνοντας τη μορφή του «*κους κους, κουτσομπολιού*» (Ηθοποιός 6) θέλοντας «*από περιέργεια να ακουμπήσουν στο πιο χυδαίο, στο σκάνδαλο ... προσπαθώντας να βρουν αυτή την ρωγμή που θα τον κάνει πιο ανθρώπινο (το διάσημο)*» (Ηθοποιός 7). Το αυξημένο ενδιαφέρον του κοινού για τα σεξουαλικά σκάνδαλα αποτυπώνει την επιθυμία του να αποκαλυφθεί η «πραγματική» διασημότητα πίσω από την επίσημη δημόσια και ιδιωτική εικόνα, παρέχοντας τροφή για σκάνδαλο που ταιριάζει στην αυξανόμενη κυριαρχία των ειδησεογραφικών αξιών που προκαλούν το δράμα, την ψυχαγωγία και το θέαμα (Austin & Barker 2003, Turner 2004). Ακολουθώντας τις ευρύτερες τάσεις των μέσων ενημέρωσης προς τον αισθησιασμό και την ταυτοποίηση (Austin & Barker 2003, Turner 2004), ο συνδυασμός της αναζήτησης της πραγματικής διασημότητας και του σεξ ως η απόλυτη οικειότητα ή «αλήθεια» (Knee, 2006) καταλήγει στην αυξημένη αναζήτηση μέσων που ικανοποιεί το ενδιαφέρον του κοινού για σεξουαλικά σκάνδαλα διασημοτήτων (Lull & Hinerman 2000). Τέλος, το κοινό φαίνεται να ταυτίζεται με την εκάστοτε διασημότητα, να αισθάνεται οικειότητα αλλά και «*...πραγματική αγάπη. Δηλαδή, να αγαπούν πάρα πολύ έναν ηθοποιό ή έναν τραγουδιστή ή δημοσιογράφο, ας πούμε, και να θέλουν πολύ να γνωρίζουν πως είναι η ζωή του, τα παιδιά το, να το θαυμάζουν, δηλαδή συνολικά*» (Ηθοποιός 4). Σύμφωνα με τους Horton και Wohl (1956), παρά την έλλειψη προσωπικής επαφής με τις διασημότητες, τα μέλη του κοινού αναπτύσσουν παρασιτικές σχέσεις, οι οποίες μπορούν να περιγραφούν ως ψευδαίσθηση μιας μακροχρόνιας φιλίας, ανάλογης με τις κοινωνικές σχέσεις, οι οποίες περιλαμβάνουν μια συναισθηματική σύνδεση, που όμως διαμεσολαβείται και είναι μονόπλευρη (Claessens & Van den Bulck 2011).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παρούσα διπλωματική διερευνώντας το φαινόμενο της σεξουαλικής παρενόχλησης στον καλλιτεχνικό χώρο, ανέδειξε πτυχές του σύγχρονου ελληνικού πολιτισμού σε θέματα που άπτονται των σχέσεων εργασίας στον υπό εξέταση χώρο καθώς και των εν γένει κοινωνικών αναπαραστάσεων της γυναικείας σεξουαλικότητας και του γυναικείου σώματος, αντίστοιχα. Το κίνημα #MeToo, το οποίο στην χώρα μας εκδηλώθηκε και έγινε γνωστό κυρίως μέσω καταγγελιών αναγνωρίσιμων γυναικών ηθοποιών που υπέστησαν σεξουαλική παρενόχληση στο χώρο του θεάματος, ανέδειξε τις παθογένειες του χώρου αυτού, ανοίγοντας ταυτόχρονα τη συζήτηση για θέματα που αφορούν τη σεξουαλικότητα καθώς και τη θέση της γυναίκας ευρύτερα στο πλαίσιο της ελληνικής κοινωνίας.

Το ζήτημα της σεξουαλικής βίας στον χώρο του θεάματος φαίνεται να μην συνιστά καινούρια συνθήκη καθώς συνυπάρχει μαζί και εντάσσεται στις ευρύτερες δυσκολίες του επαγγέλματος του ηθοποιού, με κυριότερη την οικονομική ανασφάλεια. Η γενικευμένη οικονομική κρίση που κυριαρχεί στην χώρα τα τελευταία χρόνια και ταλανίζει ποικίλους τομείς επαγγελματικής δραστηριοποίησης, με κυριότερο τον καλλιτεχνικό χώρο φαίνεται να αποτέλεσε το ιδανικό περιβάλλον για την έκφραση αποκλινουσών συμπεριφορών, όπως η σεξουαλική βία και κακοποίηση. Τα υψηλά ποσοστά ανεργίας στον χώρο της υποκριτικής σε συνδυασμό με την κατάργηση των συλλογικών συμβάσεων εργασίας στο εν λόγω επάγγελμα οδήγησαν στην οικονομική κυρίως και δευτερευόντως στη σωματική εκμετάλλευση των ηθοποιών, η οποία στηρίζεται και ερμηνεύεται με όρους σχέσεων εξουσίας μεταξύ εξουσιαστή και εξουσιαζόμενου.

Χρονικά, η περίοδος της καραντίνας λόγω της πανδημίας του κορωνοϊού αποτέλεσε την καταλληλότερη στιγμή για την ανάδειξη των περιστατικών αποκλινουσών συμπεριφορών στον καλλιτεχνικό χώρο καθώς η αναστολή της επαγγελματικής δραστηριότητας τόσο των καλλιτεχνών όσο και ευρύτερα όλων των εργασιακών κλάδων, έδωσε την δυνατότητα και το πλεονέκτημα στα θύματα να κοινοποιήσουν και να μιλήσουν ανοιχτά για την επίθεση που είχαν δεχθεί, καθώς δε διέτρεχαν τον κίνδυνο απώλειας της εργασίας τους μετά από μια τέτοια αποκάλυψη. Το γεγονός ότι τα περιστατικά γνωστοποιήθηκαν από διάσημες Ελληνίδες ηθοποιούς διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην εγκυρότητα των καταγγελιών όσο και στην ανάπτυξη και την ενίσχυση του κινήματος #MeToo στην χώρα. Η εμφάνιση του εν λόγω κινήματος φαίνεται να τόνισε τη στάση της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στο φαινόμενο της σεξουαλικής παρενόχλησης και απέναντι στα θύματα, που κυμαίνονταν από την πλήρη στήριξη ως την αποδοκιμασία τους, γεγονός το οποίο υπογραμμίζει τον συντηρητικό πολλές φορές χαρακτήρα της υπάρχουσας κοινωνικής δομής. Αντικείμενο σχολιασμού αποτέλεσαν τόσο όσο ο θύτης της καταγγελλόμενης πράξης όσο και τα θύματα, τα οποία ως επί το πλείστον απαρτιζόνταν από γυναίκες. Στο πλαίσιο αυτό, παρατηρήθηκε η επίκριση των θυμάτων της σεξουαλικής κακοποίησης για ποικίλους λόγους που αφορούν είτε την εμφάνιση τους είτε απώτερα οικονομικά και επαγγελματικά κίνητρα. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την Mack και τον McCann (2018), στη διαδικασία καθορισμού της σεξουαλικής βίας ως «κοινωνικού προβλήματος» στο πλαίσιο του νεοφιλελευθερισμού, οι στερεότυπες αφηγήσεις του φύλου ενισχύονται και οδηγούν στη δημιουργία πολιτικών που αναπαράγουν τα ίδια στερεότυπα και επιδιώκουν την επίλυση της σεξουαλικής βίας ως «Ατομικό πρόβλημα» παρά μια πολιτισμική επιδημία.

Στο πλαίσιο της συζήτησης για το ελληνικό #MeToo, εντάχθηκε και αναδείχθηκε η κοινωνική αναπαράσταση της γυναικείας σεξουαλικότητας και αποτύπωσης του γυναικείου σώματος, θέματα τα οποία σχετίζονται άμεσα με τις κυρίαρχες αφηγήσεις των ΜΜΕ γι' αυτά. Άλλωστε, σύμφωνα με την Attwood (2010), τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και ο πολιτισμός αποτελούν το επίκεντρο της προσοχής στην σύγχρονη περίοδο για το φωτισμό των αλλαγών στον τρόπο με τον οποίο εννοούμε το φύλο και τη σεξουαλικότητα, τη δημόσια και ιδιωτική οικειότητα και την έκφραση του εαυτού. Η γυναικεία σεξουαλικότητα καθώς και οι επικρατούσες απεικονίσεις του γυναικείου σώματος φαίνεται να συνιστούν απόρροια μιας συνεχούς αναπαραγωγής των ΜΜΕ, η οποία επηρεάζει άμεσα τις κοινωνικές σχέσεις, περιορίζοντας ή ακόμη και υποβαθμίζοντας πολλές φορές το ρόλο της γυναίκας στην κοινωνική ζωή. Το γυναικείο σώμα χρησιμεύει ως ένας ισχυρός χώρος για την αναπαράσταση ιδεών σχετικά με το φύλο, την ηλικία και τη φύση. Και ενώ αυτό είναι επί του παρόντος πιο ορατό στις συζητήσεις σχετικά με τη σεξουαλικοποίηση, είναι επίσης πιο εμφανές σε συζητήσεις σχετικά με την εικόνα του σώματος, τη σχέση μεταξύ ταυτότητας και απόδοσης, τον ρόλο των μέσων ενημέρωσης καθώς και της διασημότητας στη σύγχρονη ζωή (Attwood, 2015).

Μέσα από το διατυπωμένο δημόσιο λόγο για το #MeToo, συνήχθησαν συμπεράσματα σχετικά με την πρόσληψη της γυναικείας σεξουαλικότητας και του γυναικείου σώματος. Ηθιλικότητα γίνεται αντιληπτή ως μια σωματική ιδιότητα, η οποία βρίσκεται συνεχώς υπό έλεγχο και παρακολούθηση. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται και τα θέματα της έντονης σεξουαλικοποίησης του πολιτισμού καθώς και η μη προβολή της διαφορετικής σεξουαλικής κατεύθυνσης, τα οποία φαίνεται να συνυπάρχουν και να δομούνται από έντονες και συνεχείς ανισότητες και αποκλεισμούς που σχετίζονται με την τάξη, την ηλικία, τη σεξουαλικότητα καθώς και το φύλο (Gill, 2007). Ταυτόχρονα, άνοιξε ο χώρος για τη συζήτηση της σεξουαλικοποιημένης κουλτούρας τόσο στον χώρο των ΜΜΕ όσο και του θεάματος γενικότερα, αντιλαμβανόμενο ως νεοφιλελεύθερο καπιταλιστικό φαινόμενο που συνδέεται άμεσα με τον καταναλωτισμό, τις κυρίαρχες αφηγήσεις για τις διασημότητες καθώς και τη δυνατότητα επιλογής (Coleman, 2008, Gill, 2008, Ringrose & Renold, 2011, Wood, 2017).

Συμπερασματικά, όπως σημειώνει η Sarah Banet-Weiser (2018β), «μια από τις πιο ελπιδοφόρες εκδηλώσεις του #MeToo ήταν η εστίαση στον τεράστιο αριθμό γυναικών που εκφράζονται, αναγκάζοντας τους ανθρώπους να ασχοληθούν με τη συλλογικότητα όλων», δίνοντας τον χώρο σε ένα ευρύτερο φάσμα γυναικών να συμμετέχουν στη δημόσια συζήτηση για τη σεξουαλική παρενόχληση, τον σεξισμό και την κουλτούρα του βιασμού (Mendes et al., 2018). Όλα τα παραπάνω τονίζουν την ανάγκη αμφισβήτησης του σεξισμού, συμπεριλαμβανομένων και άλλων μορφών διάκρισης και αποκλεισμού, όπως του ρατσισμού, του ταξισμού, της αναπηρίας και της ετεροφυλοφιλίας παρά της «σεξουαλικοποίησης» καθαυτής. Στο πλαίσιο αυτό, οφείλουμε να έχουμε πολιτική και όχι ηθική ευαισθησία στα θέματα που σχετίζονται με το σεξ και η συζήτηση να εστιάζεται στην εξουσία, στη συναίνεση και στη δικαιοσύνη και όχι στο σχολιασμό της εμφάνισης σε επίπεδο έκθεσης ή όχι σάρκας (Gill & Orgard, 2018). Από αυτή την οπτική γωνία που δεν διέπεται από μια ηθικοπλαστική πλαισίωση, ο πρόσφατος φεμινιστικός ακτιβισμός, εκφρασμένος μέσω του κινήματος #MeToo αντιπροσωπεύει μια συναρπαστική εξέλιξη, η οποία ενδέχεται να μεταβάλλει θετικά τα υφιστάμενα δεδομένα της ελληνικής κοινωνίας αρχικά σε επίπεδο ίσης αντιμετώπισης των γυναικών στον εργασιακό χώρο καθώς και με την αυτοδιάθεσή τους εν γένει. Μάλιστα, το κίνημα φαίνεται να αναδεικνύει και μια κοινότητα ανδρών που υποστηρίζει τις γυναίκες σε οποιεσδήποτε δύσκολες καταστάσεις βιώνουν, είτε πρόκειται για σεξουαλική παρενόχληση είτε απλά για ίση εκπροσώπηση στον επαγγελματικό χώρο, αναπτύσσοντας ένα δίκτυο ανδρών υποστηρικτών του γυναικείου φύλου (Johnson et al., 2019).

6.1 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

Λόγω του περιορισμένου χρονικού διαστήματος για την περάτωση της εν λόγω μεταπτυχιακής διατριβής καθώς και του συγκεκριμένου ορίου λέξεων για τη συγγραφή της, η έρευνα εστιάστηκε στην κατασκευή του #Metoo στον καλλιτεχνικό χώρο καθώς και στον τρόπο κατασκευής και παρουσίασης του γυναικείου σώματος και σεξουαλικότητας στο πλαίσιο εξέτασης του εν λόγω κινήματος. Για τον παραπάνω λόγο μάλιστα, πραγματοποιήθηκε η διεξαγωγή μόνο δέκα συνεντεύξεων Ελλήνων ηθοποιών, αντρών και γυναικών, καθώς δεν ήταν δυνατή χρονικά η διερεύνηση μεγαλύτερου δείγματος. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον θα παρουσίαζε ανάλυση ενός μεγαλύτερου αριθμητικά δείγματος ηθοποιών σε ένα μεταγενέστερο χρονικό πλαίσιο από την εμφάνιση και κορύφωση του φαινομένου. Η παραπάνω πρόταση θα εξέταζε τη βιωσιμότητα του κινήματος μέσα στο χρόνο αλλά και την αποτελεσματικότητα σε επίπεδο προώθησης θεσμικών αλλαγών, καθώς το #Metoo έχει επικριθεί ότι επικεντρώνεται στο πλαίσιο της κοινωνικής καταγγελίας. Αξίζει, επίσης, να σημειωθεί ότι τόσο το παρόν ερευνητικό πόνημα όσο και η δημοσιοποίηση των καταγγελιών σεξουαλικής παρενόχλησης στο χώρο του θεάματος έλαβαν χώρα την περίοδο της πανδημίας του κορωνοϊού, χρονικό διάστημα κατά το οποίο είχε ανασταλεί ή περιοριστεί κάθε επαγγελματική δραστηριότητα και εν γένει κινητικότητα. Συνεπώς, η εξέταση και η ανάλυση του φαινομένου σε μεταγενέστερο χρονικό διάστημα επιστροφής στην κανονικότητα ενδεχομένως παραγάγει διαφορετικά δεδομένα και συμπεράσματα. Παράλληλα, η διεξαγωγή συνεντεύξεων μελών του Διοικητικού Συμβουλίου του ΣΕΗ, η οποία δεν μπόρεσε να πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο της εν λόγω έρευνας, ενδεχομένως λόγω των νωπών χρονικά γεγονότων και καταγγελιών, θα προσέδιδε μεγαλύτερο εύρος και λεπτομέρειες σχετικά με τις επικρατούσες συνθήκες οικονομικές και άλλες στον καλλιτεχνικό χώρο. Τέλος, η πραγματοποίηση συνεντεύξεων σε κορίτσια και αγόρια της εφηβικής ηλικίας σχετικά με τον αν το κίνημα θα αποτελούσε ανασταλτικό ή όχι παράγοντα στην επιλογή της επαγγελματικής τους ενασχόλησης με τις τέχνες και ευρύτερα το χώρο του θεάματος θα παρουσίαζε ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς θα αναδείκνυε τις μελλοντικές προοπτικές των επαγγελματιών που σχετίζονται άμεσα με τον πολιτισμό στην χώρα μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Armstrong, C. L., Hull, K., & Saunders, L. (2014, August). Victimized on plain sites: Social and alternative media's impact on the Steubenville rape case. Paper presented to the Commission on the Status of Women at the Association for Education in Journalism and Mass Communication Annual Conference, Montreal, Canada.
2. Atkinson, P., & Silverman, D. (1997). Kundera's Immortality: The interview society and the invention of self. *Qualitative Inquiry*, 3, 304-325.
3. Attwood, F. (2006). *Sexed Up: Theorizing the Sexualization of Culture*. SAGE Journals: Volume 9, Issue 1.
4. Attwood, F. (2010). Sexualization, sex and manners. *Sexualities* 13(6) 742–747: SAGE.
5. Attwood, F. (2015). The uncanny valley: Transformations of the body and debates about sexualization. *International Journal of Cultural Studies* 2015, Vol. 18(3) 269–280.
6. Attwood, F., Bale, C. & Barker, M. (2013). The sexualization report.
7. Bachar, K. J., & Koss, M. P. (2001). From prevalence to prevention: Closing the gap between what we know about rape and what we do. In C. M. Renzetti, R. K. Bergen, & J. L. Edleson (Eds.), *Sourcebook on violence against women* (pp. 117-142). Thousand Oaks, CA: Sage.
8. Bailey, M. E. (1993) 'Foucauldian Feminism Contesting bodies, sexuality and identity' in Ramazanoglu, Caroline (ed.) *Up Against Foucault: Explorations of some tensions between Foucault and feminism* Routledge: London.
9. Balsamo, A. (1996) *Technologies of the Gendered Body: Reading Cyborg Women* Duke University Press: London.
10. Banet- Weiser, S. (2018). *Empowered: Popular Feminism and Popular Misogyny*. Duke University Press
11. Barker, M. J., Gill, R., & Harvey, L. (2018). *Mediated intimacy: Sex advice in media culture*. Cambridge: Polity.
12. Bartky, S. L. (1988) 'Foucault, Femininity, and the Modernization of Patriarchal Power' in I. Diamond and L. Quinby (eds.) *Feminism and Foucault: Reflections of Resistance* Northeastern University Press: Boston.
13. Baumeister, R. & Twenge, J. (2002). Cultural Suppression of Female Sexuality. *Review of General Psychology* 2002, Vol. 6, No. 2, 166–203.

14. Bevacqua, M. (2000). Rape on the public agenda: Feminism and the politics of sexual assault. Boston, MA: Northeastern University Press.
15. Bidy, M. (1992). Feminism, Criticism, and Foucault. *New German Critique*
16. Bohner, G., Reinhard, M. A., Rutz, S., Sturm, S., Kerschbaum, B., & Effler, D. (1998). Rape myths as neutralizing cognitions: Evidence for a causal impact of anti-victim attitudes on men's self-reported likelihood of raping. *European Journal of Social Psychology*, 28, 257-268.
17. Bonafini, B.A., Pozzilli, P. (2011). Body weight and beauty: the changing face of the ideal female body weight. *Obesity Reviews*. Volume 12, Issue 1: 62-65.
18. Bordo, S. (1993) *Unbearable Weight: Feminism, Western Culture and the Body* University of California Press: California.
19. Bourdieu, P. (1992). *An Invitation to Reflexive Sociology*. Cambridge: Polity Press.
20. Bowles Eagle, Ryan. 2015. "Loitering, Lingerin, Hashtagging: Women Reclaiming Public Space via #BoardtheBus, #StopStreetHarassment, and the #EverydaySexism Project." *Feminist Media Studies* 15 (2): 350–353.
doi:10.1080/14680777.2015.1008748.
21. Breakwell, G. (1995) *Η Συνέντευξη*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
22. Brooks, A. (1997). *Postfeminisms: Feminism, Cultural Theory and Cultural Forms*. London: Routledge.
23. Brown, G. & Yule, G. (1983). *Discourse Analysis*, Cambridge University.
24. Browne, S. (1996). Encountering Angelina Grimke: Violence, identity, and the creation of radical community. *Quarterly Journal of Speech*, 82, 55–74.
25. Brownmiller, S. (1975). *Against our will: Men, women, and rape*. New York: Simon & Schuster.
26. Buchwald E, Fletcher P and Roth M (1993) *Transforming a Rape Culture*. Minneapolis: Milkweed Editions.
27. Bumiller, K. (2008). In an Abusive State. How Neoliberalism Appropriated the Feminist Movement against Sexual Violence. <https://doi.org/10.1515/9780822389071>
28. Burgess, A. W. & Holmstrom, L. L. (1974). Rape trauma syndrome. *American Journal of Psychiatry* 131, 981-987.
29. Burt, M. R. (1980). Cultural myths and support for rape. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38, 217-230.

30. Butler Breese, E. (2010). Meaning, Celebrity, and the Underage Pregnancy of Jamie Lynn Spears. *Cultural Sociology*.
31. Butler, J. (1993). *Bodies that Matter: On the Discursive Limits of Sex*. London: Routledge.
32. Butler, J. (1997b). *The Psychic Life of Power: Theories in Subjection*. Stanford: Stanford University Press.
33. Cashmore, E., (2006). *Celebrity culture*. New York: Routledge
34. Citron, D. (2014). *Hate Crimes in Cyberspace*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
35. Coleman, R. (2008). The becoming of bodies: Girls, media effects and body image. *Feminist Media Studies*, 8(2), 163-180.
36. D'Emilio, J. D., & Freedman, E. B. (1997). *Intimate matters: A history of sexuality in America*. Chicago: University of Chicago Press.
37. Darling CA, Davidson JK, Cox RP (1991). Female sexual response and the timing of partner orgasm. *J Sex Marital Ther* 17:3-21.
38. de Beauvoir, Simone (1988) *The Second Sex* (trans. and ed. by H.M. Parshley) Picador: London ; Benhabib, S. and Cornell, D. (eds.) (1987) *Feminism as Critique: Essays on the Politics of Gender in Late-Capitalist Societies* Polity Press: London.
39. De Benedictis, S., Orgard, S. & Rottenberg, C. (2019). #MeToo, popular feminism and the news : A content analysis of UK newspaper coverage. *European Journal of Cultural Studies*, SAGE journals.
40. Dean, C. (1994). The productive hypothesis: Foucault, gender, and the history of sexuality. *History and Theory* 33 (3):271-296
41. DeVoss, D. (2002). *Women's Porn Sites- Spaces of Fissure and Eruption or 'I'm a little bit of everything'*. Springer.
42. Diehl, C, Glaser, T. & Bohner, G.(2014). Face the consequences: Learning about victim's suffering reduces sexual harassment myth acceptance and men's likelihood to sexually harass. *Aggressive Behavior* 40(6): 489-503, Universitat Bielefeld.
43. Disch, L. (1999). Judith Butler and the Politics of the Performative. *Political Theory* Vol. 27, No. 4 (Aug., 1999), pp. 545-559
44. Dobson, AS. (2014). "Sexy" And "Laddish" Girls, *Feminist Media Studies*, 14:2, 253-269, DOI: 10.1080/14680777.2012.713866.]
45. Dobson, AS. (2016). Postfeminist digital cultures: Femininity, social media, and self-representation. *Critical Studies in Gender, Sexuality and Culture*.

46. Dow, B.J. (1996). Prime- Time Feminism: *Television, Media Culture and the Women's Movement Since 1970*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
47. Dyer, R., (1987). *Heavenly bodies: film stars and society*. London: MacMillan.
48. Evans, A. (2017). Sex and celebrity media', in *The Routledge Companion to Media, Sex and Sexuality*, ed. by Feona Attwood, Clarissa Smith and Brian McNair, pub 2017 (ISBN 978-1-1387-7721-7)
49. Evans, A., & Riley, S. (2014). *Technologies of sexiness: Sex, identity, and consumer culture*. Oxford: Oxford University Press.
50. Evans, J. & Hesmondalgh, D. (2005). *Understanding Media: Inside Celebrity*.
51. Ewen, S. (1996). *PR! A social history of spin*. New York: Basic Books.
52. Flick, U. (2009). *An Introduction to Qualitative Research*, SAGE.
53. Flores, R., D. (2018). Can Elites Shape Public Attitudes Toward Immigrants?: Evidence from the 2016 US Presidential Election. *Social Forces*, Volume 96, Issue 4
54. Folbert, J. D., Brosi, M. W., & Bannon, R. S. (2011). Pornography viewing among fraternity men: Effects on bystander intervention, rape myth acceptance and behavioral intent to commit sexual assault. *Sexual Addiction & Compulsivity*, 18, 212–231.
55. Folbert, J. D., Brosi, M. W., Bannon, R. S., & Yandell, G. (2011). Effects of women's pornography use on bystander intervention in a sexual assault situation and rape myth acceptance. *Oracle: The Research Journal of the Association of Fraternity/Sorority Advisors*, 6, 26–35.
56. Fontana, A., & Frey, J. H. (2000). The interview: From structured questions to negotiated text. In N. K. Denzin, & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (2nd ed., pp. 645-672). Thousand Oaks, CA: Sage.
57. Foucault, M. (1980b). "The Confession of the Flesh"; "The History of ity." In *Power/Knowledge. Selected Interviews and Writings 1971-1977*. By Michel Foucault. Ed. by Gordon. Trans by C. Gordon, L. Marshall, J. Mepham, and K. Soper. New York: Pantheon.
58. Foucault, M. (1985a). *The History of Sexuality. Vol. II. The Use of Trans*. by Robert Hurley. New York: Pantheon.
59. Foucault, M. (1985b). "The Battle for Chastity." In *Western Sexuality: and Precept in Past and Present Times*. Ed. by Aries and Andre Begin. Trans. by Anthony Oxford: Basil Blackwell.
60. Foucault, M. (1988). *Technologies of the Self: A seminar with Foucault*.
61. Foucault, M. (1980a). *The History of Sexuality. Vol. I An Introduction*. Trans. by Robert Hurley. New York: Vintage Books.

62. Franssen, G. (2020). Celebrity in the #MeToo Era, *Celebrity Studies*, 11:2, 257-259, DOI: 10.1080/19392397.2020.1751493
63. Fraser, B. & Brown, W. (2002). Media, Celebrities, and Social Influence: Identification With Elvis Presley. *Mass Communication and Society*. Volume 5, Issue 2.
64. Garfinkel, H. (1967). *Studies in ethnomethodology*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall
65. Gauntlett, D. (2002). *Media, Gender and Identity: An Introduction*. London: Routledge.
66. Gavey, Nicola, and Charlene Y. Senn. 2014. "Sexuality and Sexual Violence." In *APA Handbook of Sexuality and Psychology: Vol. 1. Person-Based Approaches*, edited by Deborah L. Tolman, Lisa M. Diamond and José A. Bauermeister, 339–382. Washington, DC: APA Press.
67. Gavey, Nicola. (2005). *Just Sex? The Cultural Scaffolding of Rape*. London and New York: Routledge.
68. Gill, R. (2003). Power and the Production of Subjects: A Genealogy of the New Man and the New Lad. *The Sociology Review*. Volume 51, Issue 1.
69. Gill, R. (2006). *Gender and the Media*. Cambridge: Polity Press.
70. Gill, R (2007) Postfeminist media culture: Elements of a sensibility. *European Journal of Cultural Studies* 10(2): 147–166.
71. Gill, R. (2008) Empowerment/sexism: Figuring female sexual agency in contemporary advertising. *Feminism and Psychology* 18(1): 35–60.
72. Gill, R. (2009). Beyond the 'Sexualization of Culture' Thesis: An Intersectional Analysis of 'Sixpacks', 'Midriffs' and 'Hot Lesbians' in Advertising. *Sexualities*, Volume Vol 12(2): 137–160 DOI: 10.1177/1363460708100916, SAGE Publications.
73. Gill, R. & Herdieckerhoff, E. (2006). Rewriting The Romance. *New Femininities in Chick Lit?*. *Feminist Media Studies*. Volume 6, Issue 4.
74. Gill, R. & Orgad, S. (2015). The Confidence Cult(ure). *Australian Feminist Studies*, Volume 30, Issue 86.
75. Gill, R. & Orgad, S. (2018). The Amazing Bounce-Backable Woman: Resilience and the Psychological Turn in Neoliberalism. *SAGE Journals*.
76. Glick, P., & Hilt, L. (2000). Combative children to ambivalent adults: The development of gender prejudice. In T. Eckes & H. Trautner (Eds.), *The Developmental Social Psychology of Gender* (pp. 243–272). Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.
77. Goldman, R. (1992) *Reading Ads Socially*. London: Routledge.

78. Gorin, V. & Dubied, A. (2011). Desirable people: Identifying social values through celebrity news. *Media Culture & Society* 33(4):599-618
79. Gramazio, S., Cadinu, M., Pagliaro, S., & Pacilli, M. G. (2018). Sexualization of sexual harassment victims reduces bystanders' help: The mediating role of attribution of immorality and blame. *Journal of Interpersonal Violence*. Advance online publication.
80. Groth, A. N., Burgess, A. W. & Holmstrom, L. L. (1977). Rape power, anger and sexuality. *American Journal of Psychiatry* 134, 1239-1243.
81. Gubrium, J. F., & Holstein, J. A. (1998). Narrative practice and the coherence of personal stories. *Sociological Quarterly*, 39, 163-187
82. Hartley, J., M. & Askanius, T. (2019). *Framing Gender Justice*
83. Heaney, T. & Redmond, S. (2015). *Celebrity Embodiment: Introduction. A Companion to Celebrity*. Eds : Marshall D. & Redmond S, Wiley Blackwell.
84. Heldman, C., Frankel, L. & Holmes, J. (2016). "Hot, Black Leather, Whip": The (De)evolution of Female Protagonists in Action Cinema, 1960–2014. *Sexualization, Media and Society*, 2, 1-19.
85. Hemmings, C. (2017). Resisting popular feminism: gender, sexuality, and the lure of the modern. *Gender, Place & Culture*.
86. Heo, Min-Sook. 2017. "You Don't Look like a Victim: A Critical Review on the Investigation Procedure of the False Allegation of Sexual Assault and the Myth of Victimhood." *Journal of Korean Women's Studies* 33 (3): 1–31.
87. Herman DF (1989) 'The Rape Culture.' In J Freeman, ed., *Women: A Feminist Perspective*, pp45-53. Houston: Mayfield Publishing Company.
88. Herman, D. (1988). The rape culture. *Culture*, 1(10), 45-53.
89. Hill, S., & Marshall, T. C. (2018). Beliefs about sexual assault in India and Britain are explained by attitudes towards women and hostile sexism. *Sex Roles*, 79, 421–430
90. Hollows, J. (2003). 'Feeling Like a Domestic Goddess: Postfeminism and Cooking', *European Journal of Cultural Studies* 6 (2): 179-202.
91. Holmes, S., (2005). 'Off-guard, unkempt, unready?': deconstructing contemporary celebrity in *Heat* magazine. *Journal of Media & Cultural Studies*, 19 (1), 21–38.
92. Holmes, S. & Redmond, S. (2006). *Framing Celebrity: New Directions in Celebrity Culture*.
93. Holstein, J. A., & Gubrium, J. F. (1995). *The active interview*. Thousand Oaks, CA: Sage

94. Horeck, T. (2014). # AskThicke: 'Blurred lines,' rape culture, and the feminist hashtag takeover. *Feminist Media Studies* 14(6): 1105–1107.
95. Horton, D. & Wohl, R. (1956). *Mass Communication and Para-Social Interaction Observations on Intimacy at a Distance. Psychiatry Interpersonal and Biological Processes: Volume 19, Issue 3.*
96. Howarth, G. & Stavrakakis, Y. (2000). *Introducing Discourse Theory and Political Analysis. Discourse Theory and Political Analysis, Identities, Hegemonies and Social Change, Manchester University.*
97. Hyde, J. S., & Durik, A. M. (2000). Gender differences in erotic plasticity—Evolutionary or social forces? Comment on Baumeister (2000). *Psychological Bulletin*, 126, 375–399.
98. Jane, EJ. (2014). 'Your a ugly, whorish slut': Understanding e-bile. *Feminist Media Studies* 14(4): 531–546.
99. Jane, EJ. (2017) . *Misogyny Online: A Short (and Brutish) History.* London, Thousand Oaks, CA and New Delhi: Sage.
100. Jordan, J. (2015). "Justice for Rape Victims? The Spirit May Sound Willing, but the Flesh Remains Weak," in *Crime, Victims, and Policy*, eds. Dean Wilson and Stuart Ross (London: Palgrave Macmillan , 84–106).
101. Kanai, A. (2015). What Should We Call Me? Self-branding, individuality and belonging in youthful femininities on Tumblr. *M/C Journal*, 18(1).
102. Kavka, M., 2020. Taking down the sacred: fuck-me vs. fuck-you celebrity. *Celebrity studies*, 11 (1),8–24. doi:10.1080/19392397.2020.1704369.
103. Keller, J. and Ringrose, J. (2015). 'But then feminism goes out the window!': Exploring teenage girls' critical response to celebrity feminism. *Celebrity Studies* 6(1): 132–135.
104. Keller, J., Mendes, K. and Ringrose, J. (2018). Speaking 'unspeakable things': Documenting digital feminist responses to rape culture. *Journal of Gender Studies* 27(1): 22–36.
105. Keller, Jessalynn, Kaitlynn Mendes, and Jessica Ringrose. 2018. "Speaking 'Unspeakable Things': Documenting Digital Feminist Responses to Rape Culture." *Journal of Gender Studies* 27 (1): 22–36. doi:10.1080/09589236.2016.1211511.
106. Keplinger, K, Johnson, S., Kirk, J. & Barnes, L. (2019). Women at work: Changes in sexual harassment between September 2016 and September 2018. *PLOS ONE*
107. Kilbourne, J. (1999). *Can't buy my love. How advertising changes the way we think and feel.* New York: Touchstone.

108. Kilbourne, J. (1999). *Deadly persuasion: why women and girls must fight the addictive power of advertising*. NY : Free Press.
109. King, Angela (2004). *The Prisoner of Gender: Foucault and the Disciplining of the Female Body*. *Journal of International Women's Studies*, 5(2), 29-39.
110. Knee, C. R., & Canevello, A. (2006). *Implicit Theories of Relationships and Coping in Romantic Relationships*. In K. D. Vohs & E. J. Finkel (Eds.), *Self and relationships: Connecting intrapersonal and interpersonal processes* (pp. 160–176). The Guilford Press.
111. Kohler Riessman, C. (1992) “Women and Medicalization: A New Perspective” in G. Kirkup and L.S. Keller (eds.) *Inventing Women* Polity Press: Cambridge.
112. Kondos, L. M. (2016). *Linguistic causes of rape culture on college campuses*. *Philologia*, 8, 1-15.
113. Lamb, S., & Koven, J. (2019). *Sexualization of girls: Addressing criticism of the APA report, presenting new evidence*. SAGE Open, 1– 15.
114. Lambiase, J. (2003). *Codes of Online Sexuality: Celebrity, Gender and Marketing on the Web*. *Sexuality and Culture* 7(3):57-78.
115. Lambiase, J., and Reichert, T. (2003). “Promises, promises: Exploring erotic rhetoric in sexually oriented advertising,” in L. Scott and R. Batra (Eds.) *Persuasive Imagery: A consumer response perspective*, pp. 247-266. Mahwah, NJ: Erlbaum. [Peer reviewed, 2000 Advertising & Consumer Psychology Visual Persuasion Conference]
116. Lazarus M and Wunderlich R (1975) *Rape Culture* (film). Cambridge, MA: Cambridge Documentary Films.
117. Lerner, G. (1986). *The creation of patriarchy*. New York: Oxford University Press.
118. Lonsway, K. A., & Fitzgerald, L. F. (1994). *Rape myths in review*. *Psychology of Women Quarterly*, 18, 133-164.
119. Lonsway, K., Cortina, L. & Magley, V. (2008). *Sexual Harassment Mythology: Definition, Conceptualization, and Measurement*. *Sex Roles* 58(9):599-615
120. Lotz, A. (2001). ‘Postfeminist Television Criticism: Rehabilitating Critical Terms and Identifying Postfeminist Attributes’, *Feminist Media Studies* 1 (1): 105-21.
121. Lull, J. & Hinerman, S. (2000). *En búsqueda del escándalo*. *Estudios sobre las Culturas Contemporáneas*, vol. V, núm. 10, diciembre, 2000, pp. 61-93 Universidad de Colima, México.

122. Macdonald, M. (1995). *Representing Women: Myths of Femininity in the Popular Media*. London: Hodder.
123. Mack, AN. & McCann, BJ. (2018). Critiquing state and gendered violence in the age of #MeToo, *Quarterly Journal of Speech*, 104:3, 329-344, DOI: 10.1080/00335630.2018.1479144
124. McIntosh, M. (1978). Who needs prostitutes? The ideology of male sexual needs. In C. Smart & B. Smart (Eds.), *Women, sexuality, and social control* (pp. 53–64). London: Routledge & Kegan Paul.
125. McNair, B. (2002). *Striptease Culture: Sex, Media and the Democratisation of Desire*. London: Routledge.
126. McNay, L. (1999). Subject, Psyche and Agency: The work of Judith Butler. *Theory, Culture and Society* 16 (1):95-117.
127. Mcree, S., Wieber, F. & Myers, A. (2011). Construal Level Mind-Sets Moderate Self- and Social Stereotyping. *Journal of Personality and Social Psychology* 102(1):51-68
128. McRobbie, A. (2004b). Post Feminism and Popular Culture, *Feminist Media Studies* 4 (3) : 255-64.
129. Meijer I., Prins, B. (1998). How Bodies Come to Matter: An Interview with Judith Butler. *Journal of Women in Culture and Society*. Vol 23, No 2.
130. Mendes K., Ringrose, J. and Keller, J. (forthcoming). *Digital Feminist Activism: Girls and Women Fight Back Against Rape Culture*. Oxford: Oxford University Press.
131. Mendes, K. (2015). *SlutWalk: Feminism, Activism and Media*. New York, NY: Palgrave Macmillan
132. Mercer, J. (2013) Introduction: sex and the celebrity, *Celebrity Studies*, 4:1, 1-3, DOI: 10.1080/19392397.2013.750086
133. Mezey, G. & Taylor, P. (1988). Psychological reactions of women who have been raped: a descriptive and comparative study. *British Journal of Psychiatry* 152, 330-339.
134. Mills, S. (1992). Negotiating discourses of femininity *Journal of Gender Studies*, 1:3, 271-285.
135. Moscatelli, S., Golfieri, F., Tomasetto, C. & Bigler, R. (2021). Women and #MeToo in Italy: Internalized sexualization is associated with tolerance of sexual harassment and negative views of the #MeToo movement, *Current Psychology*.
136. New York Radical Feminists (1974) *Rape: the first sourcebook for women*. New York: New York Radical Feminists.

137. Nichols, M (1988). Low sexual desire in lesbian couples. In SR Leiblum, RC Rosen (eds), *Sexual desire disorders*. New York, Guildford. No. 27, *Women Writers and Critics* (Autumn, 1982), pp. 3-30.
138. Pacilli, M. G., Spaccatini, F., Barresi, C., & Tomasetto, C. (2019). Less human and help-worthy: Sexualization affects children's perceptions of and intentions toward bullied peers. *International Journal of Behavioral Development*, 4, 481–491.
139. Pagliaro, S., Pacilli, M., Ganiella, V., Giovanelli, I., Spaccatini, F. & Baldry, A. (2018). Legitimizing Intimate Partner Violence: Moral Evaluations, Attribution of Responsibility, and (Reduced) Helping Intentions. *Journal of Interpersonal Violence*. Volume 36, Issue 5-6.
140. Peck, J. (1995). 'TV Talk Shows as Therapeutic Discourse: The Ideological Labour of the Televised Talk Cure', *Communication Theory* 5 (1): 58-81.
141. Peters, MA. & Besley, T. (2019). Weinstein, sexual predation, and 'Rape Culture': Public pedagogies and Hashtag Internet activism, *Educational Philosophy and Theory*, 51:5, 458-464, <https://doi.org/10.1080/00131857.2018.1427850>
142. Phipps A., Ringrose, J., Renold, E. and Jackson, C. (2017). Rape culture, lad culture and everyday sexism: Researching, conceptualizing and politicizing new mediations of gender and sexual violence. *Journal of Gender Studies*. Epub ahead of print 7 February 2017. DOI: 10.1080/09589236.2016.1266792.
143. Poland, B. (2016) *Cybersexism in the 21st Century*. Lincoln: University of Nebraska Press.
144. Posadas, J. (2017). Teaching the Cause of Rape Culture: Toxic Masculinity Author. *Journal of Feminist Studies in Religion* , Vol. 33, No. 1,), pp. 177-179 : Indiana University Press on behalf of FSR.
145. Potter, J. (2004). Discourse Analysis. *Handbook of Data Analysis* (pp 607-24). London: Sage.
146. Powell, A. and Henry, N. (2017). *Sexual Violence in a Digital Age*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
147. Pryor, J. B., Giedd, J. L., & Williams, K. B. (1995). A social psychological model for predicting sexual harassment. *Journal of Social Issues*, 51, 69–84.
148. Reddy, V. & Butler, J. (2004). Troubling Genders, Subverting Identities: Interview with Judith Butler. *Agenda: Empowering Women for Gender Equity*, No. 62, *African Feminisms Volume 2,1: Sexuality in Africa* (2004), pp. 115-123.

149. Regulska, J. (2018). The #MeToo Movement as a Global Learning Moment. *International Higher Education*, 94, 5-6.
150. Reinchert, T., Lambiase, J., Morgan, S., Carstarphen, M. & Zavoina, S. (1999). Cheesecake and Beefcake: No Matter How You Slice it, Sexual Explicitness in Advertising Continues to Increase. *Journalism & Mass Communication Quarterly*. Volume 76, Issue 1.
151. Rentschler, C. (2014). Rape Culture and the Feminist Politics of Social Media. *Girlhood Studies* 7 (1).
152. Rentschler, C. (2015). #Safetytipsforladies: Feminist Twitter takedowns of victim blaming. *Feminist Media Studies* 15(2): 353–356.
153. Rentschler, CA. and Thrift, SC. (2015). Doing feminism: Event, archive, techne. *Feminist Theory* 16(3): 239–249.
154. Ringrose, J. & Renold, E. (2011). Teen girls, working-class femininity and resistance: Rethorizing fantasy and desire in educational contexts of heterosexualized violence. *International Journal of Inclusive Education Special Issue: Minority and female voices within the context of debates about boys' education* 16(4): 461–477.
155. Ringrose, J. (2013). *Postfeminist Education? Girls and the Sexual Politics of Schooling*. Routledge
156. Ringrose, J., & Renold, E. (2012). "Slut-shaming, Girl Power and 'Sexualisation': Thinkingthrough the Politics of the International SlutWalks with Teen Girls." *Gender and Education* 24 (3):333–343.
157. Rodino-Colocino, M. (2018). Me too, #MeToo: Countering cruelty with empathy. *Communication and Critical/Cultural Studies* 15(1):96-100
158. Rodriguez Mosquera, P. M., Manstead, A. S. R., & Fischer, A. H. (2000). The role of honor-related values in the elicitation, experience, and communication of pride, shame, and anger: Spain and the Netherlands compared. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26(7), 833–844.
159. Rose, N. (1996). *Inventing Ourselves: Psychology, Power and Personhood*. New York: Cambridge University Press.
160. Rose, V. M. (1977). Rape as a social problem: A byproduct of the feminist movement. *Social Problems*, 25(1), 75–89.
161. Rottenberg, C. (2018). *Women Who Work: The limits of the neoliberal feminist paradigm: Moderate Feminism*, Volume 26, Issue 8.
162. Roy, A. (2018). 2018: The year when #metoo shook India. *The Economic Times*.

163. Russell, B. & Oswald, D. (2015). When Sexism Cuts Both Ways: Predictors of Tolerance of Sexual Harassment of Men. *Men and Masculinities* 19(5).
164. Russell, B. L., & Trigg, K. Y. (2015). Tolerance of sexual harassment: An examination of gender differences, ambivalent sexism, social dominance, and gender roles. *Sex Roles*, 50, 565–573.
165. Ryan, ME. and Keller, J. (2018). *Emergent Feminisms*. New York: Routledge.
166. Sales, B., D & Folkman, S. (2000). *Ethics in Research With Human Participants*, American Psychological Association
167. Sanday, P. R. (1996). Rape-prone versus rape-free campus cultures. *Violence Against Women*, 2(2), 191–208.
168. Schroeder, D. (2002). *Visual Consumption*. Psychology Press.
169. Sherfey, M. J. (1966). The evolution and nature of female sexuality in relation to psychoanalytic theory. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 14, 28–128.
170. Silverman, D. (1993). *Interpreting qualitative data: Strategies for analysing talk, text and interaction*. London: Sage.
171. Skeggs, B. (1997). *Formations of Class and Gender: Becoming Respectable*. London: Sage
172. Smart, B. (1991). Review: Review Essay. On the Subjects of Sexuality, Ethics, and Politics in the Work of Foucault. *Duke University*. Vol. 18, No. 1 (Spring, 1991), pp. 201-225.
173. Smith, D. (2003). Five principles for research ethics. *American Psychological Association: Volume 34*, p. 56
174. Spector Person, E. (1980). Sexuality as the Mainstay of Identity: Psychoanalytic Perspectives. *Signs*, Summer, 1980, Vol. 5, No. 4, *Women: Sex and Sexuality* (Summer, 1980), pp. 605-630 : The University of Chicago Press.
175. Spence, J. T., Helmreich, R. L., & Stapp, J. (1973). A short version of the attitudes toward women scale (AWS). *Bulletin of the Psychonomic Society*, 2, 219–220.
176. Suarez, E., & Gadalla, T. M. (2010). Stop blaming the victim: A metaanalysis on rape myths. *Journal of Interpersonal Violence*, 25, 2010–2035.
177. Teēlon, E. (1995) *The Masque of Femininity: The Presentation of Woman in Everyday Life* Sage: London.
178. Teun A. van Dijk (2006). *Ideology and discourse analysis*. *Journal of Political Ideologies*, Routledge Editions: Volume 26, Issue 2

179. Thrift S (2014) #YesAllWomen as a feminist meme event. *Feminist Media Studies* 14(6): 1090– 1092.
180. Thumim, N. (2012). *Self-representation and digital culture*. Springer.
181. Ticknell, E., Chambers, D., Van Loon, J. & Hudson, N. (2003). Begging for It: "New Femininities," Social Agency, and Moral Discourse in Contemporary Teenage and Men's Magazines. *Feminist Media Studies* 3 (1) : 47-63.
182. Tickner, L. (1978). *The body politic: Female Sexuality and Women Artists*. Wiley Online Library.
183. Travis, C. B., & White, J. W. (Eds.). (2000). *Sexuality, society, and feminism*. Washington, DC: American Psychological Association.
184. Tuerkheimer, D. (2019). BEYOND #METOO.
185. Van Den Bulck H. & Claessens, N. (2013) Guess who Tiger is having sex with now? Celebrity sex and the framing of the moral high ground, *Celebrity Studies*, 4:1, 46-57.
Ανακτήθηκε από: <https://doi.org/10.1080/19392397.2012.75011>
186. Vandelo, JA. & Cohen, D. (2003). Male honor and female fidelity: Implicit cultural scripts that perpetuate domestic violence. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol 84(5)
187. Walkerdine, V., H. Lucey and J. Melody (2001). *Growing Up Girl: Psychosocial Explorations of Gender and Class*. Basingstoke: Palgrave.
188. Ward, M., 2003. Understanding the role of entertainment media in the sexual socialization of American youth: a review of empirical research. *Developmental Review*, 23, 347–388.
189. White, CL. (1990). *Sexual intervention with heterosexual couples: Understanding the therapy process*. Paper presented at the United States Army Annual Social Work Practice Conference, Brooke Army Medical Center, San Antonio, TX.
190. Whyte, M. K. (1978). *The status of women in preindustrial societies*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
191. Wood, R. (2017b). *Consumer sexualities: Women and sex shopping*. London: Routledge.
192. Zarkov, D. & Davis, K. (2018). Ambiguities and dilemmas around #MeToo: #ForHow Long and #WhereTo?. *European Journal of Women Studies*. Volume 25, Issue 1.
193. Αντωνίου Α.-Σ., 2008: Ηθική των επιχειρήσεων Business Ethics, Τόμοι I-II, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή.

194. Αρτινοπούλου Β. - Παπαθεοδώρου Θ. Π., 2006: Η σεξουαλική παρενόχληση στην
195. Γεροβασίλη, Α. & Καραγιαννάκη, Σ. (2017). ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ. ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΤΟΥ ΡΕΘΥΜΝΟΥ. Πτυχιακή εργασία: Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης, Σχολή Επαγγελματιών υγείας και πρόνοιας, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας.
196. εργασία, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
197. ΚΑΙ ΤΟΥ ΘΥΜΑΤΟΣ. Πτυχιακή εργασία: Αλεξάνδρειο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσσαλονίκης, Σχολή Επιστημών Υγείας και Πρόνοιας, Τμήμα Νοσηλευτικής.
198. Καμηλιέρη, Μ. & Παπανικολάου, Σ. (2003). Η ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΡΓΟΔΟΤΕΣ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗΣ ΣΕ ΑΥΤΗΝ. Πτυχιακή εργασία: Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης, Σχολή Επαγγελματιών υγείας και πρόνοιας, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας.
199. Κεφαλάκη, Μ., Μανωλαράκη, Β. & Μπραουδάκη, Α. (2014). Η σεξουαλική παρενόχληση μεταναστριών σε κατ'οίκον απασχόληση. Πτυχιακή εργασία: Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης, Σχολή Επαγγελματιών υγείας και πρόνοιας, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας.
200. Κιόση, Ε. (2012). Εφαρμοσμένη Ηθική απέναντι στη σεξουαλική παρενόχληση. ΔΙΑΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΚΑΙ ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ «ΗΘΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ», Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου και Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
201. Κοχλιαρίδου, Β. & Κωνσταντίνου, Κ. (2018). ΒΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΗΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΘΥΤΗ
202. Μπαμπινιώτης Γ., 1998: Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας, Κέντρο Λεξικολογίας ΕΠΕ, Αθήνα (λήμμα παρενόχληση).
203. Τσιώλης Γ., 2016, «Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων: διλήμματα, δυνατότητες, διαδικασίες», στο: Γ. Πυργιωτάκης, Χρ. Θεοφιλίδης (επιμ.), Ερευνητική μεθοδολογία στις κοινωνικές επιστήμες και στην εκπαίδευση. Συμβολή στην επιστημολογική θεωρία και την ερευνητική πράξη, Αθήνα: Πεδίο, 473-498.
204. Φράγγου, Β. (2005). ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΥΠΟΤΕΛΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑΣ. Η ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ. Διπλωματική εργασία: Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας.
205. Φραγκάκη, Ζ. Το έγκλημα του βιασμού στις ένοπλες συγκρούσεις και η αντιμετώπιση του από τα Διεθνή Ποινικά Δικαστήρια. Διπλωματική εργασία: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Νομική Σχολή.

ΕΙΔΗΣΕΟΓΡΑΦΙΑ

1. Artmag.gr (2009). Σπουδές υποκριτικής στην Ελλάδα. Ανακτήθηκε από: <http://www.artmag.gr/articles/art-thinking/item/253-studing-acting-in-greece>
2. Bates, L. 2014. “This is rape culture—and look at the damage it does.” *The Guardian*, February 14. Ανακτήθηκε από: <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/womens-blog/2014/feb/14/rape-culture-damage-it-does-everyday-sexism>
3. CBS (2017). More than 12M ‘MeToo’ Facebook posts, comments, reactions in 24 hours. Ανακτήθηκε από: www.cbsnews.com/news/metoo-more-than-12-million-facebook-posts-comments-reactions-24-hours/
4. Flores, E. (2018). The #MeToo Movement Hasn’t Been Inclusive of the Disability Community, *TeenVogue*. Ανακτήθηκε από: <https://www.teenvogue.com/story/the-metoo-movement-hasnt-beeninclusive-of-the-disability-community>
5. Garber, M. (2018). Is this the Next Step for the #MeToo Movement?, *The Atlantic*. Ανακτήθηκε από: <https://www.theatlantic.com/entertainment/archive/2018/01/beyond-metoo-can-times-up-effect-real-change/549482/>
6. Johnson, S., Keplinger, K., Kirk, J. and Barnes, L. (2019). Has Sexual Harassment at Work Decreased Since #MeToo?, *Harvard Business Review*. Ανακτήθηκε από: <https://hbr.org/2019/07/has-sexual-harassment-at-work-decreased-since-metoo>
7. megatv.com. (2021). Ζέτα Δούκα: Δέχθηκα λεκτική και σωματική βία από τον Γιώργο Κιμούλη. Ανακτήθηκε από: <https://www.megatv.com/2021/01/26/zeta-douka-ypesti-lektiki-kai-somatiki-via-apo-ton-giorgo-kimouli/>
8. Monopoli.gr (2020). Συλλογικές συμβάσεις στο θέατρο: Τι υποστηρίζουν παραγωγοί και καλλιτέχνες;. Ανακτήθηκε από: <https://www.monopoli.gr/2020/06/23/istories/art-culture-sub/397026/sylogikes-symvaseis-sto-theatro-ti-ypostirizoun-paragogoi-kai-kallitexnes/>
9. North, A. (2018). Why women are worried about #MeToo, *Vox/Morning Consult*. Ανακτήθηκε από: <https://www.vox.com/2018/4/5/17157240/me-toomovement-sexual-harassment-aziz-ansari-accusation>

10. Quackenbush, C. (2017). The Religious Community Is Speaking Out Against Sexual Violence With #ChurchToo, *Time*. Ανακτήθηκε από: <https://time.com/5034546/me-too-church-too-sexual-abuse/>
11. Rizospastis.gr (2009). Ανεργία - υποαπασχόληση ηθοποιών. Ανακτήθηκε από: <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=5027839>
12. Seales, R. (2018). What has #MeToo actually changed?. *BBC News*, May 12. Ανακτήθηκε από: <https://www.bbc.com/news/world-44045291>
13. tomov.gr. (2020). Γυναίκοκτονίες στην Ελλάδα τους τελευταίους 12 μήνες – 11 λιγότερες. Ανακτήθηκε από: <https://tomov.gr/2020/11/21/gynaikoktonies-25-11-2020/>
14. Valenti, J. 2013. “Asking for it”. *The Nation*, January 11. Ανακτήθηκε από: <https://www.thenation.com/article/archive/asking-it/>
15. Wafula Strike, A. (2018). Disabled women see #MeToo and think: what about us?, *Guardian*. Ανακτήθηκε από: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/mar/08/disabled-people-metoo-womens-movement-inclusion-diversity>
16. Θεοδωράκου, Π. (2021). Θα σπάσει η σιωπή;. *Καθημερινή*, ένθετο «Ηγέτιδες», σελ. 218-221.
17. Μάγρα, Η. (2021). Το #MeToo έφτασε και στην Ελλάδα, *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από: <https://www.kathimerini.gr/society/561255481/to-metoo-eftase-kai-stin-ellada/>
18. Τσιλοχρήστου, Ε. (2020). Η Ολυμπιονίκης Σοφία Μπεκατώρου, μιλά στο Marie Claire και για πρώτη φορά, για τη σεξουαλική κακοποίηση που δέχτηκε στον χώρο του αθλητισμού – Βίντεο, Marie Claire. Ανακτήθηκε από: <https://www.marieclaire.gr/celebrities/news-celebrities/i-olimpionikis-sofia-bekatorou-mila-sto-marie-claire-ke-gia-proti-fora-gia-ti-sexoualiki-parenochlisi-ston-choro-tou-athlitismou-vinteo/>
19. Maxwell, Z. (2014). Rape Culture Is Real, *Time.com*. Ανακτήθηκε από: <https://time.com/40110/rape-culture-is-real/>

